

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET
UNGARISCHES INSTITUT
FÜR VERWALTUNGSWISSENSCHAFT
BUDAPEST, IV., PÁZMÁNY PÉTER-TÉR 1.

No. 58. szám.

DIRECTOR.
MAGYARY ZOLTÁN
IGAZGATÓ

TÖRVÉNYTERVEZET
AZ ÁLTALÁNOS
KÖZIGAZGATÁSI
RENDTARTÁSRÓL
INDOKOLÁSSAL

ÍRTA:
VALLÓ JÓZSEF

BUDAPEST, 1942.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó. Írta <i>Magyary Zoltán</i>	7
Törvényjavaslat.	11
Indokolás.	59

A TÖRVÉNY SZERKEZETI ÁTTEKINTÉSE.

I. RÉSZ.

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK.

1. Fejezet. A törvény hatálya.

1-2. §. A törvény hatálya.	11
---------------------------------	----

2. Fejezet. Hatóságok.

3. §. Hatáskör.	11
4. §. Területenkívüliség és személyes mentesség.	11
5. §. Illetékesség.	12
6. §. Többszörös illetékesség.	12
7. §. Az eljáró hatóság kijelölése.	12
8. §. Kizárólagos illetékesség.	13
9. §. Hatásköri és illetékességi összeütközések.	13
10. §. Hatáskör és illetékesség vizsgálata.	13
11. §. A hatóság tagjainak kizárása.	14
12. §. Aggályosság.	14
15. §. A kizárási okok figyelembevétele.	14
14. §. Az aggályosság figyelembevétele.	15
15. §. A kizárt vagy aggályos hatósági személy helyettesítése ...	15
16. §. A jegyzőkönyvvezető és az ülnök kizárása.	15
17. §. Ülnökök alkalmazása.	15

3. Fejezet. A felek és képviselőik.

18. §. A felek.	15
19. §. Meghatalmazottak.	16
20-21. §. A meghatalmazottak jogköre.	17
22. §. A meghatalmazottak száma.	17
23-24. §. A meghatalmazás igazolása.	17
25. §. Meghatalmazás nélküli ügyvitel.	18
26. §. Ügygondnok kirendelése.	18

4. Fejezet. Határidők.

27. §. Határidőszámítás.	18
28. §. A határidő meghosszabbítása.	19

5. Fejezet. Tárgyalási rendészet.

29. §. Kiutasítás, kivezetés.	19
30—35. §. Rendbüntetés és rendbírság.	19

6. Fejezet. Kézbesítés.

34. §. Kézbesítés.	20
35—37. §. A kézbesítés helye.	20
38—39. §. Saját kézhez kézbesítés.	21
40. §. Kézbesítés katonai épületben.	21
41. §. Kézbesítési bizonyítvány.	21
42—48. §. Egyéb kézbesítési rendelkezések.	22

II. RÉSZ.

ELJÁRÁS AZ ELSŐFOKÚ HATÓSÁG ELŐTT.

1. Fejezet. Az eljárás megindulása; idézés és beadványok.

49. §. Az eljárás megindulása.	24
50. §. Idézés.	24
51. §. Az idézés alaki kellékei.	25
52. §. A meg nem jelenés következményei.	25
53—55. §. Beadványok.	26

2. Fejezet. Jegyzőkönyv és feljegyzés; az iratok megtekintése.

56. §. Jegyzőkönyv.	27
57. §. Feljegyzés.	27
58. §. Az iratok megtekintése.	28

3. Fejezet. A határozathozatal előkészítése; felderítés és bizonyítás általában.

59. §. Előzetes kérdések.	28
60. §. A fél meghallgatása általában.	29
61. §. A fél meghallgatása vitás közigazgatási ügyben.	29
62. §. A bizonyítási teher és a bizonyítás joga.	30
63—66. §. Szóbeli tárgyalás.	30
67. §. Egyesség.	31
68. §. Közvetett bizonyításfelvétel.	32
69. §. Megkeresés.	32
70—71. §. Határozathozatal a fél meghallgatása nélkül.	35

4. Fejezet. Bizonyítékok.

72—88. §. Tanúk.	33
89—91. §. Okiratok.	38
92—95. §. Szemle.	39
96—102. §. Szakértők.	40
103. §. Tolmács.	41

III. RÉSZ.
HATÁROZATOK, JOGERŐ.

104. §. Véghatározat, határozat.	42
105. §. A határozathozatal módja.	42
106—107. §. A véghatározat tartalmi kellékei.	42
108. §. A határozat indokolása.	43
109. §. A határozat kihirdetése.	43
110. §. A határozat kijavítása.	44
111. §. A határozat kiegészítése.	44
112. §. A határozathozatal kötelessége.	44
113—117. §, Jogerő.	45

IV. RÉSZ.
JOGORVOSLATOK.

118. §. A jogorvoslatok igénybevétele általában.	47
119. §. A közigazgatási jogorvoslatok.	47
120. §. Fellebbezés elsőfokú véghatározat ellen.	48
121. §. Fellebbezés másodfokú véghatározat ellen.	48
122. §. Felülvizsgálat.	48
123. §. Felfolyamodás.	49
124. §. Lemondás a fellebbvitelről.	94
125. §. A fellebbvitel előterjesztése.	49
126. §. Fellebbviteli határidő.	49
127. §. Fellebbviteli hatóságok.	50
128. §. Eljárás a fellebbviteli hatóság előtt.	50
129. §. Igazolás.	51
130. §. Újrafelvétel.	51
131. §. A jogorvoslatok halasztó hatálya.	52
132. §. Előzetes végrehajthatóság.	52
135. §. Kártérítési eljárás.	53

V. RÉSZ.
AZ ELJÁRÁS KÖLTSÉGEI.

134. §. Az eljárási költségek előlegezése.	54
135. §. A költségek felszámítása.	54
136. §. A költségek viselése, illetőleg megtérítése.	54

VI. RÉSZ.
KÖZIGAZGATÁSI VÉGREHAJTÁS.

137—145. §. Közigazgatási végrehajtás.	56
---	----

VII. RÉSZ.
VEGYES ÉS ÉLETBELÉPTETŐ RENDELKEZÉSEK.

144—145. §. Vegyes és életbeléptető rendelkezések.	58
---	----

ELŐSZÓ.

Valló Józsefnek „Közigazgatási eljárás. A közigazgatási eljárás célja, természete, alapelvei és eddigi tételes jogi szabályozása; a közigazgatási eljárás törvényi szabályozásának előkészítése“ című munkáját, amely a Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán pályadíjat nyert, a Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai sorában (22. sz.) 1937-ben kiadta. Irodalmunkban eddig ez az a mű, amely a közigazgatási eljárásjog kérdésével legalaposabban és rendszeresen, legkimerítőbben foglalkozik. A mű javaslatait jogszabályul alkalmas formában, szakaszokban foglalja össze, úgyhogy az általános közigazgatási rendtartásról az első magyar törvényjavaslatot is tartalmazza.

Két évvel később, 1939-ben közölte a belügyminiszter a Korszzerű Közszolgálat Utja c. sorozat 9. számaként Szitás Jenő miniszteri osztályfőnöknek „Közigazgatási eljárás“ című tervezetét a közigazgatási rendtartás szabályozásáról. Ez a munkálat 149 §-ba öntve mutat be tervezetet a közigazgatási rendtartás megállapítására, de szándékosan nyitva hagyja a kérdést, hogy a szabályozás törvény vagy rendelet alakjában történjék-e. A tervezetet, amelyhez indokolást nem készített, hanem csak a közigazgatási eljárások szabályozásának alapelveiről szóló rövid bevezetést csatolt, Szitás azért tette közzé, hogy „alkalmat adjon a kritikára és arra, hogy alapos kritikák után megszülethessék a tervezeténél mindenestre megfelelőbb rendtartás, ezáltal a magyar jogalkotásnak közel négyévtizedes adóssága kiegyenlítést nyerhessen“. (I. m. 14. l.)

A Szitás-féle tervezetről megjelent bírálatok közül legérdemesebb Vallónak két tanulmánya, „Megjegyzések a közigazgatási rendtartás tervezetéhez“ (Közigazgatástudomány, 1940. évf. 71. l.) és „Az általános közigazgatási rendtartás és a különös eljárási jogszabályok viszonya“ (Magyary Emlékkönyv 108. lap).

Avégből, hogy a kérdés a megoldás lehetőségéhez újabb lépéssel közeledjék, azt a megbízást adtam Valló József kedves

tanítványomnak, hogy a Szitás-féle javaslatnak lehető figyelembevételével készítsen újabb törvénytervezetet, általános és részletes indokolással, tehát lehetőleg abban az alakban, amely törvényhozási tárgyalás alapjául alkalmas.

A Szitás-féle javaslat inkább csak a közigazgatási eljárás technikai szabályait fogalmazza meg és nem vet eléggé számot a közigazgatási eljárás sajátosságaival. Az alábbi tervezet célja az, hogy a közigazgatási eljárást irányító szempontokat erőteljesebben kidomborítsa és az eljárás szabályozásában maradéktalanul érvényesítse. A közigazgatási eljárás sajátos, mind a polgári perrendtartástól, mint a bünvádi perrendtartástól eltérő jogi természetének megvilágítása és az ebből az eljárásjogi kodifikáció tekintetében adódó következmények kifejtése a törvénytervezet általános indokolásában található. Az ily módon az egész tervezet tudományos alapvetését jelenti.

A szerző saját műve a maga egészében az idézési jog és a prejudiciális kérdések szabályozása, a bizonyítás általános elveit megállapító fejezet, a vitás és nem-vitás eljárásban a fél meghallgatásának szabályozása, a fél meghallgatása nélküli határozathozatal feltételeinek megállapítása, a hamis tanúzás szabályozása, a szemlével kapcsolatban különbségtétel ama két eset között, hogy szükséges-e a fél közreműködése a szemle foganatosításához vagy nem, a határozathozatal köteletségének és a közigazgatási jogerőnek a szabályozása, a felülvizsgálati kérelem előfeltételeinek szabatos megjelölése, az állami kártérítés elvének elismerése és feltételeinek meghatározása, a költségek viselésének szabályozása és annak szabatos meghatározása, hogy hogyan viszonylik az általános közigazgatási rendtartás a speciális eljárási rendelkezésekhez. Ugyancsak saját műve a maga egészében a tervezet általános és részletes indokolása.

Az eljárás technikai kérdéseiben a szerzőnek mind első, mind ez a tervezete gyakran ugyanabból a forrásból merít, mint a Szitás-féle tervezet. Így a meghatalmazás, határidőszámítás, kézbesítés, tárgyalási rendszet, bizonyító eszközök (tanúk, okiratok, szakértők, szemle) stb. kérdésében elsősorban a polgári perrendtartásból, a jogorvoslati részben pedig az 1929 : XXX. és az 1933 : XVI. t.-c.-ekben foglalt eljárásjogi szabályozásból. A belügyminiszteri tervezetnek főként a polgári perrendtartásból átvett és a közigazgatási eljárásra alkalmazott rendelkezései azok, amelyek tömör, világos és minden tekintetben csiszolt szövegezésükre való tekintettel leggyakrabban átvehetők voltak. Az alábbi kimutatás

feltünteti a tervezetnek azokat a szakaszait, amelyek változtatás nélkül, vagy kevés változtatással vannak a Szitás-féle tervezetből átvéve.

Az alábbi tervezet	A Szitás-féle tervezet	Valló-féle első tervezet
1. §. 1. bek.	146. §. 1. bek.	
3. §.	1. §. 2. bek.	
4. §.	5. §.	
11. §.	10. §. 1. bek. 1—5. pont.	47. §.
17. §.	12. §.	
25. §.	21. §.	61. §.
27. §.	50. §.	14. §.
28. §.	52. §.	19. §.
29. §. 1. bek.	55. §.	23. §.
35—47. §.	59—49. §.	86—90. §.
55. §. 2—3. bek.	27. §. 3—4. bek.	
54. §. 4. bek.	28. §. 2. bek.	
55. §. 2. bek.	99. §. 3. bek.	74. §. 2. bek.
55. §. 3. bek.	29. §. 1. bek.	
56—57. §.	30—51. §.	57. §.
58. §. 1—2. bek.	32. §. 1—2. bek.	
65—66. §.	65., 64., 67., 68. §.	31—33. §.
69. §.	14. §.	12. §.
76. §. 1. bek.	76. §. 1. bek.	129. §.
77. §.	77. §.	140. §.
84. §. 2. bek.	78. §.	141. §. 1. bek.
87. §.	152. §.	146. §.
100. §.	85. §.	178. §.
102. §.	155. §.	34—35. §.
103. §.	15. §.	191. §.
106. §.	90. §. 1. bek.	197—199. §.
109—111. §.	94—96. §.	
118. §. 3—4. bek.	97. §. 3—4. bek.	
125. §. 2. bek.	99. §. 2. bek.	
127. §.	100. §.	41. §.
145. §.	144. §.	

Részleges átvétel történt a következő szakaszoknál:

Az alábbi tervezet	A Szitás-féle tervezet	Valló-féle első tervezet
8. §.	5. §.	
15—16. §.	10—11. §.	
25. §.	24—25. §.	
26. §.	26. §.	
67. §.	69. §.	
68. §.	87. §.	12. §.
72. §.	79. §.	
96—98. §.	81—82. §.	171—178. §.
126. §. 1. bek.	101. §. 1. bek.	
132. §.	92. §.	
135. §. 2. bek.	129. §. 2. bek.	
137. §. 1. bek.	135. §. 1. bek.	
139. §. 1. bek.	138. §. 2. bek.	

Budapest, 1942. évi október hó 25.

MAGYARY ZOLTÁN.

I. RÉSZ.

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK.

1. fejezet. A törvény hatálya.

1. §. (1) Ez a törvény a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozó, hatósági intézkedést igénylő ügyekben (közigazgatási ügyek) nyer alkalmazást.

(2) Kivételnek a törvény hatálya alól,

a) a rendőri büntetőbíróági ügyek,

b) a fegyelmi ügyek,

c) az adó- és illetékügyek, ideértve a helyhatósági közszolgáltatások ügyeit és a jövedéki büntetőügyeket is,

d) a választói névjegyzékek összeállításával és a választójog gyakorlásával kapcsolatos ügyek és

e) a községi bírósági ügyek.

(3) A minisztérium e törvény 4—17., 19—48., 53—59., 63—66., 68., 69. és 72—112. §-ainak hatályát a jelen § (2) bekezdésében felsorolt ügyekre is kiterjesztheti, a szóbanforgó ügyekre vonatkozó törvényi rendelkezések korlátai között.)

(4) E törvény 130. §-ának rendelkezései a fegyelmi ügyekre is kiterjednek.

2. §. Az e törvény 3., 5., 6., 19—21., 23—26., 29—32., 62—66., 106., 107., 115. és 127. §-aiban foglalt szubszidiárius rendelkezések a törvény hatálya alá eső ügyekben (1. §) is csak abban az esetben nyernek alkalmazást, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály (törvény, rendelet) másként nem rendelkezik.

2. fejezet. Hatóságok.

Hatáskör.

3. §. A jelen törvény hatálya alá eső ügyekben elsőfokon az alábbi hatóságok járnak el:

a) a székesfővárosban a kerületi előljáró,

b) a törvényhatósági jogú és megyei városokban a polgármester.

c) nagy- és kisközségekben a főszolgabíró.

Területenkívüliség és személyes mentesség.

4. §. (1) Abban a kérdésben, hogy a területenkívüliséget vagy személyes mentességet élvező személyekre a belföldi hatóság hatásköre mennyiben terjed ki, a nemzetközi jog szabályai irányadók.

*Ölt.
Kivétel a törvény hatálya alól
az ügyek kivételéből
2. Epermetes
más jogszabály*

(2) A területenkívüliség és személyes mentesség fennállása és terjedelme felett a kormányhatóság dönt.

(3) A főudvarnagyi bíraskodásról szóló 1909:XVI. t-c.-nek közigazgatási eljárási rendelkezéseit ez a törvény nem érinti.

Illetékesség.

5. §. (1) Közigazgatási ügyekben az eljárásra egymást kizáró sorrendben az alábbi hatóságok illetékesek:

a) ingatlanra és ingatlanul kapcsolatos jogra vagy kötelezettségre vonatkozó ügyekben az a hatóság, amelynek területén az ingatlan fekszik;

b) ipari vagy kereskedelmi üzlet folytatására és egyéb helyhez kötött tevékenységre vonatkozó ügyben az a hatóság, amelynek területén az üzletet vagy tevékenységet folytatják vagy folytatni kívánják;

c) egyéb ügyekben az a hatóság, amelynek területén a fél lakóhelye (székhelye), ennek hiányában tartózkodási helye, a külföldön lakó félnek utolsó tartózkodási helye fekszik. Vitás közigazgatási ügyben a kötelezett, illetőleg a kérelmezővel ellentétes érdekű fél lakóhelye (székhelye) vagy tartózkodási helye irányadó.

(2) A nem illetékes hatóság is köteles az illetékes hatóság megállapításáig a hatáskörébe tartozó azokat a cselekményeket elvégezni, amelyeknél a késedelem veszéllyel járhat.

Többszörös illetékesség.

6. §. (1) Ha valamely ingatlan, vagy üzem területi kiterjedése folytán az 5. §. a) vagy b) pontjai értelmében az eljárásra több hatóság volna illetékes, s az igazgatás, illetőleg üzemvezetés helye e hatóságok egyikének területén fekszik, az eljárásra ez a hatóság illetékes. Ez a hatóság köteles véghatározatát a többi illetékes hatóságnak is kézbesíteni: ezek a hatóságok a véghatározat ellen felbbezéssel élhetnek.

2) A többszörös illetékesség egyéb eseteiben az a hatóság jár el, amelynél a kérelmet előterjesztették, illetőleg — hivatalból folyamatba tett eljárásnál — az a hatóság, amelyik a többi hatóságokat megelőzte.

Az eljáró hatóság kijelölése.

7. §. (1) Ha kétely merül fel arra nézve, hogy az eljárás melyik hatóság területi illetékességébe tartozik, az ügyet bármelyik érdekelt hatóság hivatalból, vagy a felek valamelyikének kérelmére a legközelebbi közös felsőhatóság elé terjesztheti az eljáró hatóság kijelölése végett. Kérelemre folyamatba teendő eljárásban a kérelmező az illetékes hatóság kijelölésére irányuló kérelmét közvetlenül a felsőhatóságnál is benyújthatja mindaddig, amíg érdemi kérelmét valamelyik alsófokú hatóság elé nem terjesztette.

(2) Az eljáró hatóságot az (1) bekezdésben említett esetekben a felsőhatóság jelöli ki. A felsőhatóság az eljáró hatóság kijelölése

előtt a feleket meghallgathatja. A felsőhatóság határozata ellen jogorvoslatnak nincs helye.

(5) A felsőhatóság a halaszthatatlan cselekményeket az illetékes hatóság kijelöléséig bármelvik hatáskörrel bíró hatósággal elvégeztetheti.

Kizárólagos illetékesség.

8. §. A kormányhatóság, illetőleg az ügyre vonatkozó külön jogszabályokban erre felhatalmazott hatóság, ha az egyöntetű eljárás szempontjából kívánatosnak látszik, általános rendelkezéssel egyes ügyek intézését a többi illetékes hatóság kizárásával egy, vagy több illetékes hatóság kizárólagos illetékességébe utalhatja.

Hatásköri és illetékességi összeütközések.

9. §. (1) Közigazgatási hatóságok között felmerült hatásköri vagy illetékességi összeütközés esetében az eljáró hatóságot a legközelebbi közös felsőhatóság jelöli ki. Hatásköri, illetőleg illetékességi összeütközés akkor forog fenn, ha

a) több közigazgatási hatóság ugyanazt az ügyet jogerősen saját hatáskörébe, vagy illetékességébe tartozónak nyilvánította.

b) több közigazgatási hatóság ugyanannak az ügynek érdemében jogerősen vagy nem jogerősen véghatározatot hozott vagy

c) több közigazgatási hatóság közül az egyik jogerősen az a) pont értelmében határozott, a másik pedig az ügy érdemében véghatározatot hozott, vagy

d) több közigazgatási hatóság, amelyek közül egyiknek hatáskörébe vagy illetékességébe tartozik az ügy, ugyanazt az ügyet jogerősen hatáskörébe vagy illetékességébe nem tartozónak nyilvánítja.

(2) Az a hatóság, amelynek határozata következtében a hatásköri vagy illetékességi összeütközés felmerült, köteles az ügyet az eljáró hatóság kijelölése végett haladéktalanul a legközelebbi közös felsőhatóság elé terjeszteni.

(3) A felsőhatóság határozata ellen illetékességi összeütközés esetében jogorvoslatnak nincs helye. Hatásköri vita esetében a felsőhatóság határozatát a fél csak azon a címen támadhatja meg, hogy az ügy a felsőhatóságnak alárendelt hatóságok egyikének hatáskörébe sem tartozik. Az a hatóság, amelyhez a felette felügyeletet gyakorló felsőhatóság tette át az ügyet, hatáskörét vagy illetékességét vitássá nem teheti.

Hatáskör és illetékesség vizsgálata.

10. §. (1) A hatóság hatáskörét — a 9. §. (3) bekezdésében említett eset kivételével — az eljárás egész folyamán hivatalból vizsgálja.

(2) A hatáskör hiánya miatt a felek — a 9. §. (3) bekezdésének korlátai között — az eljárás bármely szakában felfolyamodással élhetnek. A kizárólagos illetékesség (8. §) ennek a szakasznak a szempontjából a hatáskörrel azonos tekintet alá esik.

(3) A hatóság illetékességét az eljárás kezdetén hivatalból vizsgálja. Az eljárás folyamán a hatóság illetékességét csak akkor veheti újra vizsgálat alá, ha illetékességében az eljárás folyamán állott be változás. A fél az illetékesség hiánya miatt nem tehet kifogást, ha annak érvényesítését első írásbeli beadványában, illetőleg első meghallgatása alkalmával nem érvényesítette. Az illetékességi kifogás elutasítása miatt külön jogorvoslatnak nincs helye.

A hatóság tagjainak kizárása.

11. §. A hatóság tagja nem járhat el olyan ügyben:

a) amelyben ő maga, a házastársa, vagy volt házastársa, jegyese, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalrokona unokatestvérig bezárólag, házastársának testvére vagy testvérének házastársa, mint fél szerepel, vagy a féllel együtt jogosítva vagy kötelezve van, vagy az ügy eredményétől függően anyagi előnyhöz jut vagy anyagi hátrányt szenved;

b) amelyben olyan személy van az a) pont értelmében érdekelve, akivel örökbefogadó-szülői vagy nevelőszülői, illetőleg örökbefogadott vagy nevelt gyermeki, gyámi vagy gondnoki viszonyban áll;

c) amelyben valamelyik félnek törvényes képviselőjeként vagy meghatalmazottjaként működött, továbbá amelyben valamelyik félnek törvényes képviselőjével az a) vagy a b) pontban meghatározott viszonyban áll;

d) amelyben mint tanút vagy szakértőt kihallgatták, vagy akire mint tanúra hivatkoznak, ha a hatóság a kihallgatást elrendeli;

e) a jogorvoslati eljárásban az, aki a megtámadott határozatot hozta, vagy annak hozatalában résztvett, vagy a határozat alapjául szolgáló eljárásban megkeresett hatóságként vagy kiküldöttként járt el.

Aggályosság.

12. §. Aggályos a hatóság tagja, ha a 11. §-ban nem említett olyan okok fognak fenn, amelyek az ügyre való tekintettel elfogulatlansága iránt alapos kétséget támasztanak. A hatóság tagja ellen az eljárás megindítása után tett bünvádi vagy fegyelmi feljelentés, vagy az eljárás folyamában élőszóban vagy beadványban használt sértő kifejezés alapján a feljelentő, illetve sértő aggályosságra nem hivatkozhat.

A kizárási okok figyelembevétele.

13. §. A 11. §-ban felsorolt kizárási okokat az eljárás minden szakában hivatalból kell figyelembe venni. A hatóság tagja, mihelyt a kizárási okról tudomást szerez, köteles arról előljárójának jelentést tenni. Ilyen kizárási ok alapján a fél is kérheti a hatóság kifogásolt tagjának mellőzését; kérelmét annál a hatóságnál kell előterjesztenie, amelyhez a kifogásolt személy tartozik. A

kérelemben foglalt állításait valószínűsíteni kell. A hatóság tagja, ha a vele szemben fennálló kizárási okról jelentést tett, vagy ellene kizárási kérelmet nyújtottak be, a jelentés vagy kérelem elintézéséig csak halaszthatatlan cselekményeket végezhet.

Az aggályosság figyelembevétele.

14. §. (1) A hatóság tagjának aggályosság okából való mellőzéséről a hatóság vezetője a körülmények gondos mérlegelésével belátása szerint határoz.

(2) A hatóság tagjának aggályosság okából való mellőzését az indokok előadása és valószínűsítése mellett mind maga a hatóság tagja, mind a fél kérheti. Nem kérheti a fél a hatóság tagjának aggályosság okából való mellőzését, ha a hatóság tagja előtt kérelmet terjesztett elő vagy tárgyalásba bocsátkozott anélkül, hogy a már meglevő és előtte ismert aggályossági okot érvényesítette volna.

A kizárt vagy aggályos hatósági személy helyettesítése.

15. §. (1) A kizárt vagy aggályos hatósági személy helyett a hatóság vezetője az ügy elintézésére a hatóság más tagját jelöli ki. Ha a kizárási ok vagy az aggályosság a hatóság vezetőjénél forog fenn, az ügyet helyettesének adja át és erről előljárójának jelentést tesz. Ha a hatóság annyi tagja van érdekelve, hogy a kizárási vagy aggályossági kifogás az ügyvitel körében helyettesítéssel nem intézhető el, az eljáró hatóságot a közvetlen felsőhatóság jelöli ki.

(2) A kizárási kérelem elutasítása miatt külön jogorvoslatnak nincs helye. A kizárási kérelemnek helytadó határozat ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A jegyzőkönyvvezető és az ülnök kizárása.

16. §. A 11—15. §-okban foglalt rendelkezések a jegyzőkönyvvezetőre és az ülnökre is (17. §) értelemszerűen alkalmazandók. Az e személyek ellen irányuló kizárási és aggályossági kifogás felett az a hatóság határoz, amelynek eljárásában a jegyzőkönyvvezető vagy ülnök közreműködik.

Ülnökök alkalmazása.

17. §. Ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály ülnökök közreműködését írja elő, a kinevezett ülnökök működésük megkezdése előtt esküt (fogadalmat) tesznek arra, hogy a tisztükkel járó kötelességeket híven, pontosan és részrehajlás nélkül fogják teljesíteni.

3. fejezet. A felek és képviselőik.

A felek.

18. §. (1) A közigazgatási eljárásban az alábbi személyeket illetik meg a fél jogai:

a) a kérelemre megindított eljárásban a kérelmezőt, a hivatalból folyamatba tett eljárásban pedig azt, akit a hatóság kötelezettségének megállapítása vagy teljesítése céljából az eljárásba bevon:

b) aki számára az ügyre vonatkozó külön jogszabály vagy az állandó közigazgatási gyakorlat a fél jogait biztosítja;

c) akinek a szerzett jogát sérti a tervezett határozat.

(2) A hatóság a feleken kívül más olyan személyeknek is megengedheti az eljárásban levő részvételt, akiknek érdekeit az eljárás érinti (érdekelt). Az érdekeltnek kérelmeit és indítványait a hatóság szabadon mérlegeli.

(3) Ha valamely ügyben több azonos érdekű fél vagy érdekelt (érdektársak) lép fel, ezeknek cselekményei és mulasztásai egymás javára, illetve hátrányára nem szolgálnak.

(4) A felek jog- és cselekvőképességét, amennyiben az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik, a magánjog szabályai szerint kell megítélni.

Meghatalmazottak.

19. §. (1) Ha az eljáró hatóság a személyes megjelenést kötelezővé nem teszi, a fél és törvényes képviselője meghatalmazottal képviseltetheti magát.

(2) Nem járhat el, mint meghatalmazott:

a) aki nem cselekvőképés,

b) akinek nincs érthető előadóképessége,

c) aki zugírászat miatt jogerősen el volt ítélve.

A meghatalmazott jogköre.

20. §. (1) A meghatalmazott jogkörét a meghatalmazás tartalma állapítja meg. Kétség esetében az egész eljárás vitelére adott meghatalmazást kell vélelmezni.

(2) Az eljárás vitelére adott meghatalmazás kiterjed az eljárásban előforduló minden eljárás-cselekményre a fellebbvitelről való lemondás (124. §.) kivételével. A meghatalmazás korlátozása csak annyiban hatályos, amennyiben a korlátozás magából a meghatalmazásból kitűnik.

(3) A meghatalmazás a meghatalmazó halálával megszűnik. A meghatalmazásnak a meghatalmazó részéről történt visszavonása, illetőleg a meghatalmazott részéről való felmondása csak akkor válik hatályossá, amikor arról a hatóság tudomást szerez.

21. §. (1) A meghatalmazott részéről meghatalmazása körében végzett cselekményt olyannak kell tekinteni, mintha a meghatalmazó maga végezte volna. Meghatalmazott nevezése azonban nem zárja ki, hogy a meghatalmazó az ügyben személyesen járjon el és nyilatkozatot tegyen. Ha a meghatalmazó és a meghatalmazott nyilatkozatai között eltérés van, a meghatalmazó nyilatkozata érvényes, ha az eljárás során nyomban előszóban elhangzott, írásbeli nyilatkozatok esetén pedig akkor, ha a hatóság a fél nyilatkozatáról olyan időpontban szerez tudomást, amidőn a meghatalmazott nyilatkozata alapján még nem intézkedett vagy határozott.

A meghatalmazottak száma.

22. §. (1) A közigazgatási eljárásban minden fél csak egy meghatalmazottat nevezhet. Azonos érdekű felek közös meghatalmazottat nevezhetnek.

(2) Ha az eljárásban ötnél több azonos érdekű fél szerepel, a hatóság az azonos érdekű feleket határidő kitűzésével közös meghatalmazott nevezésére kötelezheti; e határozat ellen külön jogorvoslatnak nincs helye. Ha a felek hatósági felhívás ellenére nem neveznek közös meghatalmazottat, a hatóság kérelmüket érdemi tárgyalás nélkül visszautasíthatja, illetőleg a felek meghallgatása nélkül véghatározatot hozhat, ha pedig a közérdek úgy kívánja, ügygondnokot is kirendelhet.

(3) Ha a fél előadása érthetetlen, zavaros, vagy ha a fél a hatósággal vagy az eljárásban résztvevő többi személyekkel szemben sértő kifejezéseket használ, a hatóság őt az előző bekezdésben körülírt hatállyal meghatalmazott nevezésére kötelezheti.

A meghatalmazás igazolása.

23. §. (1) A meghatalmazott — a 24. §.-ban foglalt kivételektől eltekintve — köteles meghatalmazását írásban első fellépése alkalmával az iratokhoz csatolás végett bemutatni. A hatóság előtt személyesen megjelent fél szóval is adhat meghatalmazást. A szóbeli tárgyaláson adott meghatalmazást a jegyzőkönyvbe kell venni; a tárgyaláson kívül adott meghatalmazásról feljegyzést kell készíteni. Ezt a feljegyzést a meghatalmazónak alá kell írnia.

(2) Magánokiratban foglalt meghatalmazást a kiállítónak két előttemező tanú jelenlétében kell aláírnia, vagy előttük az aláírást sajátkezű írásának kell elismernie; ha pedig írni nem tud, két előttemező tanú jelenlétében, kiknek egyike a kiállító nevét is aláírja, kézjegyével kell ellátnia.

(3) Ha a meghatalmazás ügyvéd részére szól, elegendő, ha a kiállító azt sajátkezűleg aláírja.

(4) A külföldön kiállított meghatalmazást, amennyiben nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik, közokiratba vagy hitelesített magánokiratba kell foglalni.

24. §. (1) A hatóság a meghatalmazás igazolásától eltekinthet:

1. ha a felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont, a férj a nejét és nejének felmenő vagy lemenő ágbeli rokonát, a nő a férjét és a testvér testvérét képviseli.

2. ha a gazdatiszt, az erdőtiszt és bányatiszt, valamint az, aki valamely ingatlan kezelésével van megbízva, a gazdaságból és az ingatlan kezeléséből eredő ügyekben azt képviseli, akinél alkalmazva van,

3. ha a kereskedőnek az üzletben állandóan alkalmazott kereskedelmi meghatalmazottja és az iparosnak üzletvezetője az üzlet vitelével kapcsolatos eljárásokban főnökét, vagy

4. ha a gazda cselédjét és a gazdatiszt a gazdaságban alkalmazott cseléteket képviseli.

Meghatalmazás nélküli ügyvitel.

25. §. (1) A hatóság a meghatalmazás hiányát az eljárás minden szakában hivatalból veszi figyelembe.

(2) Ha valaki más ügyében meghatalmazás nélkül jár el, cselekményei hatálytalanok és őt a felmerült eljárási költségben el kell marasztalni, kivéve, ha a fél az eljárást utólag jóváhagyja.

(3) Ha valaki mint meghatalmazott lép fel, de meghatalmazását a hatóság felhívására sem igazolja, a hatóság a meghatalmazás bemutatására halasztást adhat s a meghatalmazás nélkül fellépett személyt egyelőre az eljárásban való részvételre bocsájt-hatja. Ha az ilyen személy meghatalmazását a kitűzött határidő alatt sem igazolja, a (2) bekezdésben foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni.

Ügygondnok kirendelése.

26. §. (1) Ha a fél cselekvőképtelen és nincs törvényes képviselője, ha érdeke törvényes képviselőjének érdekével ellentétes, ha tartózkodási helye ismeretlen, vagy ha a cselekvőképes fél személyesen nem járhat el és meghatalmazottat nem nevezett, végül a 22., 38. és 48. §-okban körülírt esetekben a hatóság ügygondnokot rendel ki.

(2) Ügygondnokul bárki kirendelhető, aki azt vissza nem utasítja és aki mint meghatalmazott az ügyben eljárhatna. Kiskorúak és gondnokoltak részére ügygondnokul az illetékes árvaszék ügyészét kell kirendelni, ha az ügy körülményei más személy kirendelését nem teszik kívánatossá.

(3) Az ügygondnokot a törvényes képviselő jogköre illeti meg.

(4) Az ügygondnok nevezésével járó költséget az a fél előlegezi, akinek eljárás-cselekménye az ügygondnok nevezésére okot szolgáltatott. Az ügygondnoknevezés költségeit egyébiránt az eljárás költségeihez kell számítani.

4. fejezet. Határidők.

Határidőszámítás.

27. §. (1) A jogszabályban megállapított határidőnél az a nap, amelyen a határidő kezdődik a határidőbe nem számítandó be.

(2) A hetekben, hónapokban megállapított határidő azzal a nappal jár le, amely elnevezésénél vagy számánál fogva a kezdő-napnak megfelel; ha pedig ez a nap a lejárati hónapjában hiányzik, a határidő a hónap utolsó napjával végződik. Az éveket és évrészeket hónapokra kell átszámítani. Ha a határidő vége félnappal járna le, az egész napnak számítandó.

(3) Ha a határidő utolsó napja vasárnapra, Gergely-naptár szerinti ünnepre, vagy nemzeti ünnepre esik, a határidő a legközelebbi köznapon jár le.

(4) Kétség esetében a határidőt megtartottnak kell tekinteni.

(5) A posta útján küldött beadvány előterjesztési idejének a postáraadás napját kell tekinteni.

(6) A hatóság részéről kitűzött határidő, amennyiben a hatóság a kitűzéskor mást nem rendelt, a határidőt kitűző határozat kihirdetését, ha pedig a határozat kézbesítés útján is közöltetett, a kézbesítést követő naptól kezd folyni.

A határidő meghosszabbítása.

28. §. (1) A jogszabályban megállapított határidőt a hatóság meg nem hosszabbíthatja, kivéve, ha erre a jogszabály felhatalmazást ad.

(2) A hatóság által kitűzött határidő fontos okból meghosszabbítható. A meghosszabbítás iránt a fél a lejárát előtt terjeszthet elő kérelmet. Az új határidőt, ha a hatóság másként nem rendelkezik, az előbbinek lejártától kell számítani.

(3) A meghosszabbítási kérelemre hozott határozat ellen jogorvoslatnak nincs helye.

5. fejezet. Tárgyalási rendészet.

Kiutasítás, kivezetés.

29. §. (1) A hatóságnak a tárgyalást vezető, vagy kihallgatást, bizonyításfelvételt foganatosító tagja az eljárás rendjének fenntartása érdekében a rendet zavaró, tetszést vagy nemtetszést nyilvánító személyeket rendreutasíthatja s ha ez eredménytelen marad, vagy ha a rendzavarás súlyos, a rendzavarót a tereméből kiutasíthatja, szükség esetén kivezetheti. A kiutasítást (kivezetést) a tényállással együtt a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni.

(2) A félnek vagy képviselőjének kiutasítása esetén a fél meg nem jelentnek tekintendő, a tanúnak vagy a szakértőnek kiutasítása pedig a vallomástétel, illetve a véleményadás megtagadásával egyenlő elbírálás alá esik.

Rendbüntetés és rendbírság.

30. §. (1) Ha az eljárásban résztvevő személy a hatóság tagját, a feleket, ezek képviselőit, a tanúkat, a szakértőket vagy tolmácsokat megsérti, 2—100 pengőig terjedhető rendbüntetéssel büntetendő. A tényállást nyomban külön jegyzőkönyvbe kell foglalni; a rendbüntetést a hivatalfőnök vagy helyettese a jegyzőkönyv alapján írott határozatban szabja ki. E határozat meghozatala előtt a megbüntetendő személynek a nyilatkozattételre alkalmat kell adni.

(2) A rendbüntetést az (1) bekezdésben megállapított értékhatárok között olyan összegben kell kiszabni, amely megfelel a megbüntetendő személy 1—4 napi keresményének.

(3) Az (1), illetve (2) bekezdésben megállapított rendbüntetéssel kell sújtani azt is, aki az ott meghatározott sértő nyilatkozatot beadványban teszi meg.

31. §. (1) Ügyvédek a 30. §.-ban meghatározott sértés esetében 25—200 pengőig terjedhető rendbírsággal sújtandók. Súlyos eset-

ben a hatóság ezen felül a fegyelmi eljárás megindítása végett átteheti az iratokat az illetékes ügyvédi kamarához.

(2) Ha a rendzavarást vagy sértést köztisztviselő vagy katonai büntetőbíróságnak alávetett személy követi el, rendbüntetés vagy rendbírság kiszabásának nincs helye, hanem a rendzavaró megbüntetése végett fellebbvaló hatóságát kell megkeresni.

32. §. (1) A rendbüntetést vagy rendbírságot kiszabó határozat ellen egyfokú, halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye.

(2) A rendbüntetést és a rendbírságot közadók módjára kell behajtani. A rendbüntetést behajthatatlanság esetén elzárásbüntetésre kell átválttatni; a rendbírságot elzárásra nem lehet átválttatni.

33. §. (1) Ha az eljárás során nem magánindítványra üldözendő bűncselekményt követtek el, a bűnvádi perrendtartás értelmében kell eljárni.

(2) Ha a bűnvádi perrendtartás szerint előzetes letartóztatásnak van helye, az eljáró hatóság a tettest letartóztatja és haladéktalanul az illetékes hatóság elé állítja.

6. fejezet. Kézbesítés.

Kézbesítés.

34. §. Kézbesíteni lehet a félnek és az ügyben eljáró képviselőjének.

A kézbesítés helye.

35. §. Kézbesíteni bárhol lehet, ahol a személyt, akinek a kézbesítendő irat szól, megtalálják. Ha azonban a címzettnek a kézbesítés helyén lakása vagy irodája van, az e helyiségen kívül történt kézbesítés csak úgy érvényes, ha ő az átvételt meg nem tagadja.

36. §. (1) Ha a kézbesítő a címzettet otthon nem találja, a vele közös háztartásban élő felnőtt családtag, ilyenek hiányában pedig az ő, vagy a vele közös háztartásban élő családtag szolgálatában álló felnőtt személy kezébe kell kézbesíteni.

(2) Ha azt, akinek különálló irodája, üzlethelyisége vagy állandó munkahelye van, a kézbesítő e helyen nem találja, itt levő felnőtt segédje vagy más alkalmazottja, illetve munkaadója vagy munkavezetője kezébe lehet kézbesíteni.

37. §. Ha az irat a 35—36. §-okban előírt módon nem kézbesíthető, a házban vagy a szomszédban lakó személyektől tudakolni kell, hogy a címzett tartózkodási helyét nem ismerik-e. Megbízható felvilágosítás esetén a kézbesítést a megadott címen kell megkísérelni. Ha az irat így sem kézbesíthető, a posta közege a postahivatalnál, más kézbesítő a kézbesítés helyének községi előjáróságánál teszi le a kézbesítendő iratot és a letételről a címzettet az ajtajára — lehetőleg két felnőtt tanú jelenlétében, kik a házban vagy szomszédságban laknak — kifüggesztendő vagy a lakásán hagvandó értesítvényel értesíti. Az értesítvény tartalmát az alkalmazott

tanúkkal és, ha lehetséges, a bérbeadóval vagy a házfelügyelővel is közölni kell. A kézbesítés az értesítvény kifüggesztésével vagy a lakáson hagyásával teljesítettnek tekintendő.

Saját kézhez kézbesítés.

38. §. (1) Ha a hatóság fontos okból valamely iratot a címzett saját kezéhez kézbesíteni rendel és a kézbesítés ilyen módon nem teljesíthető, a kézbesítő a címzett lakásán, irodájában, üzlethelyiségében vagy munkahelyén a 36. §.-ban megjelölt személyeknek átadott értesítvénnyel tudtára adja a címzettnek, hogy kézbesítés végett a megfelelően kitűzendő határnapon ismét meg fog jelenni és hogy a kézbesítendő irat a kézbesítő hivatalos helyiségében a személyazonosság igazolása mellett át is vehető. Ha pedig az értesítvényt a most megjelölt személyeknek nem lehet átadni, azt a 37. §.-ban megjelölt módon a lakás (iroda, üzlethelyiség, munkahely) ajtajára kell kifüggeszteni, vagy a lakáson (irodában, üzlethelyiségben, munkahelyen) kell hagyni.

(2) Ha a kézbesítő a címzettet az értesítvényben megjelölt időben ismét nem találja, akkor a kézbesítés a 36. §.-ban megjelölt személy kezéhez történik. Ha azonban a kézbesítő a kitűzött időben olyan személyt nem talál, akinek kezéhez kézbesíthetne, akkor az iratot a kézbesítést elrendelő hatósághoz visszajuttatja. A hatóság ebben az esetben elrendelheti, hogy

1. a kézbesítés ezen § rendelkezései szerint újból megkíséreljék, vagy

2. az irat a 36. és 37. §-ok szerint kézbesíttessék, vagy

3. a címzett részére és költségére kirendelt ügygondnoknak kézbesíttessék és erről a címzett a lakására címzett, postára adott levélben értesíttessék.

39. §. (1) Ha az a személy, akinek az iratot átadták, olvasni nem tud, vagy az irat nyelvét nem érti, a kézbesítő neki a kézbesített irat lényeges tartalmát szóval is tudtul adja és ennek megtörténtét a kézbesítési bizonyítványra (41. §.) feljegyzi. A kézbesített irat megmagyarázását a címzett tartózkodási helyének helyi hatóságától is kérheti. A helyi hatóságnak e feladatra kijelölt tagja (nagy- és kisközségekben a jegyző) az evégből jelentkezett címzettet a megfelelő útbaigazítással ellátni, ha pedig felvilágosítást adni nem tudna, őt a kellő helyre utasítani köteles.

(2) Ha a címzett a kézbesítendő irat átvételét megtagadja, a kézbesítő az iratot nála hagyja.

Kézbesítés katonai épületben.

40. §. Katonai vagy katonailag megszállott épületben kézbesíteni csak az épület parancsnokának értesítése után, az általa kirendelt katonai személy jelenlétében lehet.

Kézbesítési bizonyítvány.

41. §. (1) A kézbesítés kézbesítési bizonyítvány mellett történik. A szabályszerűen kiállított kézbesítési bizonyítvány a kézbesítés megtörténtét igazolja. Az ellenbizonyítás meg van engedve.

(2) A kézbesítési bizonyítványt a hatósághoz vissza kell küldeni. A hatóság azt az iratokhoz csatolja. Az iratokhoz csatolástól a hatóság eltekinthet, ha a kézbesítés megtörténtének bizonyítását feleslegesnek tartja.

(3) Ha a kézbesítési bizonyítvány elvesz vagy megsemmisül, a kézbesítés megtörténte más módon is bizonyítható.

Egyéb kézbesítési rendelkezések.

42. §. (1) Ha belföldön állandó lakással rendelkező személy a fél részéről meghatározott iratok átvételére fel van hatalmazva, a kézbesítés ennek kezébe történik (kézbesítési megbízott).

(2) Ha a fél ellen valamely hatóság előtt több eljárás van folyamatban avagy más fontos ok azt szükségessé teszi, a hatóság a felet kézbesítési megbízott bejelentésére kötelezheti. A bejelentés megtörténte után minden iratot a megbízott kezébe kell kézbesíteni.

(3) Az ügyben eljárni hivatott elsőfokú hatóság a területén kívül, különösen a külföldön lakó felet határidő kitézése mellett felhívhatja, hogy a hatóság területén állandó lakhellyel rendelkező kézbesítési megbízottat rendeljen. Ez a rendelkezés az államnak külföldön szolgálatot teljesítő alkalmazottaira nem vonatkozik. Ezek részére a kézbesítést a kormányhatóság útján kell teljesíteni.

43. §. Több személy (érdektársak) közös kérvényére hozott határozatot az első helyen és pedig több hasábos aláírás esetén a jobboldal első helyén megnevezettnek kell kézbesíteni, amennyiben a kérvény aláírói közös kézbesítési megbízottat nem neveztek meg. Ha több személynek akár törvénynél fogva, akár hatósági felhívás, vagy önkéntes elhatározás következtében közös képviselője (meghatalmazottja) van, valamennyi részére egyetlen kiadmányt kell kiadni s azt a közös képviselő (meghatalmazott) kezébe kell kézbesíteni.

44. §. (1) Ha a fél az eljárás tartama alatt lakhelyét megváltoztatja, e körülményt a hatóságnak bejelenteni köteles.

(2) A bejelentés elmulasztása esetében, ha a fél újabb lakhelyét nehézség nélkül megállapítani nem lehet, a kézbesítésre a 47. §-t kell alkalmazni.

45. §. A kézbesítés átvételére jogosult személy a hatóság előtt idézés nélkül megjelenhet és kívánhatja, hogy a kézbesítés végett még nem továbbított iratot elismervény mellett neki kiadják. Az elismervényt az ügyíratra kell feljegyezni és az iratot átvevő személlyel alá kell íratni.

46. §. Ha a kézbesítés nem felel meg e törvény rendelkezésének, csak attól az időponttól bír hatállyal, amikor a kézbesítendő irat a címzett kezébe jutott.

47. §. (1) Ha a kézbesítést a fél tartózkodási helyének ismeretlensége következtében vagy más fontos okból nem lehet a fenti rendelkezések szerint teljesíteni, hirdetményi kézbesítésnek van helye.

(2) A hirdetményi kézbesítés rendszerint a közlendő határozatnak a hatóság hirdetményi táblájára kifüggesztésével történik. A kifüggesztés tartama 15 napnál rövidebb nem lehet. A hatóság elrendelheti, hogy a határozat a fél utolsó tartózkodási helye szerint illetékes elsőfokú közigazgatási hatóságnak hirdetőtáblájára is kifüggesztessék.

(3) A hatóság a hirdetményt a kifüggesztésen kívül a helyi szokáshoz képest más módon is közhírré téteti. Hírlapi közzététel esetén a hirdetmény utolsó hírlapi megjelenésétől számított tizenötödik nap tekintendő a kézbesítés napjának.

48. §. Ha alaposan feltehető, hogy a fél vagy a felek valamelyike a kézbesítésnek a fentiek szerinti foganatosítása ellenére sem szerez az ügyről tudomást, részére a hatóság ügygondnokot rendelhet.

II. RÉSZ.

ELJÁRÁS AZ ELSŐFOKU HATÓSÁG ELŐTT.

1. fejezet. Az eljárás megindulása; idézés és beadványok.

Az eljárás megindulása.

49. §. Közigazgatási eljárás közérdekű ügyben hivatalból vagy kérelemre, egyéb ügyben — amennyiben az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik — kérelemre indul meg.

Idézés.

50. §. (1) A hatóság bárkit felhívhat arra, hogy saját érdekében megjelölt helyen és időben jelenjék meg. A megidézett távollaradása ilyen idézés esetében csupán azzal a jogkövetkezménnyel járhat, hogy a hatóság meghallgatása nélkül hoz véghatározatot.

(2) A hatóság azokat a személyeket, akiknek megjelenése szükséges és akik abban a járásban vagy városban laknak, amelyben meg kell jelenniök, vagy akiknek lakóhelye (tartózkodási helye) a megjelenés helyétől hat kilométernél nem tovább fekszik, pénzbírság és a távollaradásukkal okozott költségek megtérítésének terhe mellett idézi meg. A távollakó személyeket kihallgatásuk végett ugyanilyen jogkövetkezmények terhe alatt lakóhelyük községi előjáróságához kell megidézni. A megjelenéshez szükséges összes költségek (87. §.) egyidejű kiutalása mellett távollakó személyek is megidézhetők pénzbírság és a távollaradással okozott költségek megtérítésének terhe alatt az eljárás (tárgyalás) helyére.

(3) Ha a pénzbírság terhe alatt kellően megidézett személy nem jelenik meg, a hatóság saját kezéhez kézbesítendő idézéssel magasabb pénzbírság terhe alatt újból megidézheti. Ha ez az idézés is eredménytelen maradna, a hatóság az elsőfokú rendőrhatalóságot keresi meg a megidézett személy elővezetése végett.

(4) A meg nem jelenés következményei beállanak, ha a megidézett személy a szóbeli tárgyalás megkezdésétől annak befejezéséig meg nem jelenik, vagy a tárgyalás (kihallgatás) helyéről engedély nélkül eltávozik.

(5) A fél az (1)—(3) bekezdések alapján kibocsátott idézésre csak akkor köteles személyesen megjelenni, ha kifejezetten személyes megjelenésre idéztetett; ellenkező esetben meghatalmazottal képviselteszheti magát.

(6) Az idézés, valamint az elővezetés elrendelése ellen jogorvoslatnak nincs helye.

Az idézés alaki köllékei.

51. §. (1) Idézés csak írásban boesátható ki. Az idézés érvényességi kölléke a fél névszerinti megjelölése, valamint az eljárás-eselekmény helyének, idejének és tárgyának félreértést kizáró módon való megjelölése. A hatóság hivatalos peesétjével ellátott idézésen a felsoroltakon kívül fel kell tüntetni az idézést kibocsátó hatóság megjelölését, az idézést kibocsátó hatósági személy aláírását, az idézés keltét, valamint annak megemlítését, hogy a megidézett milyen minőségben köteles megjelenni és milyen okiratokat vagy bizonyítékokat köteles magával hozni.

(2) Az idézésen mindenkor fel kell tüntetni, hogy a megjelenés elmulasztása milyen jogkövetkezményekkel jár; az 50. §. (2) és (3) bekezdéseiben meghatározott jogkövetkezmények, ha az idézésen nem voltak feltüntetve, a félle szemben nem alkalmazhatók. Az idézésben feltüntetett büntetés akkor sem szabható ki, ha a fél távolmaradását igazolja.

(3) A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban lévő tagja, valamint a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyén illetékes fellebbvaló hatósága útján idézendő. Sürgős esetekben, ha fellebbvaló hatósága nincs helyben, az utóbbinak egyidejű értesítése mellett közvetlenül is idézhető.

(4) Egyéb közszolgálatban állók vagy olyan magánalkalmazottak, akiknek helyettesítése távollétük esetében közérdekből szükséges, fellebbvalóik egyidejű értesítése mellett közvetlenül idézendők.

(5) Az idézés csak akkor érvényes, ha a megidézettnek a megjelenésre elegendő ideje marad.

(6) Kihirdetett határozatban kitűzött határnapra azt, aki előtt a határozat kihirdetett, írásban megidézni nem szükséges.

A meg nem jelenés következményei.

52. §. (1) Ha a megidézett személy az 50. §. (2) bekezdése alapján kibocsátott idézésnek nem tesz eleget, az esetleg okozott költségek megtérítésére kötelezendő és 2—100 pengőig terjedhető pénzbírsággal büntethető. A pénzbírság összege a fenti értékhatárok között általában a megidézettnek egy-egy napi keresményében állapítandó meg. A pénzbírságot kiszabó határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye. A költségek és a pénzbírság közadók módjára hajtandók be.

(2) Ha a megidézett személy az 50. §. (3) bekezdése alapján kibocsátott idézésnek nem tesz eleget, a pénzbírság a fenti összeg tízszereséig terjedhet.

(3) A fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának, valamint a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyénnek megbüntetésére és elővezetésére iránt fellebbvaló hatóságukat kell megkeresni.

Beadványok.

53. §. (1) A hatóságokhoz intézett kérelmeket (beadványokat), ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik, írásban kell benyújtani. Olyan felek, akik beadványokat szerkeszteni nem tudnak, kérelmüket a hatóság előtt szóban is előterjeszthetik. A hatóság az előszóban előterjesztett kérelmeket jegyzőkönyvbe veszi. Beadványokat táviratilag is lehet a hatóságokhoz benyújtani.

(2) Írásbeli beadványok csak a hivatalos órák alatt fogadhatók el. Kérelmet szóval csak a felek fogadására megállapított időben lehet előadni. A hivatalos órákat és a felek fogadására rendelt időt a hatóságnál kifüggesztett hirdetménnyel közhírré kell tenni.

(3) Szóbeli kérelem előterjesztése alkalmával a hatóság a felet a szükséges útbaigazítással ellátni és az előadás hiányaira figyelmeztetni köteles: a jegyzőkönyvbevétel azonban meg nem tagadhatja, ha ezt a fél a figyelmeztetés után is kívánja (56. §. (2) bek.)

(4) A fél által benyújtott beadvány beérkezéséről és iktatószámáról az iktatással megbízott tisztviselő köteles szóbeli tájékoztatást vagy írásbeli elismervényt adni. Az ügy érdeméről annak érdemleges elintézése előtt csak a hivatalfőnök vagy az a tisztviselő adhat felvilágosítást, akit erre a hivatalfőnök felhatalmazott.

54. §. (1) A hatóság köteles az eljárást a hiányos vagy rosszul szerkesztett beadvány alapján is folyamatba tenni, kivéve, ha a fél neve és lakóhelye nincs feltüntetve és az a beadvány tartalmából sem állapítható meg. Ha valamely beadvány több különálló intézkedést igénylő kérelmet tartalmaz, a hatóság a hatáskörébe tartozó, megítélése szerint legfontosabb kérelmet intézi el.

(2) Ha a beadvány olyan hiányokban szenved, amelyek az eljárás folytatására alkalmatlanná teszik, a felet a hiányok pótlására kell felhívni. Ha a fél a hiányokat a kitűzött határidőre nem pótolja, úgy kell tekinteni, mintha beadványát visszavonta volna. A kitűzött határidőben kijavított beadványt, ha annak eredeti benyújtása határidőhöz volt kötve, e határidő szempontjából úgy kell tekinteni, mintha eredetileg helyesen nyújtottat volna be.

(3) A beadványok hiányainak pótlására vonatkozó felhívásokat és az ügy előkészítéséhez szükséges megkereséseket lehetőleg szóval vagy telefonon kell megtenni.

(4) A hatóság előtt ismeretes zugírás beadványát a hatóság a félnek azzal a felhívással adja vissza, hogy annak tartalmát személyesen vagy meghatalmazottja által fenntarthatja.

55. §. (1) A beadványokat a hatáskörrel és illetékességgel bíró hatóságnál kell benyújtani.

(2) A nem illetékes hatóság — a (3) bekezdésben említett hatóságok kivételével — a beadványt nem fogadhatja el, hanem a közvetlenül hozzáforduló felet az illetékes hatósághoz utasítja, a postán érkezett beadványokat pedig — a fél egyidejű értesítése mellett — késedelem nélkül az illetékes hatósághoz továbbítja. A továbbítás és az abból eredő késedelem a fél veszélyére történik.

(3) A fél beadványát, ha az eljárásra illetékes hatóság nem az ő lakhelyén székel, a helybenlevő elsőfokú közigazgatási hatóság-

nál vagy a községi előljárásnál is benyújthatja, mely azt az eljárásra illetékes hatósághoz 24 órán belül továbbítani köteles.

(4) A beadványnak a (3) bekezdésben említett hatóságnál való benyújtását a jogszabályokban meghatározott benyújtási határidő szempontjából úgy kell tekinteni, mintha a beadvány a hatáskörrel és illetékességgel bíró hatóságnál nyújtatott volna be.

2. fejezet. Jegyzőkönyv és feljegyzés; az iratok megtekintése.

Jegyzőkönyv.

56. §. (1) Az eljárás megindítására vonatkozó szóbeli kérelemről, úgyszintén az eljárás folyamán szóban előterjesztett, az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére jelentős kérelmekről és bejelentésekről jegyzőkönyvet kell készíteni.

(2) A hatóság köteles jegyzőkönyvbe venni a félnek az eljárás folyamán előterjesztett bármely kérelmét vagy indítványát, ha a fél annak jegyzőkönyvbevételeéhez ragaszkodik. Ugyancsak köteles a hatóság a jegyzőkönyvhöz csatolni a fél által ily célból írásban átadott kérelmeket és indítványokat.

(3) A jegyzőkönyvet az abban megnevezettek előtt fel kell olvasni vagy fel kell tární s ennek megtörténtét, valamint a jegyzőkönyv tartalmára vonatkozó megjegyzéseket jegyzőkönyvbe kell venni.

(4) A jegyzőkönyvet a hatóságnak eljáró tagján és a jegyzőkönyvvezetőn kívül a felek, valamint a tolmács is aláírják. A tanú a vallomását, a szakértő a véleményét szintén aláírja. A jegyzőkönyv aláírásának megtagadását és annak okát a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni. Az aláírás megtagadása a jegyzőkönyvbe vett nyilatkozatok, jogcselekmények hatályát nem érinti.

(5) A (3)—(4) bekezdés rendelkezéseit akkor is alkalmazni kell, ha a jegyzőkönyv rendszeresített nyomtatványon írt kérdésekre adott feleletek alakjában vagy jegyzőkönyvet pótló kimutatás (vizsgálati-ív) rovatainak kitöltésével készült.

(6) A tárgyalási jegyzőkönyv gyorsírással is készülhet, ha a felek ez ellen kifogást nem tesznek. Ha a gyorsíróút alkalmazott személy nem az eljáró hatóság hivatalnoka, működésének megkezdése előtt esküt tesz arra, hogy a hallottakat híven fogja feljegyezni és helyesen fogja közönséges írásba áttenni. Ily esetben annak szövegét 15 napon belül folyóírással ugyanarra az ívre, vagy ugyanazon ívvel összefűzött pótívre fel kell jegyezni.

(7) A jegyzőkönyvnek és mellékleteinek tartalmát a hatóság hivatalból veszi figyelembe. A megszabott alakszerűségek megtartása mellett készült jegyzőkönyv teljes bizonyítékul szolgál az abban írt eljárás lefolyására vonatkozóan. Az ellenkező bizonyítása nincs kizárva.

Feljegyzés.

57. §. A hivatalos észleleteket, távbeszélőn leadott és érkező kérelmeket, előterjesztéseket és közléseket, ezenkívül a tárgyaláson kívül tett szóbeli figyelmeztetéseket, felhívásokat és rendelkezése-

ket, végül a hatóság belső ügykezelésére vonatkozó körülményeket, ha jogszabály jegyzőkönyv készítését nem írja elő, az ügyiratra fel kell jegyezni, vagy arról külön feljegyzést kell készíteni, amely az ügyirathoz csatolandó. A feljegyzést az azt kiállító hatósági személy keltezéssel látja el és aláírja.

Az iratok megtekintése.

58. §. (1) A közigazgatási nyilvánkönyveket, valamint ezek mellékleteit mindenki megtekintheti s amennyiben jogszabály nem tiltja, mind a nyilvánkönyvek bejegyzéseiről, mind a mellékletekről másolatokat vehet.

(2) A fél az ellenfél beadványát és annak mellékleteit, a tárgyalási jegyzőkönyveket mellékleteikkel együtt, a tanúk vallomásait, a szakértők véleményeit és a helyszíni szemlejegyzőkönyveket megtekintheti, azokról másolatokat vehet. Harmadik személyeknek az itt felsorolt iratok megtekintését és azokból másolat vételét — a felek beleegyezése nélkül — csak akkor lehet megengedni, ha jogos érdeküket valószínűvé teszik.

(3) A hatóság a (2) bekezdésben fel nem sorolt iratokba is köteles a feleknek betekintést engedni, ha véghatározatát az azokban foglalt ténymegállapításokra alapítja.

(4) Az iratokba való betekintés joga az eljárásban résztvevő összes feleket egyenlő mértékben illeti meg.

(5) Az iratok megtekintésére vonatkozó kérelem elutasítása ellen külön jogorvoslatnak nincs helye.

3. fejezet. A határozathozatal előkészítése. Felderítés és bizonyítás általában.

Előzetes kérdések.

59. §. (1) Ha a közigazgatási ügy eldöntése olyan előzetes kérdés megítélésétől függ, amelyben a határozathozatal vagy ítélet más hatóság vagy bíróság hatáskörébe tartozik, a hatóság csak abban az esetben köteles az eljárást a kérdés jogerős eldöntéséig felfüggeszteni, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály így rendelkezik. A felfüggesztés időtartama ily esetben a 112. §-ban meghatározott határidőbe nem számít be.

(2) Az (1) bekezdésben említett esettől eltekintve a közigazgatási ügyben eljáró hatóság hatásköre arra is kiterjed, hogy az előzetes kérdésben állást foglaljon és határozatát erre az állásfoglalására alapítsa. Ha azonban később a hatáskörrel bíró hatóság vagy kir. bíróság lényegesen eltérő jogerős határozatot vagy ítéletet hozott, újrafelvételnek van helye.

(3) Ha az előzetes kérdésként felmerült ügyben az eljárás a hatáskörrel bíró hatóság vagy kir. bíróság előtt már folyamatban van és az ügyben jogerős határozat, illetőleg ítélet közeli időpontban várható, az eljáró hatóság az eljárást az (1) bekezdésben említett eseten kívül is felfüggesztheti, az eljárásnak ilyen ok

ból történt felfüggesztése azonban a 112. §-ban meghatározott határidőt nem szakítja meg.

(4) Az eljárásnak bármely okból történt felfüggesztése esetében az eljáró hatóság halaszthatatlan ügyekben ideiglenes határozatot hoz, amelyben a véghatározat meghozataláig terjedő időre a méltányosságnak megfelelően intézkedik. Ha a véghatározat ellen van helye fellebbevitelnek, a fél az ideiglenes határozat ellen is egyfokú, nem halasztó hatályú fellebbezéssel élhet.

A fél meghallgatása általában.

60. §. (1) Amennyiben a jelen törvény kivételt nem tesz, a hatóság csak előkészítő eljárás alapján hozhat véghatározatot. Ennek során a feleknek alkalmat kell adni arra, hogy a határozathozatal előtt jogaik és érdekeik érvényesítése céljából legalább írásban nyilatkozhassanak, bizonyítékaikat előterjeszthessék és a beszerzett bizonyítékokra észrevételeket tehessenek.

(2) Nem-vitás közigazgatási ügyben a kérelmező a jelen szakaszban biztosított jogait hatósági felhívás nélkül, beadvány vagy beadványok benyújtása útján, illetőleg szóbeli előterjesztés útján gyakorolja. Egyéb esetekben a nyilatkozat (észrevétel) csak akkor tekinthető elmulasztottnak, ha a fél annak megtételére felhívott. A kérelmezőt is fel kell hívni nyilatkozattételre, ha a hatóság a kérelmet olyan tények alapján utasítja el, amelyeket a kérelmezővel a 62. §. (2) vagy (3) bekezdése értelmében közölni kell.

(3) A hatóság köteles a fél által benyújtott írott tanúnyilatkozatokat, szakvéleményeket és egyéb okiratokat, valamint a hatóság elé terjesztett kisebb szemletárgyakat a bizonyítás során figyelembe venni és azokat az ügyiratokhoz csatolni. Ugyancsak köteles a hatóság a fél által tényleg előállított tanukat és szakértőket kihallgatni.

(4) A bizonyításfelvétel tekintetében tett egyéb indítványokról, így különösen a fél által megjelölt, de elő nem állított tanuk beidézése, hivatali szakértők kirendelése, okiratok beszerzése, más hatóság vagy kir. bíróság megkeresése és helyszíni szemle tartása iránt tett indítványokról a hatóság határoz; köteles azonban az elutasított indítványokat és az elutasítás okát a jegyzőkönyvben feltüntetni.

(5) A hatóság a (4) bekezdésben említett indítvány feletti döntését függővé teheti attól, hogy a fél a bizonyításfelvétellel felmerülő költségekre a hatóság által megállapított előleget tegyen le.

(6) A bizonyításfelvétel elrendelésére vagy mellőzésére, valamint a költségek előlegezésére vonatkozó határozat ellen külön jogorvoslatnak nincs helye.

A felek meghallgatása vitás közigazgatási ügyben.

61. §. Vitás közigazgatási ügyben a határozathozatalt szóbeli tárgyalás előzi meg. Ha a szóbeli tárgyalás megtartása akadályokba ütközik, az eljárás írásbeli úton is lefolytatható, de ilyen eset-

ben a hatóság köteles arról gondoskodni, hogy a felek írásbeli úton mindazokat a jogokat gyakorolhassák, amelyek a szóbeli tárgyaláson jelenlevő feleket megilletik. Így különösen köteles a hatóság arról gondoskodni, hogy a felek beadványai (kérelmei, indítványai, nyilatkozatai, az ellenfélnek ezekre tett ellenvetései stb.) és azok mellékletei az ellenitétes érdekű felekkel észrevételeik megtétele céljából egész terjedelmükben közöltessenek.

A bizonyítási teher és a bizonyítás joga.

62. §. (1) A bizonyítás azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy az állított tényít a hatóság valónak tekintse. Ehhez képest a kérelmezőnek kell bizonyítania azokat a tényeket, amelyek kérelme teljesítésének előfeltételei; aki pedig a kérelem teljesítését ellenzi, annak bizonyítania kell azokat a tényeket, amelyek a kérelem teljesítését kizárják, korlátozzák, vagy felfüggesztik.

(2) Közérdekű vonatkozású kérdésben a hatóság a felek egyező tényállításait sem fogadhatja el teljes bizonyítéknak, hanem köteles az anyagi igazságot felderíteni. Ha erre a felek által felhozott bizonyítékok elegendő támpontot nem nyújtanak, a hatóság nyomozás útján deríti fel a tényállást. A hatóság méltányos esetben, nem-vitás közigazgatási ügyben, a kérelmező érdekében is szerezhethet be hivatalból bizonyítékokat. A hatóság köteles a nyomozás útján megállapított tényeket a felekkel közölni, ha véghatározatát ezekre a tényekre alapítja. A fél az így megállapított tényekkel szemben ellenbizonyítással élhet.

(3) Azokat a tényeket, melyekről a hatóságnak hivatalos tudomása van, vagy amelyeket köztudomásúnak ismert, bizonyítani nem szükséges. Ha azonban a hatóság véghatározatát ilyen tényekre alapítja, e tényeket köteles a felekkel közölni és nekik az ellenbizonyításra alkalmat adni.

(4) Ha a vitás eljárásban a felek tisztán magánérdekű jogairól vagy kötelezettségeiről kell határozni, (így különösen az eljárási költségeknél a felek között való megosztásáról, vagy az egymással szembenálló feleknek kártérítési igényéről), a hatóság e magánérdekű vonatkozásokban a polgári perrendtartás rendelkezéseit, (a bizonyítás tekintetében a polgári perrendtartás 263—266. §-aiban foglalt rendelkezéseket) alkalmazza. Ilyen kérdésekben a hatóság köteles a feleket békés megegyezésre felhívni; a létrejött egység a hatóságot köti.

Szóbeli tárgyalás.

63. §. (1) A szóbeli tárgyalást rendszerint a hatóság székhelyén kell megtartani s arra meg kell idézni:

1. a feleket,
2. azokat a tanúkat, akik az ügy lényeges körülményeiről tehetnek vallomást és
3. a szakértőket.

(2) Ha az ügy sürgőssége, a bizonyításfelvétel könnyebbége, költségkímélés vagy egyéb fontos ok, különösen pedig szemle megtartásának szükségessége kívánatossá teszik, a szóbeli tárgyalást a hatóság területének más községébe is kitűzheti.

(3) Ha a felek a hatóság előtt idézés nélkül megjelennek, vagy ha a hatóság a helyszínén általános tárgyalási napot (panasznapot) tart, vagy valamelyik fél kérelmére megjelenik és ott a felek együtt vannak, a szóbeli tárgyalás idézés kibocsátása nélkül is megtartható.

64. §. (1) Vitás ügyben az első szóbeli tárgyalásra a feleket saját kezükhöz kézbesítendő (38. §.) idézéssel kell megidézni.

(2) Közérdekű ügyben a hatóság a tárgyalás határnapját hivatalos helyiségének hirdetőtábláján, valamint a községben kifüggesztendő és hírlapban, elsősorban a hivatalos lapban közzéteendő hirdetménnyel akkor is közzé teheti, ha jogszabály annak kötelező közhírré tételét nem írja elő.

65. §. (1) A hatóságnak a szóbeli tárgyalás vezetésével megbízott tagja (tárgyalásvezető) a tárgyalást az ügy rövid megjelölésével nyitja meg és megállapítja, hogy a megidézettek megjelentek-e. Ha a tárgyalás megtartható, a tárgyalásvezető az ügy állását ismerteti és a feleket kötelelességeikre és jogaikra röviden figyelmezteti. A tárgyalás folyamán szólásra a feleket a tárgyalásvezető hívja fel, ő vonja meg tőlük a szót, ő kérdezi ki a kihallgatandó személyeket, ő engedi meg, hogy a felek és meghatalmazottaik a tanukhoz és szakértőkhöz kérdéseket intézzenek, ő zárja be a tárgyalást és hirdeti ki a határozatokat.

(2) A fél vallomásának megerősítésére csak akkor kötelezhető, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály ezt megengedi. A vallomás megerősítésére a 72. §. (2) és (3) bekezdéseinek rendelkezései alkalmazandók.

66. §. (1) A tárgyalásvezető gondoskodni köteles arról, hogy a közérdek szem előtt tartásával az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, mindazonáltal a tárgyalás hosszadalmassággal és az ügyre nem vonatkozó kérdésekkel ne zavartassék és lehetőleg a kitűzött határnapon befejeztessék. Köteles továbbá gondoskodni arról is, hogy a felek homályos kérelmeiket megmagyarázzák, hiányos ténylevételeiket és bizonyítékaikat kiegészítsék és általában a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat megtehessék.

(2) A tárgyalásvezető köteles a feleknek alkalmat adni arra, hogy az ellenérdekű fél előadására, a tanúk és a szakértők vallomására észrevételeiket megtehessék.

(3) A tárgyalásvezető az eljárásjogban járatlan feleket cselekményeik és mulasztásaik következményeire, valamint a kihirdetett határozatok ellen használható jogorvoslatokra s azok határidejére figyelmezteti.

Egyesség.

67. §. (1) Vitás közigazgatási ügyben a hatóság az eljárás bármely szakában megkísérélheti a felek közötti egyesség létrehozatalát, ha a felek az ügy tárgyáról szabadon rendelkeznek. A

létrejött egyesség azonban, ha a közérdeknek meg nem felel, a hatóságot nem köti.

(2) Ha a hatóság az egyességhez hozzájárul, azt jegyzőkönyvbe foglalja, a felekkel aláírattja és nekik kívánatra hivatalos másolatban rendelkezésre bocsátja.

(3) Egyességet az (1) bekezdésben meghatározott korlátok között oly módon is lehet kötni, hogy a felek egyes vitás tény- vagy jogkérdéseket a hatóság döntésének tartanak fenn.

Közvetett bizonyításfelvétel.

68. §. (1) A hatóság az előkészítő eljárás vezetését vagy a bizonyításfelvételt más közigazgatási hatóságra, vagy kiküldöttre is bízhatja, szóbeli tárgyalás vezetésével azonban csak a hatóságnak kiadványozási joggal bíró tagja bízható meg. Kir. bíróságokat — ideértve a katonai bíróságokat is — csak a jogszabályokban megengedett esetekben lehet kihallgatás vagy bizonyításfelvétel végett megkeresni.

(2) Ha a kihallgatást vagy bizonyításfelvételt más közigazgatási hatóság vagy kir. bíróság teljesíti, azzal közölni kell a bizonyítandó tényállást, illetve azokat a kérdéseket, amelyekre a kihallgatandó személyt meg kell hallgatni. A felek a kihallgatásnál, illetve bizonyításfelvételnél jelen lehetnek; evégből őket a kitérített határnapról értesíteni kell.

(3) Szakértői szemle esetében az állandó hatósági szakértő, amennyiben közhivatalnok, a szemle önálló foganatosításával is megbízható.

(4) Ha a bizonyításfelvétel alkalmával a megkeresett hatóság vagy a kiküldött előtt olyan vitás kérdés merül fel, amelytől a bizonyításfelvétel folytatása függ, a megkeresett hatóság a kérdés eldöntése végett a megkereső hatósághoz fordul, elvégzi azonban a halaszthatatlan cselekményeket. Ez a rendelkezés nem akadályozza annak, hogy a megkeresett hatóság a megkeresésben meg nem nevezett tanukat is kihallgathasson.

Megkeresés.

69. §. (1) Más hatóság területén hatósági cselekményeket megkeresés útján kell teljesíteni (foganatosítani).

(2) A közigazgatási hatóságok, valamint tagjaik és közegeik egymással lehetőleg közvetlenül érintkeznek. A közbeeső hatóságok érintése vagy értesítése azonban nem maradhat el, amikor ezeknek a tett intézkedésről a végrehajtás ellenőrzése végett vagy más okból tudniuk kell.

(3) A megkeresés teljesítése csak akkor tagadható meg, ha a cselekmény tiltó jogszabályba ütközik vagy megkeresés útján egyáltalában nem teljesíthető.

(4) Ha a megkeresés teljesítésére más hatóság van hivatva, a megkeresett hatóság a megkeresést ennek küldi meg és erről a megkereső hatóságot értesíti.

(5) A bíróságok megkeresésére vonatkozó jogszabályokat ez a törvény nem érinti.

(6) Külföldön teljesítendő megkeresések az erre vonatkozó jogszabályok szerint történnek. Külföldi hatóságok megkereséseit, eltérő nemzetközi szerződés hiányában, csak a viszonyosság feltétele mellett kell teljesíteni. A viszonyosság fennállása felett — kétség esetében — a kormányhatóság dönt.

Határozathozatal a fél meghallgatása nélkül.

70. §. (1) A hatóság a 60. és 61. §-okban foglalt rendelkezések figyelmen kívül hagyásával, előkészítő eljárás és a felek meghallgatása nélkül határoz, ha a késelem a közérdek sérelmével vagy veszélyeztetésével járna.

(2) Nem-vitás közigazgatási ügyben a hatóság az előkészítő eljárást és a felek meghallgatását akkor is mellőzheti, ha

1. a hatáskör vagy illetékesség kérdésében dönt,
2. pénzteljesítésre vagy munkateljesítésre jogszabályban meghatározott díjszabás vagy mérték szerint kötelez,
3. ha a rendelkezésre álló adatokból az ügy elintézésénél irányadó tényállást kielégítően meg tudja állapítani.

71. §. (1) A fél a 70. §. (2) bekezdésének 2. vagy 3. pontja alapján hozott véghatározat hatályon kívül helyezését kérheti 15 napon belül annál a hatóságnál, amely azt hozta (kifogás). A határozat — ha azt a hatóság a 132. §. alapján fellebbezetre tekintet nélkül végrehajthatónak nem jelentette ki — mindaddig nem hajtható végre, míg a kifogási határidő el nem telt, kifogás esetén pedig a szabályszerű eljárás befejezéséig.

(2) A hatóság az (1) bekezdésben említett kifogás benyújtásától számított 15 nap alatt köteles az eljárást megindítani, ellenkező esetben a megtámadott határozat hatályát veszti. Ilyen esetben a hatóság a fél kérelmére köteles korábbi határozatának hatálytalanságát megállapítani.

(3) A hatóság, ha az előkészítő eljárást a (2) bekezdés szerint a fél kifogása alapján megindította, annak befejeztével új véghatározatot hoz. A további jogorvoslatok szempontjából ezt a véghatározatot kell elsőfokú véghatározatnak tekinteni.

(4) Ha a fél a 70. §. (2) bekezdésének 2. vagy 3. pontja alapján kibocsátott véghatározat ellen kifogást nem tesz, további jogorvoslattal nem élhet.

4. fejezet. Bizonyítékok.

Tanúk.

72. §. (1) A jelen törvény 50. §-ának (2), (3), (4) és (6) bekezdését, továbbá 51. és 52. §-ai tanúk idézése esetében is alkalmazni kell. A tanúként megidézett személy, amennyiben ez a törvény kivételt nem tesz, köteles megjelenni és az eljárás tárgyát tevő közigazgatási ügygel kapcsolatos ténybeli viszonyokról és adatok-

ról vallomást tenni. A tanú a tárgyalás befejezése előtt csak a tárgyalásvezető engedélyével távozhatik.

(2) A kormányhatóság előtt folyó eljárásban a tanú vallomásának megerősítésére (eskü, fogadalom) kötelezhető. Egyéb esetekben a tanú csak akkor kötelezhető a vallomás megerősítésére, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály így rendelkezik. Az esküt a hatóság vezetője, vagy általa megbízott tisztviselő veszi ki. A vallomás megerősítése a következő esküvel történik: „Esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre, hogy a hozzám intézett kérdésekre a legjobb tudásom szerint a tiszta igazat vallottam és abból ami az ügyre tartozik, semmit el nem hallgattam. Isten engem úgy segítjen.” Aki azt állítja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, vallomását „becsületesemre és lelkiismeretemre fogadom” szavakkal kezdődő fogadalommal erősítheti meg.

(3) A vallomás megerősítését mellőzni kell, ha a tanú

1. hamis tanúzás vagy hamis eskü miatt jogerősen el volt ítélve,
2. kihallgatásakor életének 14. évét még nem töltötte be, vagy ha értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva az eskü (fogadalom) jelentőségéről nincs kellő fogalma,

3. testi vagy elméleti fogyatkozásánál fogva a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem képes,

4. a felekkel oly ellenségeskedésben áll, amely vallomásának valóságát kétségessé teszi,

5. vallomása ingadozó vagy valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult és nem mutatható ki, hogy csak tévedésből tett valótlannak vallomást.

(4) Közszolgálatban álló és ily minőségben esküt tett személytől az eskü (fogadalom) kivétele mellőzendő.

73. §. Tanú gyanánt a vallomás semmisségének terhe alatt ki nem hallgatható:

1. a lelkész arra nézve, amit vele a gyónásban vagy egyébként titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek,

2. a közszolgálatban álló vagy abból kilépett egyén olyan tényekre nézve, amelyeknek feltárásával a hivatali vagy a szolgálati titoktartás kötelességét megsértené, hacsak e kötelesség alól őt illetékes fellebbvaló hatósága fel nem mentette; a felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik.

74. §. (1) A tanú a vallomástételt megtagadhatja:

1. ha a tanú a felek valamelyikének egyeneságban rokona, testvére, házastársa vagy jegyese;

2. ha a kérdésre adandó felelet a tanú ellen, vagy egyeneságban rokona vagy sógora, unokatestvére, vagy még közelebbi oldalrokona, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelőszülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja ellen bűnvádi vagy fegyelmi eljárás alapjául szolgálhatna, vagy e személyek valamelyikének jelentékeny vagyoni kárt okozna vagy becsületét sértené, mégpedig a házastársi vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, amelyen ez a viszony alapul;

3. ha a tanú a kérdésre nem nyilatkozhatik anélkül, hogy a hivatásával járó titoktartás köteleességét, különösen mint ügyvéd, közjegyző, orvos, gyógyszerész, szülésznő vagy azok segédje meg ne sértse, amennyiben a titoktartás köteleessége alól fel nem mentették,

4. ha a tanú a kérdésre adandó felelettel műszaki, ipari vagy üzleti titkot árulna el.

75. §. (1) Nem tagadhatja meg a tanú a vallomástételt vagyoni hátrány veszélye címén:

1. ha a kérdés valakinek születésére, házasságára, életbenlétere vagy elhalálozására vonatkozik,

2. ha a kérdés oly jogügyletre vonatkozik, amelyben a kihallgatandó mint tanú volt alkalmazva,

3. ha a kérdés oly cselekményre vonatkozik, amelyet a tanú mint valamelyik fél képviselője vagy megbízottja teljesített, vagy amelyre nézve a félnek megbízást adott, vagy ha a tanú a vitás jogviszony tekintetében mint jogelőd jelentkezik;

4. ha a kérdés családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik.

76. §. (1) Ha a tanú a tanuságtételt megtagadja, a megtagadás okát bejelenteni és szükség esetében valószínűsíteni tartozik. Ez utóbbi esetben a hatóság a tanút a megtagadás okára nézve kihallgatja és a megtagadás jogosultsága felől a felek meghallgatása után határoz. A vallomástételre kötelező határozat ellen a tanú halasztó hatályú felfolyamodással élhet.

(2) Ha a tanú megjelent ugyan, de a vallomástételt, ideértve a vallomás megerősítését is, ok előadása nélkül vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja, őt az okozott költség megfizetésére kell kötelezni és 200.— pengőig terjedhető pénzbüntetéssel kell sújtani. A pénzbüntetést olyan összegben kell kiszabni, amely megfelel a tanú 2—8 napi keresményének. A pénzbüntetést közadók módjára kell behajtani s behajthatatlanság esetén 4 napig terjedhető elzárásra kell átváltoztatni.

(3) Amennyiben a büntetés kimondása eredménytelen marad, a tanú letartóztatható és az eljárás befejezéséig, illetőleg addig, míg a tanú vallomásának felesleges volta ki nem derül, fogva tartható. Ez a fogvatartás 15 napon túl nem terjedhet. A fogvatartást azonnal meg kell szüntetni, amint a tanú vallomást tett. A letartóztatás foganatosítása iránt azt az elsőfokú rendőrhatalóságot kell megkeresni, amelynek illetékessége az eljárás helyére kiterjed. A részleteket a belügyminiszter rendelettel szabályozza.

(4) Ha a vallomástételt a fegyveres erő, vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagja, vagy a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyén tagadja meg, megbüntetése és az okozott költség behajtása végett fellebbvaló parancsnokságát kell megkeresni.

77. §. (1) A tanút kihallgatása előtt figyelmeztetni kell arra, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani; amennyiben a vallomás megerősítésének helye van, a tanút arra is figyelmeztetni kell, hogy vallomását

szükség esetén esküvel (fogadalommal) kell megerősítenie; végül figyelmeztetni kell a tanút a hamis tanuzás következményeire.

(2) A közszolgálatban álló és ilyen minőségben esküt tett személyt hivatali esküjére kell figyelmeztetni.

78. §. Az a tanú, aki közigazgatási ügyben a hatóság előtt az ügynek valamely lényeges körülményére hamis vallomást tesz és azt esküvel (fogadalommal) vagy előző esküjére való hivatkozással megerősíti, — amennyiben a vallomás megerősítésének a törvény vagy az ügyre vonatkozó külön jogszabály szerint helye volt. — öt évig terjedhető börtönnel büntetendő. A cselekmény a 79. §. értelmében büntetendő, ha a vallomás megerősítésének nem volt helye.

79. §. (1) Az a tanú, aki közigazgatási ügyben az ügynek valamely lényeges körülményére szóval vagy írásban hamis vallomást tesz, de azt a 78. §-ban meghatározott módon meg nem erősíti, egy évig terjedhető börtönnel büntetendő.

(2) Ha azonban a hamis tanuzás folytán hozott határozat végrehajtása során emberélet esett áldozatul, vagy embernek testi épisége vagy egészsége súlyos sérelmet szenvedett, végül, ha a közgazdaság súlyos kára állott elő — feltéve, hogy a határozatnak ilyen következményei a hamis tanúvallomásra vezethetők vissza és súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn — a 78. §-ban megállapított büntetést kell alkalmazni.

80. §. A 78. §-ban valamint a 79. §. (2) bekezdésében meghatározott hamis tanuzás, ha gondatlanságból követtetik el, egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.

81. §. Nem büntethető a jelen törvény alapján hamis tanuzás miatt az:

1. aki a valóznak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná;
2. aki jogosítva volt a tanuzást megtagadni, ha őt a hatóság e jogára nem figyelmeztette;
3. aki hamis tanuzását az illető hatóságnál visszavonja, mielőtt ellene feljelentés történt vagy a bűnvádi eljárás megindított és mielőtt hamis tanuzásából másra helyrehozhatatlan hátrány háramlott volna.

82. §. Aki mást közigazgatási ügyben hamis tanuzásra rábírni törekszik, egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.

83. §. Aki a valóval egvező tanuzását visszavonja és hamisnak állítja, úgyszintén az, aki mást ily hamis visszavonásra rábírni törekszik, cselekményének különbségéhez képest a 78., 79. illetve a 82. §-okban meghatározott büntetéssel büntetendő.

84. §. (1) A tanukat egvenként kell kihallgatni; ha a hatóság elrendeli, a tanuk a tárgyaláson vallomástételük idején kívül egyáltalában nem lehetnek jelen. A hatóság, ha szükségesnek látja, a tanuk szembesítését is elrendelheti.

(2) A kihallgatás során mindenképp előt a tanuk személyes viszonyaira (kor, vallás, születési és lakóhely, családi állapot) vonatkozó általános kérdéseket kell feltenni s ezenkívül meg kell kér-

dezni a tanút a felekhez való viszonyára és egyéb olyan körülményeire nézve is, amelyek szavahihetőségét befolyásolhatják.

(3) Ha a tanú a vallomástételt e törvény értelmében megtagadhatja, a hatóság köteles őt a kihallgatás előtt e jogára figyelmeztetni. A figyelmeztetést és a tanúnak a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell iktatni.

85. §. (1) Az általános kérdések után alkalmat kell a tanúnak adni arra, hogy mindazt, amit a kihallgatás tárgyára nézve tud, összefüggőleg adhassa elő. A tanú vallomását lehető részletességgel jegyzőkönyvbe kell iktatni. A kihallgatást végző hatósági személy köteles arra törekedni, hogy a tanú előadásában mutatkozó hézagokat kérdések felvetésével pótolja, a homályos részeket felderítse, az ellenmondásokat pedig tisztázza. Különösen azt kell tisztázni, hogy a tanú tudomását miként szerezte. A kihallgatást végző hatósági személynek arra kell törekednie, hogy a tanút mindarra, amire vallomása szükséges, egyszerre hallgassa ki.

(2) A tanú előszóval köteles a kérdésekre válaszolni, megengedhető azonban neki, hogy emlékezetének felfrissítése végett írásbeli feljegyzéseit megtekinthesse.

(3) Kérdéseket a felek is indítványozhatnak: a tárgyalásvezető a feleknek kérelmükre megengedheti, hogy a tanúhoz közvetlenül is intézhessenek kérdéseket.

86. §. A kihallgatás után a tanú előtt vallomását a jegyzőkönyvből fel kell olvasni és ennek megtörténtét a jegyzőkönyvben fel kell tüntetni. A jegyzőkönyvet a tanú megjegyzései alapján ki kell egészíteni és ki kell igazítani.

87. §. (1) A nem helyben lakó tanú (50. §. (2) bek.) a megjelenséével járó utiköltségnek és a szükséges ellátás (élelmezés és lakás) költségeinek fedezésére foglalkozásához (állásához) mért mérsékelt díjnak megállapítását kérheti. Utiköltséget a helyben lakó tanú részére is szabad megállapítani, ha rendkívüli körülmények (testi fogyatkozás, betegség, öregkor stb.) miatt indokoltnak mutatkozik.

(2) Azok a megidézett tanúk, akik napi vagy hetibérből élnek és a tanuzás miatt aznapi keresetüktől egészen vagy részben elcsenek, úgyszintén munkaidőben a földművesek, akik földjüket maguk művelik, valamint a segéd nélkül dolgozó kisiparosok az utazáshoz és kihallgatáshoz szükséges időnek és rendes átlagos keresetüknek megfelelő mérsékelt kárpótlásra is igényt tarthatnak.

(3) A tanút kihallgatása után meg kell kérdezni, hogy díjait követeli-e. A tanúnak a követelését azonnal be kell jelenítenie. A díjakat a hatóság azonnal megállapítja és a letett összegből kiutalja; ha a letétel nem volt elrendelve, vagy a letett összeg nem elegendő, a hatóság a félnek az azonnali fizetést vagy pótlást végrehajtás terhe mellett meghagyja.

(4) A tanúdíj megállapítása tárgyában hozott határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

88. §. Ha a tanú előszóval való kihallgatása akadályba ütközik, a hatóság csekélyebb jelentőségű kérdésekre nézve az írásban

benyújtott tanúnyilatkozatokat is elfogadhatja, ha azoknak valódisága ellen kétely nem merül fel. A vallomás írásban való megerősítésének nincs helye.

Okiratok.

89. §. (1) A hatóságnak törekednie kell az okiratos bizonyítás minél szélesebbkörű alkalmazására; olyan ténykörülmények tekintetében, amelyeket a fél megszerezhető közokirattal bizonyíthat, a hatóság más bizonyítást mellőzhet.

(2) Az okiratokat eredetiben vagy hiteles másolatban kell bemutatni. A hatóság az eredeti okirat bemutatását csak akkor követelheti, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály így rendelkezik, vagy ha a benyújtott másolat hitelessége ellen kétség merült fel. Ha a fél kéri, az okiratot annak bemutatása után lehetőleg vissza kell adni s a bemutatás megtörténtét a jegyzőkönyvben, vagy feljegyzésben fel kell tüntetni.

90. §. Közokiratok és magánokiratok bizonyító erejét a hatóság a polgári perrendtartás 315—318. §-ai szerint ítéli meg.

91. §. (1) A hatóság a felet a birtokában levő okirat felmutatására kötelezheti, ha az a tényállás felderítéséhez vagy a felek között vitás ténykörülmény bizonyításához szükséges. Ha az okirat az ügyben nem érdekelt harmadik személy birtokában van, a hatóság ezt a személyt tanúként megidézheti és az okirat felmutatására kötelezheti. Az okirat birtokosa kifogást tehet, ha annak felmutatása neki vagy annak, akinek nevében az okiratot bírja, jelentékeny kárt okozna. A kifogást elvető határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

(2) Ha a fél a birtokában levő okirat felmutatását vagy kiadását jogellenesen megtagadja, vagy ha kiderül, hogy az okiratot szándékosan semmisítette meg, vagy hasznavehetetlenné tette, a hatóság az okiratnak az ellenfél által állított vagy a hatósági nyomozás során valószínűsített tartalmát bizonyítottnak tekintheti.

(3) Azokat az okiratokat, amelyekre az eljárás során fontos közérdekből feltétlenül szükség van, le kell foglalni és megőrzésükről gondoskodni kell. A lefoglalás alá eső okiratot annak birtokosa vagy bírálója köteles az illetékes hatóságnak kiadni. Ha a kötelezett az okirat kiadását megtagadja és nem kétséges, hogy az okirat birtokában vagy bírlalatában van, vele szemben ugyanúgy kell eljárni, mint a vallomást jogellenesen megtagadó tanúval szemben (76. §.). Házkutatás, személymotosás, valamint levelek és táviratok lefoglalása el nem rendelhető.

(4) Közzszolgálati iratokat lefoglalni nem szabad, a hatóság azonban megtekintésük vagy áttételük végett az illetékes hatósághoz fordulhat. Az okirat kiszolgáltatása csak akkor tagadható meg, ha az hivatalos titok megsértésével járna, vagy ha annak tartalmát az illetékes hatóság hiteles módon közzétette. A titoktartás alóli felmentésre a 75. §. 2. pontja alkalmazandó.

Szemle.

92. §. (1) Ha az eljárásra nézve fontos ténykörülmenynek megállapítására vagy felderítésére személyes megfigyelés szükséges, hatósági vagy szakértői szemlét kell tartani. Katonai vagy katonailag megszállott épületben (hajón) szemlét csak az épület (hajó) parancsnokának értesítése után és az általa kirendelt katonai személy jelenlétében szabad foganatosítani. Ha a parancsnok e célra katonai személyt ki nem rendel, vagy a kirendelt katonai személy meg nem jelenik, ez a körülmény a szemle teljesítését nem akadályozza.

(2) Ha a szemle a szemletárgy birtokosának (bírlalójának) közreműködése (a szemletárgy felmutatása, illetve kiszolgáltatása) nélkül is foganatosítható, a hatóság a szemlét a szemletárgy birtokosának, illetve bírlalójának értesítése mellett teljesíti. Az ügyben nem érdekelt harmadik személy a szemle megtartása ellen kifogást tehet, ha az neki jelentékeny kárt okozna. A kifogást elvető határozat ellen egyfokú halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye; a hatóság azonban indokolt esetben a szemlét elrendelő határozatát előzetesen végrehajthatónak nyilváníthatja.

(3) Ha a szemletárgy birtokosa vagy bírlalója a (2) bekezdésben körülírt esetben a szemlét jogellenesen gátolja, azt szükség esetén karhatalommal is foganatosítani kell.

(4) A jelen szakasz alapján házkutatás nem tartható.

93. § (1) Az a harmadik személy, aki a birtokában vagy bírlatában levő tárgy megszemléléséhez megjelent, a tanú illetményeit akkor is követelheti, ha nem volt megidézve. Ha pedig a harmadik személy a szemle teljesítésével kárt szenved, a kár megtérítését az esetben is követelheti, ha a szemle megtartását nem elnezte. Erre a jogára a hatóság köteles őt figyelmeztetni.

(2) A kár összegét a szemlét teljesítő hatóság állapítja meg s amennyiben a szemle költségeit valamelyik fél viseli, őt a kár megtérítésére is kötelezi. Ha a szemle költségeit az államkincstár viseli, az okozott kárért is az felelős.

(3) A kártérítést megállapító vagy a kártérítési igényt elutasító határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

94. §. A hatóság a feleket és az ügyben nem érdekelt harmadik személyeket a birtokukban levő szemletárgyak felmutatására kötelezheti, ha az a tényállás felderítéséhez vagy a felek közötti vitás ténykörülmeny bizonyításához szükséges. Azokat a szemletárgyakat, amelyekre az eljárás során fontos kérdésekből feltétlenül szükség van, le kell foglalni és megőrzésükről gondoskodni kell. A 91. §. (3) bekezdésének az okiratok lefoglalását szabályozó rendelkezéseit a szemletárgyak lefoglalására is alkalmazni kell.

95. §. A szemléről a feleket értesíteni kell. A felek a szemle irányára és módjára nézve indítványokat, annak eredményére pedig észrevételeket tehetnek.

Szakértők.

96. §. (1) Ha az ügyben jelentős ténykérdés megítéléséhez vagy szemle teljesítéséhez olyan különös szakértelem szükséges, amelylyel a hatóság nem rendelkezik, a hatóság szakértők közreműködését veszi igénybe.

(2) A felek a szakértő nevezésére, valamint a szakértők számára és személyére indítványt tehetnek. Ha a hatóságnál az illető szakkérdésre nézve állandóan alkalmazott szakértő van, más szakértő nevezésének csak akkor van helye, ha ezt különös körülmények indokolják.

(3) Ha a fél a kihallgatáson vagy tárgyaláson saját szakértője kíséretében jelenik meg, e szakértőt meg kell hallgatni. A fél szakértője a szakértői szemlén jelen lehet, esetleges hiányokra vagy mulasztásokra figyelmeztethet és a szemle teljesítésére, valamint a szakvéleményre nézve észrevételeit akár élőszóval, akár írásban előterjeszheti.

97. §. (1) A lelet és a szakvélemény semmisségének terhe alatt nem nevezhető ki hatósági szakértőül:

1. aki az ügyben mint a hatóság tagja nem járhatna el (11. §.);

2. aki közszolgálatban áll, ha szakértőként való kihallgatását fellebbvaló hatósága a közszolgálat érdekébe ütközőnek tartja.

(2) Az a körülmény, hogy a szakértőt az ügyben mint tanút kihallgatták, mellőzésére okul nem szolgálhat.

98. §. (1) A hatóság részéről kirendelt szakértő e minőségben köteles eljárni, ha az illető szakmában véleményadásra állandóan alkalmazva van, vagy ha a szakmát, melynek ismerete a véleményadáshoz szükséges, keresetképen gyakorolja.

(2) A szakértő megtagadhatja a szakvélemény adását olyan okok miatt, amelyeknek fennforgása esetén a tanú mentes a vallomástétel alól. A kifogásról a hatóság határoz. A kifogást elvető határozat ellen egyfokú, halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye.

(3) A szakértő felmentését kérheti, ha a szakvéleményadásra magát kellően képesnek nem érzi, vagy más nyomós okot hoz fel. Ha szakértőként nem a hatóságnál az illető szakkérdésre nézve állandóan alkalmazott szakértő jár el, hiányos szaktudás címén a felek is kérhetik a szakértő felmentését. E kérelmekről a hatóság határoz: a szakvéleményadásra kötelező határozat ellen a szakértő egyfokú, halasztó hatályú felfolyamodással élhet; a felek a kifogást elvető határozatot csak az ügy érdeme ellen irányuló jogorvoslatban támadhatják meg.

99. §. Az a szakértő, aki a szakvéleményadást ok előadása nélkül, vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja, ugyanúgy büntetendő, mint a tanú, aki a vallomástételt jogellenesen megtagadja.

100. §. (1) A szakértőt kihallgatása előtt figyelmeztetni kell az eskű jelentőségére és a hamis eskű következményeire. Ezután meg kell esketni arra, hogy véleményét részrehajlás nélkül, legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni. A közszolgálatban álió

vagy állandóan alkalmazott és ilyen minőségben esküt tett szakértőt külön megesketése helyett hivatali, illetőleg szakértői esküjére kell figyelmeztetni. Az esküt a hatóság vezetője, vagy általa megbízott tisztviselő veszi ki.

(2) A hatóság mellőzheti a szakértő megesketését, ha azt a felek egyike sem kívánja.

(3) Az iratokat és egyéb segédeszközöket a szakértő rendelkezésére kell bocsájtani.

101. §. Ha a hatóság a szakvéleményt nem találja kielégítőnek, a szakértő meghallgatását megismételheti, vagy más szakértőket is meghallgathat.

102. §. (1) A hatóság részéről kirendelt, de nem állandóan alkalmazott szakértő részére a foglalkozásának, a végzett munkának és az idővesztésnek figyelembevételével mérsékelt díjat, utiköltségként pedig a hasonló állású és foglalkozású tanúkat megillető összegeket kell megállapítani.

(2) A szakértő szervek díjazása tekintetében a reájuk vonatkozó jogszabályok irányadók.

Tolmács.

105. §. (1) Ha a hatóság tagja a magyarul nem tudó személy (fél, tanú, szakértő stb.) által használt nyelvben nem jártas, tolmácsot kell alkalmazni. Tolmács alkalmazása kötelező akkor is, ha olyan siket, néma vagy siketnéma egyén hallgatandó meg, akivel más megbízható módon érintkezni nem lehet.

(2) Tolmácsul a hatóságnak az ügyben nem működő tagja vagy más hivatalnoka, ideértve a jegyzőkönyvvezetőt is, alkalmazható.

(3) A szakértőkre vonatkozó rendelkezéseket a tolmácsokra is értelemszerűen alkalmazni kell.

(4) A tolmács díjáról külön rendelet intézkedik.

III. RÉSZ.

HATÁROZATOK, J O G E R Ő.

1. fejezet. Határozatok.

Véghatározat, határozat.

104. §. (1) A tényállás felderítése után a hatóság véghatározatot hoz. Véghatározatot hoz a hatóság akkor is, ha az egy eljárásban elintézendő több ügy közül csak egy is alkalmas a végdöntésre.

(2) Véghatározat az ügydöntő, vagy az ügydöntés mellőzését kimondó határozat.

(3) Az eljárás folyamán hozott döntések: határozatok.

A határozathozatal módja.

105. §. (1) Amennyiben az eljárás többtagú hatóság előtt folyik, a határozathozatal, a szavazás és az azt megelőző tanácskozás zárt ülésben történik.

(2) Ha az ügyre vonatkozó jogszabály eltérően nem rendelkezik, a határozatot a szavazatok többsége szerint kell kimondani: az elnök csak a szavazatok egyenlősége esetén szavaz.

(3) A szavazást a hatóság tagjai közül a rangban legfiatalabban kell kezdeni s azután a rangban idősebbek szavaznak.

(4) A határozatért mindazok felelősek, akik mellette szavaztak. Az ellene szavazók különvéleményét jegyzőkönyvbe kell venni. A határozatot mindazok a hatósági tagok aláírják, akik annak hozatalában résztvettek.

A véghatározat tartalmi kellékei.

106. §. A véghatározatnak tartalmaznia kell:

1. a hatóság megjelölését,
2. a feleknek és képviselőiknek nevét, állását (foglalkozását) és lakóhelyét,
3. az ügy tárgyának megjelölését,
4. ha szóbeli tárgyalás tartatott, a szóbeli tárgyalás befejezésének és a véghatározat hozatalának napját,
5. a rendelkező részt, a jogorvoslatokra és ezek gyakorlására vonatkozó figyelmeztetéssel együtt, végül
6. az indokolást.

107. §. (1) A rendelkező résznek tartalmaznia kell mindazoknak a személyeknek nevét, akik között a határozat jogviszonyt állapít meg, vagy létesít. Ha e személyek valamelyike cselekvőképtelen, törvényes képviselőjének nevét is fel kell tüntetni. A jogviszony alanya, mint valamely ingatlan mindenkori tulajdonosa, illetve birtokosa is megjelölhető.

(2) Az engedélyezési eljárásban hozott véghatározat rendelkező részének tartalmaznia kell különösen a határozaton alapuló jog minőségét, gyakorlásának helyét, terjedelmét, módozatait és feltételeit, különösen az engedélyezett munkálatok megkezdésére kitűzött határidőt, annak feltüntetésével, hogy e határidő és a többi feltételek meg nem tartása minő jogkövetkezményekkel jár.

(3) Meg kell határozni a rendelkező részben az egyes feleket megillető jogokat és az őket terhelő kötelezettségeket, valamint a kötelezettségek elmulasztásának következményeit.

(4) A határozat rendelkező részében meg kell jelölni az időbelileg korlátozott határozat érvényességének időtartamát.

(5) Végül határozni kell a határozat rendelkező részében az eljárás esetleges költségeiről is.

A határozat indokolása.

108. §. (1) A határozatokat és véghatározatokat — a (3) bekezdésben felsorolt kivételektől eltekintve — indokolni kell.

(2) Az indokolásban a hatóság összefoglalja a felderített tényállást, megjelöli azokat a tényállításokat, amelyeket bizonyítottinak tekintett, rámutat az okokra, amelyek meggyőződését előidéztek, valamint azokra a jogi okokra, amelyek a döntés alapjául szolgáltak: szabatosan megjelöli a hatóság az alkalmazott jogszabályokat is. Az indokolásban felsorolja még a hatóság a felek részéről felajánlott, de a hatóság által mellőzött bizonyítékokat, a feleknek ama kérelmeit, amelyeknek a hatóság nem tett eleget s egyzersmind feltárja azokat az okokat, amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte, illetve a kérelmet elutasította.

(3) Nem kell indokolni:

1. azokat a határozatokat, amelyek ellen jogorvoslatnak nincs helye;

2. azokat a határozatokat, amelyek ellen használható jogorvoslatról a fél a 124. §. értelmében lemondott;

3. a kérelemre megindított nem-vitás eljárásban hozott véghatározatot, ha a hatóság a kérelemnek egész terjedelmében helyt adott.

A határozat kihirdetése.

109. §. (1) A szóbeli tárgyaláson hozott határozatokat a jelenlevőkkel kihirdetés, a meg nem jelentekkel pedig kézbesítés útján kell közölni. Más határozat kézbesítés útján közlendő.

(2) Ha az eljárás megindítása hirdetményi úton közhírré volt téve, a véghatározatot ugyanígy kell közhírré tenni.

A határozat kijavítása.

110. §. (1) A határozatba becsúszott név-, szám-, számadási és más nyilvánvaló hibákat a hatóság, amelynél a hiba történt, hivatalból is bármikor — szükség esetén a felek meghallgatása után — kijavíthatja.

(2) A kijavítást a fellebbviteli hatóság is elrendelheti. A kijavító határozatot a kijavított határozat eredetijére és lehetőleg a kiadmányaira is fel kell jegyezni és a felekkel közölni kell.

(3) A kijavítást megtagadó határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

(4) Ezek a rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók akkor is, ha a kiadmány az eredeti szövegtől eltér.

A határozat kiegészítése.

111. §. (1) Ha a hatóság vitás közigazgatási ügyben hozott véghatározatában a kérelem valamely részéről, a végrehajthatóságról vagy a költségekről nem rendelkezett, bármelyik fél kérheti a határozat kiegészítését. A kérelmet a határozat közlésétől számított 15 nap alatt kell előterjeszteni. A kiegészítés tárgyában a hatóság a felek meghallgatása nélkül is határozhat.

(2) A kiegészítő eljárásnak sem az alapeljárásban hozott véghatározat elleni jogorvoslatra, sem e véghatározat végrehajthatóságára halasztó hatálya nincs, a kiegészítő határozat ellen használható jogorvoslat határidejét azonban e határozat közlésétől kell számítani.

A határozathozatal kötelessége.

112. §. (1) A hatóság köteles a felek kérelmeit és jogorvoslatait késedelem nélkül, legkésőbb azonban az előterjesztésüktől számított 4 hónap alatt érdemlegesen elintézni; ha pedig az ügyre vonatkozó külön jogszabály ennél rövidebb határidőt állapít meg, a hatóság köteles e rövidebb határidőn belül véghatározatot hozni.

(2) A határozathozatalra megszabott határidőbe nem számítható be az a késedelem, amely a fél mulasztása folytán állott elő.

(3) Ha a hatóság az (1) bekezdésben írt határidő alatt véghatározatot nem hoz, a fellebbviteli hatóság a felek bármelyikének kérelmére köteles az ügyet saját hatáskörébe vonni és abban e kérelem benyújtásától számítandó 4 hónapon belül véghatározatot hozni. A határozathozatal iránti kérelmet a határozathozatal elmulasztó hatásánál kell előterjeszteni, amely azt haladéktalanul felterjeszti a fellebbviteli hatósághoz. Ez a hatóság a kérelmet annak benyújtásától számított 15 napon belül elutasíthatja, ha a (2) bekezdés értelmében beszámítható határidő az elutasító határozat keltének napján még nem járt le, vagy ha az alsófokú hatóság a kérelem előterjesztésétől számított 10 napon belül véghatározatot hozott. Az elutasító határozat ellen felfolyamodásnak van helye. A fellebbviteli hatóságnak a határozathozatal iránti kérelem alapján

hozott érdemi véghatározata a további jogorvoslatok szempontjából mindenkor másodfokú határozatnak tekintendő.

(4) A (3) bekezdés rendelkezései nem alkalmazhatók akkor, ha a határozathozatalt a legmagasabbfokú hatóság mulasztja el, vagy ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály a határozathozatalra megszabott határidő elmulasztásához más jogkövetkezményeket fűz.

2. fejezet. Jogerő.

113. §. (1) A szóban kihirdetett vagy írásban kézbesített véghatározat az eljárás tárgyául szolgáló főkérdés tekintetében a közlés napján jogerőre emelkedik, ha a véghatározat jogorvoslattal meg nem támadható. Ha a véghatározat jogorvoslattal megtámadható, de a felek a törvényes határidőn belül azzal nem éltek, a véghatározat a jogorvoslat törvényes határidejének lejártát követő napon emelkedik jogerőre. Egyik fél által használt jogorvoslat a véghatározat jogerőre emelkedését a többi felekre nézve is kizárja.

(2) Az olyan határozatokat, amelyek a feleknek és az érdekelteknek jogokat nem biztosítottak, a hatóság hivatalból vagy a felek kérelmére bármikor visszavonhatja vagy módosíthatja. A hatóság a felek egyhangú beleegyezésével más határozatokat is visszavonhat vagy módosíthat.

114. §. A fellebbviteli vagy felügyeleti hatóság hivatalból vagy kérelemre bármikor semmissé nyilváníthatja azt a határozatot, amely

- a) hatáskörrel nem bíró hatóság által hozatott;
- b) érthetetlen, ellenmondó vagy gyakorlatilag kivihetetlen;
- c) a törvény szerint kifejezetten semmisséggel fenyegetett hibában szenved.

115. §. (1) A közigazgatási véghatározattal megállapított jogosítványt a hatóság visszavonhatja, ha a jogosult — vis major esetétől eltekintve — jogát huzamos időn át nem gyakorolja. Huzamos időnek e szakasz szempontjából általában öt év tekintendő. Visszavonhatja a közigazgatási hatóság a jogosítványt akkor is, ha a fél jogának gyakorlását egy éven belül meg nem kezdi.

(2) A közigazgatási véghatározattal megállapított jogosítványt a hatóság visszavonhatja, ha a jogosult jogosítványát csalárd eljárással szerezte meg, vagy ha jogát törvénybe, közrendbe, vagy a jóerkölcsökbe ütköző módon gyakorolja, vagy ha vétkesen és ismételt írásbeli figyelmeztetés után sem teszi meg azt, illetve nem tartózkodik attól, aminek megtevését vagy amitől való tartózkodást a jogszabály vagy a határozat a jog gyakorlásának feltételéül szabta. A jogosítvány visszavonásának van helye továbbá abban az esetben is, ha megszűnnek fennforogni a jogosítvány elnyerésének tárgyi feltételei és azok nem pótolhatók, továbbá, ha a feltételül szabott tárgyi vagy személyi kellékek pótlását a jogosult írásbeli felszólítás után saját hibájából elmulasztja.

116. §. A jogerős határozat visszavonásáról, módosításáról vagy semmissé nyilvánításáról a hatóság a jelen törvény 60. és 61.

§-ainak, illetve a 70. §. (1) bekezdésének figyelembevételével határozatot hoz. Az eljárás, — a 114. §-ban körülírt esettől eltekintve — annak a hatóságnak hatáskörébe tartozik, amely a jogerős határozatot hozta. Az eljárásban a fél jogai azokat a személyeket illetik meg, akik az alapeljárásban félként résztvettek.

117. §. A kormányhatóság a jelen törvény 60. és 61. §-ainak, illetve a 70. §-a (1) bekezdésének figyelembevételével hozott véghatározattal bármely jogerős határozatot visszavonhat vagy módosíthat, ha azt nyomós közérdek feltétlenül szükségessé teszi. A félnek ilyen esetben állami kártalanításra van igénye.

IV. RÉSZ.

JOGORVOSLATOK.

A jogorvoslatok igénybevétele általában.

118. §. (1) Jogorvoslatnak van helye minden határozat ellen, kivéve, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály a jogorvoslatot kifejezetten kizárja. Jogorvoslatnak van helye továbbá a 112. §-ban meghatározott esetekben a határozathozatal elmulasztása miatt is.

(2) Jogorvoslattal a felek bármelyike élhet, ha az eljárásban résztvett vagy a részvételt önhibáján kívül mulasztotta el. A határozathozatal elmulasztása miatt a kérelmező élhet jogorvoslattal.

(3) Ez a törvény nem érinti a jogszabályoknak azokat a rendelkezéseit, amelyek fellebbviteli, illetőleg előterjesztési jogot biztosítanak: a) a főispánnak (főpolgármesternek), b) a tiszti főügyésznek, c) a közigazgatási ágak főnökeinek vagy képviselőinek, d) egyes szakigazgatási tennivalók ellátására hivatott szervezeteknek. Ilyen fellebbviteli és felterjesztési jogot a jövőben csak a törvény adhat.

(4) A kormányhatóságnak az 1886: XXI. t.-c. 10. §. (1) bekezdésén alapuló felülvizsgálati joga a közigazgatási bíróság elé nem tartozó ügyekben változatlan marad.

A közigazgatási jogorvoslatok:

119. §. (1) A közigazgatási jogorvoslatok a következők:

- a) a fellebbezés (120., 121.§-ok).
- b) a felülvizsgálati kérelem (122. §.)
- c) a felfolyamodás (123. §.)
- d) az igazolási kérelem (129. §.)
- e) az újrafelvételi kérelem (130. §.)
- f) a kifogás (71. §.)
- g) a határozathozatal iránti kérelem (112. §.)

(2) Olyan ügyekben, amelyekben a közigazgatási bíróság előtti eljárásnak van helye, a fél általában csak a másodfokú határozat ellen élhet közigazgatási bírósági panasszal. Ha azonban az ügyben elsőfokon a törvényhatóság első tisztviselője, vagy vele egyenrangú, vagy magasabb hatóság határozott, már az elsőfokú határozat ellen van helye panasznak a közigazgatási bírósághoz.

Fellebbezés elsőfokú véghatározat ellen.

120. §. (1) Fellebbezéssel lehet élni bármely elsőfokú véghatározat ellen, kivéve ha:

1. ez a törvény vagy az ügyre vonatkozó jogszabály a fellebbezést kizárja.

2. a véghatározatot kormányhatóság hozta vagy

3. ellene közigazgatási bírósági panasszal lehet élni.

(2) A véghatározatot megelőző eljárás során szenvedett sérelem orvoslását, — ha a jelen törvény kivételt nem tesz, — csak a véghatározat ellen irányuló jogorvoslatban lehet kérni.

(3) A hatóságnak azt a határozatát, amellyel valamely nem hatósági jellegű testületnek vagy szervezetnek határozatát — ideértve az ipartestület határozatait is — bírálja felül, elsőfokú határozatnak kell tekinteni.

(4) Nincs helye fellebbezésnek olyan elsőfokú véghatározat ellen, amely nem jár következménnyel (vélemény, óhaj, bizalom vagy bizalmatlanság nyilvánítása stb.) vagy amelyet a hatóság (hatósági tag) személyhez kötött jogként gyakorol (kijelölés, kinevezés, választás kitűzése stb.), kivéve, ha az ügyre vonatkozó jogszabály kifejezetten jogot ad annak önálló megtámadására, vagy ha a határozatot jogszabálysértéssel hozzák.

Fellebbezés másodfokú véghatározat ellen.

121. §. (1) Másodfokú véghatározat ellen magánfél nem fellebbezhet. Ez a korlátozás nem terjed ki:

a) azokra az egyházi vonatkozású ügyekre amelyekben e törvény életbelépése előtt végső fokon a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozott;

b) a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának szolgáltatott felmentést vagy hivatalvesztést kimondó, másodfokon hozott határozatára.

(2) A közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának másodfokú határozatát a főispán (főpolgármester) és a közbíró (1929: XXX. t.-c. 85. §.), a közigazgatási bizottság gyámügyi fellebbezési küldöttségének másodfokú határozatát pedig a főispán (főpolgármester) és a t. főügyész mindíg megfellebbezheti.

Felülvizsgálat.

122. §. (1) Olyan véghatározat ellen, amely ellen fellebbezésnek nincs helye, felülvizsgálati kérelemmel lehet élni a kormányhatósághoz, ha

1) a hatóság túllépte hatáskörét;

2) a hatóság nem volt szabályszerűen alakítva;

3) a megtámadott határozat hozatalában a hatóságnak törvénynél fogva kizárt (11. §.) tagja vett részt;

4) a hatóság oly személyt, akit a fél jogai megillettek (18. §, 118. §. (2) bek.) az eljárásból kizárt, vagy neki a nyilatkozattételre alkalmat nem adott;

5) a hatóság vitás ügyben a 61. §. megsértésével határozott;

6) a hatóság a bizonyításfelvétel indokolatlan mellőzésével vagy a törvény értelmében semmis bizonyíték alapján határozott;

7) a határozat anyagi jogszabályt sért.

(2) A kormányhatóság, ha a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találja, azt elutasítja; ha pedig az előző bekezdésbe ütköző

jogszabálysértést állapít meg, az ügyet érdemben bírálja s dönti el; ha evégből az eljárás kiegészítését találja szükségesnek, azt az illetékes hatóságok bármelyikével teljesíttetheti. Ha az ügyet az eljárás kiegészítésével sem tartja döntésre alkalmasnak, új eljárást és határozathozatalt rendel el, amelynek során az alsóbbfokú hatóságok kötelesek a kormányhatóság utasításaihoz alkalmazkodni.

Felfolyamodás.

123. §. (1) Felfolyamodásnak csak a jelen törvényben meghatározott esetekben van helye.

(2) Annak a hatóságnak a határozata ellen, amely az ügy érdemében legfelsőbb fokon határoz, felfolyamodásnak nincs helye.

(3) Az a hatóság, amely a felfolyamodással megtámadott határozatot hozta, amennyiben jogszabály kifejezett rendelkezésével ahhoz kötve nincs, a felfolyamodásnak maga is eleget tehet, különben pedig azt az elintézéshez szükséges iratokkal felszerelve és szükség esetén felvilágosító jelentés kapcsán a fellebbviteli hatósághoz terjeszti fel.

Lemondás a fellebbvitelről.

124. §. (1) A határozat kihirdetése vagy közlése után a felek bármelyike lemondhat a fellebbvitelről (fellebbezés, felülvizsgálati kérelem, felfolyamodás), a lemondás azonban csak akkor érvényes, ha azt az eljáró hatóság jegyzőkönyvbe foglalja és a fél a jegyzőkönyvet aláírja, vagy ha a fél lemondását írásban jelenti be. A fellebbvitelről való szabályszerű lemondást nem lehet visszavonni.

(2) A fellebbvitelről való lemondás joga a fél képviselőjét (meghatalmazottját) csak erre vonatkozó külön meghatalmazás alapján illeti meg.

A fellebbvitel előterjesztése..

125. §. (1) A fellebbvitelt (fellebbezés, felülvizsgálati kérelem, felfolyamodás) annál a hatóságnál kell előterjeszteni, amelynek határozata ellen irányul. Az 53—55. §-ok rendelkezései a jogorvoslatokra is kiterjednek. A közigazgatási bírósági panasz előterjesztésére az 1896: XXVI. t.-c. 85. §-ának rendelkezései irányadók.

(2) A községi képviselőtestület határozata ellen irányuló fellebbvitelt a községi jegyzőnél (körjegyzőnél), a törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági kisgyűlés és a közigazgatási bizottság vagy albizottságának határozata ellen irányuló fellebbvitelt a törvényhatóság első tisztségviselőjénél, minden más társas hatóság határozata ellen irányuló fellebbvitelt pedig a hatóság elnökének kell benyújtani.

Fellebbviteli határidő.

126. §. (1) A fellebbvitel (fellebbezés, felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás) előterjesztésének határideje a határozat kihirdetését vagy kézbesítését követő naptól számított 15 nap. Ha

a kihirdetett határozatot kézbesítették is, a határidőt a kézbesítést követő naptól kell számítani. Ha a határozatot közszemléretétel útján hirdetik ki, a fellebbezést a közszemléretétel ideje alatt lehet előterjeszteni; ha azonban a közszemléretétel időtartama 15 napnál rövidebb, a fellebbezést a közszemléretétel első napjától számított 15 nap alatt lehet előterjeszteni.

(2) Nem esnek az (1) bekezdés rendelkezései alá azok a határidők:

a) amelyek a választói névjegyzékek összeállításával (kijavításával) kapcsolatosak;

b) amelyek nem fellebbvitel előterjesztésére, hanem más jogcselekményre (pl. nyilatkozattételre, észrevétel, vélemény vagy felszólalás előterjesztésére, iratok bemutatására vagy felterjesztésére) állapították meg;

c) amelyek alatt a közigazgatási hatóság határozatával meg nem elégedő fél igényét — egyes törvények értelmében — bírói úton érvényesítheti;

d) amelyek a közigazgatási bírósági panasz előterjesztésére vonatkoznak.

(3) A meg nem engedett, vagy a törvényes határidőn túl előterjesztett fellebbvitelt a hatóság határozattal visszautasítja. A visszautasító határozat ellen egyfokú felfolyamodának van helye a fellebbvitel elbírálására jogosult hatósághoz. A közigazgatási bírósági panaszt visszautasító határozat ellen az 1896 : XXVI. t.-c. 98. §-a értelmében a m. kir. közigazgatási bírósághoz intézendő felfolyamodásnak van helye.

Fellebbviteli hatóságok.

127. §. Azokban az ügyekben, amelyekben az elsőfokú határozat ellen a közigazgatási bírósághoz panasznak nincs helye, — amennyiben az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik, — másodfokon a következő hatóságok járnak el:

(1) a törvényhatóság első tisztviselője, ha elsőfokon a főszolgabíró, a megyei város polgármestere, a községi képviselőtestület, a községi előljáróság, vagy a székesfővárosi kerületi előljáró (körzeti vezető) határozott;

(2) a kormányhatóság, ha elsőfokon a törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági kisgyűlés, a közigazgatási bizottság vagy ennek valamelyik albizottsága vagy a főpolgármester határozott.

Eljárás a fellebbviteli hatóság előtt.

128. §. (1) Nem-vitás közigazgatási ügyben a fellebbviteli hatóság, ha az ügyet további nyomozás és a bizonyításfelvétel kiegészítése nélkül végeldöntésre alkalmasnak tartja, a jogorvoslati beadvány és az egyéb ügyiratok alapján, a fél további meghallgatása nélkül is határozhat. Ha azonban a fellebbviteli hatóság ilyen ügyben hivatalból beszerzett újabb bizonyíték alapján határoz, a jelen törvény 58. §-a (3) bekezdésének és 62. §-a (2) és (3) bekezdésének rendelkezései a jogorvoslati eljárásban is alkalmazandók. Jogorvoslati hatóság a 70. §. (2) bekezdésének 2. és 3. pontja alapján nem határozhat.

(2) Vitás közigazgatási ügyben a jelen törvény 61. §-a a fellebbviteli hatóság eljárásában is alkalmazandó. A minisztérium rendelettel kötelezhetővé teheti, hogy a felek a jogorvoslati eljárásban beadványaikat és azoknak mellékleteit egyszerű másolatban annyi példányban nyújtsák be, hogy a hatósági használatra rendelt eredeti példányon felül minden ellenfélnek egy-egy másolati példány jusson. Ha az ellenfél a másolat átvételét követő naptól számított 15 napon belül nem nyilatkozik, a hatóság meghallgatása nélkül határozhat. A részleteket a minisztérium rendelettel szabályozza.

(3) A felek a fellebbviteli hatóság előtt olyan tényállításokat és bizonyítékokat, amelyeket az alsófokú hatóság előtt önhibájukból nem hoztak fel, nem érvényesíthetnek.

Igazolás.

129. §. (1) Az, aki határnapon önhibáján kívül nem jelent meg, úgyszintén az, aki a megengedett jogorvoslatot önhibáján kívül a kellő időben elő nem terjesztette, igazolási kérelemmel élhet. Az igazolási vagy az újrafelvételi kérelem határidejének elmulasztása miatt nincs helye igazolásnak.

(2) Az igazolási kérelmet annál a hatóságnál kell előterjeszteni, amelynél a határnapot elmulasztották, vagy amelynek határozata ellen a fél jogorvoslattal kíván élni.

(3) Az igazolási kérelem előterjesztésének a határideje 15 nap, az akadály megszűnésének napját követő naptól számítva. Az elmulasztott határnaptól, illetve az elmulasztott jogorvoslati határidő utolsó napjától számított 6 hónap eltelte után azonban igazolási kérelemnek nincs többé helye.

(4) Az igazolási kérelem tárgyában a (2) bekezdésben említett hatóság határoz. Ha a hatóság az igazolási kérelemnek helyt ad, határozata ellen nincs jogorvoslat és a jogorvoslati beadványt az illetékes hatósághoz kell felterjeszteni, az elmulasztott határnap helyett pedig újat kell kitűzni. A hatóság az igazolás elfogadása ellenére is megtagadhatja az új határnap kitűzését olyan ügyekben, amelyekben a fél távolmaradása az ügyre vonatkozó külön jogszabály értelmében a határozathozatalt nem akadályozza.

(5) Az igazolási kérelmet elutasító határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

Újrafelvétel.

130. §. (1) Jogerősen eldöntött közigazgatási ügynek — a fegyelmi ügyeket is ideszámítva — újrafelvételét lehet kérni a kérdés érdemére döntő olyan bizonyíték alapján, amelyet a fél a főeljárás folyamán önhibáján kívül nem használhatott.

(2) Az újrafelvételi kérelem előterjesztésének határideje a jogerős véghatározat kihirdetését vagy kézbesítését követő naptól számított egy év. Ha azonban az újrafelvételi kérelem alapján az ügy eldöntése után jogerőre emelkedett bírói ítélet szolgál, az

egy éves határidő a bírói ítélet jogerőre emelkedését követő naptól kezdődik.

(3) Az újrafelvételi kérelmet írásban, annál a hatóságnál kell előterjeszteni, amely az ügyben elsőfokon határozott. Ugyanez a hatóság dönt az újrafelvétel megengedhetőségének kérdésében és amennyiben az újrafelvételi kérelemnek helyet ad, az ügy érdemében is.

(4) Az újrafelvételi kérelemnek helytadó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak; a kérelmet elutasító határozat ellen felfolyamodással lehet élni.

(5) Újrafelvételnek ugyanabban az ügyben csak egyszer van helye.

A jogorvoslatok halasztó hatálya.

131. §. (1) Azt a határozatot, amely ellen fellebbezésnek, kifogásnak vagy közigazgatási bírósági panasznak van helye, jogerőre emelkedése előtt (előzetesen) csak abban az esetben lehet végrehajtani, ha

a) az előzetes végrehajtást az ügyre vonatkozó jogszabály kifejezetten megengedi;

b) az előzetes végrehajthatóság magában a határozatban vagy külön határozatban ki van mondva (132. §.).

(2) A felülvizsgálati kérelem és — amennyiben a jelen törvény másként nem rendelkezik — a felfolyamodás nem akadályozza a határozat végrehajtását. Ha azonban a végrehajtás helyrehozhatatlan kárt okozna, vagy ha annak felfüggesztése egyéb okból méltányosnak látszik, a végrehajtást akár az elsőfokú, akár a jogorvoslati hatóság felfüggesztheti.

(3) Az igazolási kérelem halasztó hatályára nézve az (1) bekezdés rendelkezései irányadók, ha azt fellebbezés, kifogás vagy közigazgatási bírósági panasz határidejének elmulasztása miatt és a (2) bekezdés rendelkezései, ha azt felülvizsgálati kérelem vagy nem halasztó hatályú felfolyamodás határidejének elmulasztása miatt terjesztették elő.

(4) Sem az újrafelvételi kérelem, sem az annak alapján megindult eljárás nem akadályozza a főeljárás folyamán hozott jogerős határozat végrehajtását; ha azonban az újrafelvétel sikere valószínűnek mutatkozik, a hatóság a végrehajtást felfüggesztheti.

Előzetes végrehajthatóság.

132. §. (1) Ha a határozat haladéktalan végrehajtása fontos közérdekből vagy közveszély, avagy helyrehozhatatlan kár elhárítása végett szükséges, a hatóság kimondhatja, hogy határozata jogorvoslatra való tekintet nélkül végrehajtható (előzetes végrehajthatóság).

(2) Az előzetes végrehajthatóság korlátozva is kimondható és azokra a végrehajtási intézkedésekre is szorítható, amelyek avégből szükségesek, hogy a végrehajtás a határozat jogerőre emelkedése után meg ne hiúsuljon.

Kártérítési eljárás.

133. §. (1) Ha a hatóság közigazgatási ügyben a jelen törvény 70. §-ának (1) bekezdése, 117. §-a vagy 132. §-a alapján határozott, vagy ha közigazgatási ügyben a legmagasabbfokú hatóság a jelen törvény 112. §-ában megjelölt határidő alatt véghatározatot nem hozott, az, aki ennek folytán önhibáján kívül kárt szenvedett, állami kártalanításra tarthat igényt. A kártérítési igényről a m. kir. közigazgatási bíróság határoz. A minisztérium rendelettel kötelezővé teheti, hogy a fél a közigazgatási bírósági panasz igénybevétele előtt kárának megállapítását és megtérítését a kormányhatóságtól kérje.

(2) A kincstár a vétkes tisztviselővel szemben az általános szabályok szerint visszkeresettel élhet.

V. RÉSZ.

AZ ELJÁRÁS KÖLTSÉGEI.

Az eljárási költségek előlegezése.

134. §. (1) A hivatalból folyamatba tett eljárás során a hivatalból elrendelt eljáráscelekmények költségeit a hatóság, a fél indítványára elrendelt eljáráscelekmények költségeit a fél előlegezi.

(2) Kérelemre megindult eljárásban az összes költségeket a kérelmező előlegezi; ha azonban a kérelemre megindult vitás eljárásban egyes eljáráscelekményeket a kérelmező ellenfele indítványoz, ezeknek költségeit az ellenfél előlegezi.

(3) Ha az előlegezésre több személy köteles, a költséget ezek között arányosan kell megosztani.

A költségek felszámítása.

135. §. (1) A költségeket a véghatározatban összeváltva kell megállapítani és rendelkezni azok viseléséről, illetve megtérítéséről.

(2) Ha valamely fél költségeinek megtérítésére igényt tart, azokat az eljárás során összeváltva fel kell számítani: utólagos felszámításnak helye nincs. Ha a fél az eljárás folyamán költségmegtérítést kér, de költségeit összeváltva nem számítja fel vagy nem igazolja, a hatóság az összeg megállapításánál csak a lefolyt eljárásból ismert adatokat veszi figyelembe.

(3) Csak olyan költségeket lehet felszámítani, amelyek a fél jogainak vagy érdekeinek érvényesítésére vagy védelmére szükségesek voltak. Ügyvédi költségeket csak abban az esetben lehet felszámítani, ha a hatóság az ügyvéd igénybevételét, figyelemmel az eljárás tárgyára és természetére, indokoltnak tartja. A részleteket a minisztérium rendelettel szabályozza.

A költségek viselése, illetőleg megtérítése.

136. §. A költségek viselése, illetőleg megtérítése kérdésében az alábbi elvek irányadók:

a) kérelemre megindult nem-vitás eljárás összes költségei a kérelmezőt terhelik;

b) a kérelemre megindult vitás eljárás költségei a kérelmezőt terhelik, kivéve az ellenfél által indítványozott és indokolatlannak bizonyult eljáráscelekmények költségeit, amelyek az indítványozót terhelik; a kérelmező által indítványozott és indokolatlannak bizonyult eljáráscelekmények költségeitől eltekintve az összes

költségeket az ellenfél viseli, ha az eljárás megindítására vétkes vagy jogellenes magatartásával ő adott okot:

c) a hivatalból folyamatba tett eljárás költségei, ha az ügyre vonatkozó jogszabály másként nem rendelkezik, az államkincstárt terhelik, kivéve azokat a költségeket, amelyeket a fél indokolatlan védőcselekményei idezték elő; ha az eljárás megindítására a fél vétkes vagy jogellenes magatartása adott okot, az eljárás összes költségei őt terhelik;

d) a hatóság a méltányosság szerint határoz arról, hogy közös érdekelttség esetében a költségeket az egyes érdekelttek között milyen arányban kell felosztani.

VI. RÉSZ.

KÖZIGAZGATÁSI VÉGREHAJTÁS.

137. §. (1) A közigazgatási határozatok végrehajtásáról az elsőfokon eljáró hatóság közérdek fennforgása esetén hivatalból, egyéb esetben, — ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik. — a jogosult kérelmére gondoskodik.

(2) A végrehajtás foganatosításánál a hatóság mindenkor a még célra vezető legenyhébb kényszereszközöket alkalmazza.

138. §. (1) Pénzkövetelések behajtása és biztosítása iránt a kötelezett lakóhelye szerint illetékes pénzügyi hatóságot kell megkeresni. A részleteket a pénzügyminiszter rendeletekkel szabályozza.

(2) Letartóztatás foganatosítása és elzárásbüntetés végrehajtása iránt az eljáró hatóság székhelye vagy a letartóztatandó, illetőleg megbüntetendő személy lakóhelye szerint illetékes elsőfokú rendőrhatalóságot kell megkeresni. A részleteket a belügyminiszter rendeletekkel szabályozza.

139. §. (1) Ha munkaszolgáltatásra vagy más természetben teljesítendő szolgáltatásra kötelezett személy a szolgáltatást nem, vagy nem kellő mérvben, avagy nem kellő időben teljesíti, a hatóság a szolgáltatást a kötelezett költségére és veszélyére elvégezetheti, feltéve, hogy

a) a szolgáltatás természete vagy az ügyre vonatkozó külön jogszabály a szolgáltatásnak más által való teljesítését nem zárja ki és

b) a költségek a kötelezettől behajthatók.

(2) A hatóság ilyen esetben az (1) bekezdésben említett intézkedésének megtétele előtt vagy azzal egyidejűleg az előrelátható költségeket megállapítja és a kötelezettet annak előlegezésére végrehajtás terhe alatt kötelezi.

140. §. (1) Ha a pénzteljesítéstől különböző szolgáltatás akár természeténél fogva (pl. túrésre, abbahagyásra kötelezés), akár egyéb okból csak a kötelezett által teljesíthető, a kötelezett azonban a szolgáltatást egyáltalán nem, vagy nem kellő mérvben, avagy nem kellő időben teljesítette, a hatóság őt 200 pengőig terjedhető és 8 napi elzárásra változtatható pénzbüntetéssel sújtja s egyszerűs mind a teljesítésre újabb határidőt tűz ki. A pénzbüntetés kiszabása mindaddig ismételhető, amíg a kötelezett a szolgáltatást nem teljesíti, illetőleg, amíg a szolgáltatás teljesítése lehetetlenné vagy szükségtelenné nem válik.

(2) Az (1) bekezdésben említett, elzárásbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetés kiszabásának akkor is helye van, ha a szolgáltatás természete vagy jogszabály nem zárja ki ugyan a 139. §. alkal-

mazását, a költségek azonban a kötelezettől nem hajthatók be és az ügy körülményeiből megállapítható, hogy a kötelezett a szolgáltatást, amelynek teljesítésére képes volna, rosszhiszeműen nem teljesíti.

141. §. Amennyiben a határozat végrehajtása más módon nem biztosítható, a hatóság a határozatnak megfelelő állapot elérésére közvetlen kényszerrel is alkalmazhat és e célból rendőri vagy katonai karhatalmat is igénybevehet. A részleteket a belügyminiszter, — a katonai karhatalom alkalmazása tekintetében a honvédelmi miniszterrel egyetértésben, — rendelettel szabályozza.

142. §. A 139—141. §-ok alapján hozott határozatok ellen a fél egyfokú fellebbezéssel élhet. A fellebbezésre a jelen törvény IV. RÉSZ-ében foglalt rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók.

143. §. (1) A végrehajtási eljárásban felmerült költségek mindenkor azt a felet terhelik, aki ellen az eljárás folyik. Ha az eljárásban több fél szerepel, a költségeket aránylagosan viselik.

(2) Ha a költségek a kötelezettektől be nem hajthatók, azokat az a fél viseli, akinek kérelmére, vagy akinek érdekében a végrehajtást megkísérelték.

(3) A hatóságnak a végrehajtási költségek viselése és összege tárgyában hozott határozata ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

VII. RÉSZ.

VEGYES ÉS ÉLETBELEPTETŐ RENDELKEZÉSEK

144. §. (1) A bányaugyi kisajátítási ügyekben elsőfokon a törvényhatóság első tisztviselője jár el.

(2) A m. kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. t.-c. 99. §-ának (1) és (2) bekezdése helyébe az alábbi rendelkezések lépnek:

„(1) Aki a panaszíratot vagy felfolyamodást önhibáján kívül kellő időben nem terjesztette elő, igazolási kérelemmel élhet. Az igazolási kérelmet annál a hatóságnál kell előterjeszteni, amelynek határozata ellen a fél panasszal kíván élni.

(2) Az igazolási kérelem előterjesztésének határideje 15 nap, az akadály megszűnésének napját követő naptól számítva. Az elmulasztott jogorvoslati határidő utolsó napjától számított 6 hónap eltelte után azonban igazolási kérelemnek nincs többé helye. Az igazolási kérelem határidejének elmulasztása miatt nincs helye igazolásnak.“

(3) A közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések 600/1927. P. M. sz. hivatalos összeállítása 117. §-a (1) bekezdésének az a rendelkezése, hogy az igazolási kérelem határidejére nézve a hivatalos összeállítás 115. §. (1) bekezdésében foglalt szabályok irányadók, hatályát veszti.

145. §. (1) Ez a törvény a kihirdetését követő év első napján lép hatályba. A törvény hatálybalépése napján folyamatban levő ügyekre az eddig hatályban volt rendelkezések alkalmazandók.

(2) A törvény hatálybalépésével az 1901 : XX. t.-c. 25—30. §-ai, 1929 : XXX. t.-c. 46—57. és 61—63. §-ai, az 1933 : XVI. t.-c. 1—11. §-ai, 12. §-ának (1) és (4) bekezdése, 13. és 14. §-a, 20. §-a, 24. §-ának (1) bekezdése és 25. §-ának (1) és (2) bekezdése hatályukat veszti. A felsoroltakon kívül hatályukat veszti a jogszabályoknak mindama rendelkezései, amelyek a jelen törvény 7—17., 22., 27., 28., 35—61., 67—105., 108—114., 116—126. és 128—143. §-aiban foglalt rendelkezésekkel megegyeznek, vagy azokkal ellentétben állnak.

INDOKOLÁS

„AZ ÁLTALÁNOS KÖZIGAZGATÁSI RENDTARTÁS- RÓL“ BETERJESZTETT TÖRVÉNYJAVASLATHOZ.

I. A polgári és büntető bíróságok előtti eljárás már a XIX. század folyamán Európaszerte kimerítő törvényi szabályozást nyert. Ezzel szemben a közigazgatási hatóságok előtti eljárás általános szabályozásának gondolata csak jóval később tört utat magának. Már a XIX. századból is találunk ugyan szórványos közigazgatási eljárási rendelkezéseket, ezek azonban mindenkor csak egy-egy ügytípusra vonatkoznak, tehát nem generális, hanem speciális normát foglalnak magukban. Hosszú ideig nem is történt komoly erőfeszítés abban az irányban, hogy olyan *általános* közigazgatási rendtartás alkottassék, amely elvileg bármely közigazgatási hatóság előtt, bármely ügyben folyó eljárásra alkalmazandó. Hazánkban első ízben az 1901 : XX. t.-c. tartalmaz általános érvényű közigazgatási eljárásjogi rendelkezéseket. Ez a törvénycikk azonban sajnálatos módon nem szabályozza az eljárás egész menetét és különösen nem az elsőfokú hatóság előtti eljárást, hanem csupán a jogorvoslati rendszernek és néhány eljárásjogi részletkérdésnek (pl. kézbesítés) a szabályozására szorítkozik.

Az elvégzendő feladatnak ez az első sajnálatos leszűkítése döntő módon befolyásolta a későbbi jogalkotást is. Mikor ugyanis 1929-ben a közigazgatás rendezésének átfogó programjában a közigazgatási eljárásjog korszerű kiépítését célzó reformtörekvések is a megvalósulás stádiumába jutottak, ez a reform ismét csak a jogorvoslatokra és az eljárás néhány más, kevésbé jelentős mozzanatára (pl. hatáskör és illetékesség vizsgálata, érintkezés a hatóságok között, stb.) szorítkozott. Nem terjedt túl ezeken a kereteken az 1935 : XVI. t.-c. eljárásjogi fejezete sem, amely egyébiránt a mai napig nem is lépett életbe. Ilyen körülmények között már-már általánossá vált az a nézet, hogy a közigazgatási ügyek változatossága, sokfélesége logikailag kizárja az egész eljárásra kiterjedő szabályokat.

Európai viszonylatban a közigazgatási eljárásjogi reformtörekvések a 20-as évek második felében már a megvalósulás stádiumába jutottak. Az úttörés munkáját kitűnő eredménnyel Ausztria végezte, amely az 1926. július 21-i törvényekkel kimerítően szabályozta a közigazgatási hatóságok eljárását. Ausztria az általános közigazgatási eljáráson (Allgemeines Verwaltungsstrafgesetz) és a közigazgatási végrehajtási eljárást (Verwaltungsvollstreckungsgesetz) is szabályozta. Ausztria példáját rövidesen három másik középeurópai állam követte. Cseh-Szlovákia az 1928. január 13-i kormányrendelettel, Lengyelország

az 1928. március 22-i köztársasági elnöki rendelettel, végül Jugoszlávia az 1930. november 9-i fővénnyel megalkotta az általános közigazgatási rendtartást.

A jelen törvényjavaslat hazai közigazgatási eljárásjogunkat az európai jogfejlődés legújabb eredményeinek szerves beillesztésével tökéletesíti. A javaslat lényegében két célt szolgál:

egyrészt a közérdek feltétlen érvényesülésének biztosítását, másrészt a jogos magánérdeknek a közérdek által megszbott korlátok közötti oltalmazását.

A közérdeket/ szolgálja a javaslat akkor, amikor megfelelő eljárásjogi rendelkezésekkel lehetővé teszi, hogy a közigazgatási hatóságok az eléjük tornyosuló mind nagyobb és szélesebb körre kiterjedő feladatokkal eredményesen és gyorsan megbirkózhassanak. Az eljárás eredményessége érdekében mindenekelőtt arról kellett gondoskodni, hogy azok a személyek, akiknek közreműködése szükséges az ügy előkészítéséhez, haladéktalanul bekapcsolhatók legyenek az eljárásba. Ez a cél az idézési jog megfelelő szabályozásával volt elérhető. A kézbesítésről szóló fejezet a hatóság és a felek közötti írásbeli érintkezés zavartalanságát és gyors lebonyolítását szolgálja. A javaslat rendbüntetés, illetőleg rendbírság kiszabására ad jogot a hatóságnak azokkal szemben, akik magatartásukkal az eljárás menetét zavarják vagy hátráltatják. A tanuzási és okirat- (szemletárgy-) felmutatási kötelezettség szabályozása a bizonyítás, illetve a felderítés útjából hártja el az akadályokat.

A közigazgatási eljárásban elkövetett hamis tanuzás esetére a javaslat büntetőjogi megtorlást helyez kilátásba. Az eljárás szakszerűségét szolgálja a javaslatnak az a rendelkezése, amely megfelelő feltételek fennforgása esetén szakértő személyek igénybevételére ad lehetőséget. A racionalizálás és egyszerűsítés gondolata érvényesül abban a rendelkezésben, amely bizonyos esetekben a büntetőparancs mintájára közigazgatási ügyekben is lehetővé teszi, hogy a fél meghallgatása nélküli határozat ellen kifogással élhet és szabályszerű eljárás lefolytatását igényelheti. A közérdek feltétlen elsőbbsége jut elismerésre abban a rendelkezésben, amely minden eljárásjogi kötöttség alól feloldja a közigazgatási hatóságot, ha a késedelem a közérdek súlyos sérelmével vagy veszélyeztetésével járna; gondoskodás történt azonban ezzel kapcsolatban arról, hogy a fél jogos érdekei ilyen esetben közigazgatási bírósági panasz útján érvényesíthetők legyenek. Ugyancsak a közérdek szempontja érvényesül a határozatok előzetes végrehajthatóságának, valamint a jogerős határozat megváltoztatásának eseteiben is, a felek jogos érdekeinek egyidejű megóvása mellett. A javaslat az eljárás gyorsítása érdekében a koncentráció elvét is következetesen érvényesíti, amidőn pl. csak azok számára enged jogorvoslatot, akik az elsőfokú eljárásban is résztvettek, illetve akik ezt önhibájukon kívül mulasztották el. Ugyanígy korlátozza a javaslat új bizonyítékok előterjesztését is a fellebbviteli hatóság előtt. Végül a közigazgatási végrehajtás szabályozása biztosítja azt, hogy a köz-

igazgatási véghatározatok mindenkor késedelem nélkül és feltétlenül keresztülvihetők legyenek.

A felsorolt rendelkezések — úgy vélem — mindenkit megnyugtathat abban a tekintetben, hogy az új rendtartás a hatósági eljárás célszerűségét, gyorsaságát és eredményességét messzemenően biztosítja. E közérdekű cél szolgálata mellett a javaslat másik fontos célkitűzése a jogos magánérdekek kellő megóvása. A közigazgatási eljárás jogszerűsége ma hasonlíthatatlanul nagyobb fontossággal bír, mint ezelőtt néhány évtizeddel és szinte fontosabbnak mondható, mint a bírói eljárás jogszerűsége. A liberális korszak elmúltával ugyanis a kapcsolat közigazgatás és egyén között sokkal gyakoribb és jóval intenzívebb lett. A ma embere mindennapos és nem egyszer az egzisztenciáját is érintő kapcsolatban van a közigazgatással, míg ezzel szemben a legtöbb ember az egész életét leéli a nélkül, hogy a bíróságokkal akár bűnvádi, akár polgári peres ügyekben dolga volna. A termelés és a fogyasztás állami irányításának korában, amikor még a kenyeret is csak hatósági kenyérjegy alapján lehet beszerezni, nem szorul különösebb bizonyításra, hogy milyen elsőrendű fontossággal bír az egyén szempontjából a közigazgatási jogszerű, igazságos működése. A jelen javaslat a közérdek feltétlen elsőbbségét fenntartva kellő gondot fordít a jogos magánérdekek érvényesülésének biztosítására is. A javaslatnak a jogos egyéni érdekek védelmét célzó legfontosabb rendelkezései között első helyen kell megemlíteni a fél meghallgatásának elvét. Meghatározott szoros kivételektől eltekintve a hatóság csak a fél meghallgatása alapján határozhat. A meghallgatáson felül biztosítja a javaslat azt is, hogy a fél tényállításait bizonyíthassa és a hatósági felderítés eredményeivel szemben is ellenbizonyítással élhessen. Döntő jelentőségű nemcsak a felek jogos érdekei szempontjából, hanem a közigazgatási apparátus nívója szempontjából is a határozathozatal köteletségének minden fokán való hatékony érvényesítése. A „silence de l'administration”, a közigazgatás meghallgatása súlyosabban sérti a fél érdekeit, mint akár a kérelmét elutasító véghatározat. Az utóbbi ellen ugyanis a fél jogorvoslatokat vehet igénybe, viszont tehetetlen, ha a közigazgatás „agyonhallgatja” az ügyet. Csupán elméleti lehetőség az, hogy ilyenkor fegyelmi vagy felügyeleti úton lehet a késlekedő hatóságot az ügy elintézésére szorítani. Valójában erre az esetre eddigi eljárásjogunk — egy-két különleges esettől eltekintve — a félnek semmilyen hatékony jogvédelmet sem biztosított. A javaslat ezt a kérdést gyökeresen megoldja, amikor minden közigazgatási hatóságnak köteletségévé teszi, hogy az előtte folyó ügyben a rendtartásban megállapított határidőn belül véghatározatot hozzon. Ha a hatóság ennek a rendelkezésnek nem tesz eleget, a fél kérelmére az ügy a magasabbfokú hatóság hatáskörébe száll át. Ha a legmagasabbfokú hatóság mulasztja el a határozathozatalt, akkor a javaslat értelmében állami kártalanításnak, illetőleg közigazgatási bírósági panasznak van helye.

A jogos magánérdekek védelme szempontjából különös jelentőséggel bír a javaslatnak az a rendelkezése, amely meghatározott

esetekben kártérítési igényt biztosít a feleknek a kincstárral szemben. A javaslat értelmében a fél négy esetben léphet fel kártérítési igénnyel az állammal szemben:

1. ha a hatóság előkészítő eljárás és a fél meghallgatása nélkül határozott azért, mert a késedelem a közérdek sérelmével vagy veszélyeztetésével járt volna;

2. ha a hatóság jogerős határozatát pusztán azon az alapon módosította vagy vonta vissza, hogy ezt a módosítást, illetve visszavonást nyomós közérdek feltétlenül szükségessé tette;

3. ha a hatóság halasztó hatályú jogorvoslattal megátadható határozatát fontos közérdekből vagy helyrehozhatatlan kár elhárítása végett annak jogerőre emelkedése előtt végrehajtotta;

4. ha közigazgatási ügyben a legmagasabbfokú hatóság a rendtartásban megállapított határidőn belül nem hozott véghatározatot.

A kártalanítás iránti igény törvényi elismerésének indoka más a fenti 1—3. pontok alatt felsorolt esetben és más a 4. pont alatti esetben.

Az utóbbi esetben azért kellett a fél számára kártalanítást biztosítani, mert más jogorvoslati lehetőség nem is képzelhető abban az esetben, ha az eljárási szabályt a legmagasabbfokú hatóság sem tartja meg. Az 1—3. pontokban említett esetekben a kártalanítás azért látszott méltányosnak és szükségesnek, mert ezekben az esetekben az eljáró hatóság a fél érdekvédelmi lehetőségét közérdekből korlátozta vagy teljesen kizárta. A rendtartás ugyanis felismeri azt, hogy a közérdeket bizonyos esetekben a jogos magánérdekek sérelmével is feltétlenül és haladéktalanul érvényesíteni kell. Éppen ezért a rendtartás elismeri a hatóságoknak azt a jogát, hogy ilyen közérdek fennforgása esetén előkészítő eljárás lefolytatása és a fél meghallgatása nélkül is határozatot hozhassanak, e határozatot jogorvoslatra való tekintet nélkül végrehajthassák, akár a jogerős határozatot is visszavonhassák vagy módosíthassák. A javaslatnak ez a rendelkezése, a közigazgatási eljárásjog biztonsági szelepe, amely lehetővé teszi, hogy a hatóság adott esetben törvénysértés nélkül megtehesse azt, ami közérdekből feltétlenül szükséges. Hogy mikor forog fenn ilyen feltétlenül érvényesítendő közérdek, azt általánosságban előre meghatározni, jogszabályilag körülírni nem lehet. A javaslat ennek elbírálását a mindenkori eljáró hatóság mérlegelésére és felelősségérzetére bízta. Midőn azonban a javaslat a „szükség törvényt bont” elvét tételes törvény erejére emeli, gondoskodnia kell egyrészt arról, hogy a hatóságok valóban csak szükség esetén és felelősségük tudatában éljenek ezzel a kivételes felhatalmazással, másrészt arról is, hogy amennyiben a magánérdeket a közérdek javára fel kell áldozni, a fél méltányos kártérítést kapjon. Ezért bármely ügyben, amelyben az említett kivételes intézkedésekre kerül sor, a javaslat értelmében a félnek az állammal szemben kártalanításra van igénye.

A kártalanítási igény ügyében a közigazgatási bíróság határoz. Első tekintetre talán kívánatosnak látszott volna, hogy a kártérítési igényről a polgári bíróságok határozzanak, ily megoldás azonban nem lett volna helyénvaló, mivel a szóbanforgó kártérítés szoros összefüggésben van a közigazgatás működésével és nem a

magánjog szabályai szerint bírálendő el; de nem lehetett volna a polgári bíróságok hatásköre mellett dönteni azért sem, mert a kártalanítási eljárás során az ügyben lefolytatott hatósági eljárás jogszerűségének vagy jogszerűtlenségének kérdése is felmerül, aminek eldöntésére a polgári bíróság már az államhatalmak elválasztásának elve értelmében sem hivatott. Éppen azért a javaslat a kártalanítási eljárást a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalta.

A kártalanítási ügyekben előterjeszthető közigazgatási bírósági panasz több vonatkozásban új irányt és fejlődést jelent közigazgatási bíróságunk hatáskörének szempontjából. Amidőn ugyanis a magyar törvényhozás a jogállam követelményeinek megfelelően a közigazgatás jogszerűségét a közigazgatási bírósági eljárás garanciájával is megszilárdította, a közigazgatási bírósági panaszjogot egyrészt csak egyes szorosan meghatározott és kiterjesztő jogmagyarazattal nem tágítható ügyekre korlátozta (merev taxáció rendszere), másrészt a közigazgatási bíróságnak csupán azt a jogot biztosította, hogy a közigazgatási hatóság eljárásában felmerült jogsértést kiküszöbölje, de nem jogosította a bíróságot arra, hogy a jogsértéssel a félnek okozott kár megtérítését is elrendelje. Érthető, hogy a jogalkotó a közigazgatási bíráskodás jogintézményének a magyar jogrendszerbe való beillesztése alkalmával kezdetben bizonyos óvatosságot tanúsított és az új rendszerre való átmenet zavartalanságát azzal is igyekezett biztosítani, hogy a közigazgatási bírósági panaszjog terjedelmét tárgyi korlátok közé szorította, jöllehet az ebben a korban a legmagasabb színvonalat képviselő francia közigazgatási jog a közigazgatási bíráskodás intézményének ezeket a korlátait már nem ismerte. A jelen javaslat a közigazgatási bíráskodás intézményét, amely hazai jogéletünkben oly kitűnő eredményeket ért el, tudatosan továbbfejleszti. A továbbfejlesztés megnyilvánul elsősorban a merev taxatív hatásköri szabály fellazításában. Míg ugyanis eddig csupán azokban az ügyekben volt közigazgatási bírósági panasznak helye, amelyeket valamely jogszabály kifejezetten és az ügy egyidejű megjelölésével a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalt, addig a javaslat értelmében a közigazgatási bíróság bármely közigazgatási ügyben hatáskörrel bír, amelyben az ügyben eljáró közigazgatási hatóság részéről olyan intézkedés, illetve mulasztás (határozathozatal halogatása) történt, amelynek alapján a félnek kártalanításra van igénye.

Ujítás a közigazgatási bíróság hatáskörét tekintve az is, hogy a bíróság a fél javára bármilyen közigazgatási ügyben állami kártérítést állapíthat meg, ha az ügyben lefolytatott közigazgatási eljárás során a fél érdekvédelmi lehetősége a fent meghatározott módokon korlátozást szenvedett. A közigazgatási bíróságnak kártérítési ügyben való eljárására már eddigi jogunkban is volt példa. Így pl. az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. 84. §-a értelmében a hatóság rendelkezése leölt állatokért az állatok tulajdonosának kártérítés jár és ebben a kártérítési ügyben végső fokon a közigazgatási bíróság határoz. Ez a törvény azonban csak egy meghatározott ügyben biztosítja a közigazgatási bíróságnak azt a jogot, hogy a fél javára kártérítést állapítson meg. Ezzel szemben

a javaslatban foglalt, kártérítésre is kiterjedő bírósági hatáskör általánosan van meghatározva, arra bármilyen közigazgatási ügyben sor kerülhet. A javaslatnak a közigazgatási bíróság hatáskörét kiterjesztő rendelkezései messzemenően biztosítják a felek jogos magánérdekeinek érvényesülését, de egyszersmind hatalmas lépést jelentenek a közigazgatás jogszerű működéséhez fűződő közérdek szolgálata útján is.

II. Az eddigiekben volt szerencsém rámutatni azokra a célokra, amelyeket a javaslat szolgálni kíván és azokra a megoldásokra, amelyekkel a kitűzött célok elérését biztosíthatónak vélem. A továbbiakban rá kívánok mutatni a közigazgatási eljárás sajátos jogi természetére, azokra a sajátosságokra, amelyek a közigazgatási eljárást a bírói eljárástól megkülönböztetik.

1 A közigazgatási tevékenység lényegében különbözik a bírói tevékenységtől. A bíraskodás nem más, mint fél és ellenfél (alperes-felperes, vádlott-vádló) közötti jogvita eldöntése. Szoros értelemben vett bírói eljárás *felek* nélkül és pedig két ellentétes érdekű fél közreműködése nélkül nem is képzelhető. Ezzel szemben a közigazgatás lényegében nem más, mint szervezett cselekvés, konkrét eredményekre törekvő munkálkodás, ami fogalmilag felek közreműködése nélkül is végezhető. A közösség szemszögéből nézve első tekintetre úgy tűnik, hogy a közigazgatás hatalmas feladatainak a megoldását a fél a maga kicsinyes, egyéni érdekeivel és szempontjaival csak akadályozza; a közigazgatás csupán adatszolgáltatás, felvilágosítások adása szempontjából szorul rá az egyének közreműködésére közérdekű céljainak megvalósításában. Különösen abban az esetben áll meg ez a megállapítás, ha a hatóság hivatalból, tehát saját elhatározásából és nem a fél kérelmére fejti ki tevékenységét. A hivatalból folyamatba tett közigazgatási eljárás alapvető problémája éppen az, hogy milyen esetekben köteles a hatóság a felek közreműködését igénybevenni és mikor járhat el intern elhatározás alapján, a felek meghallgatása nélkül. 2 További kérdés, hogy kik bírnak ügyféljogosultsággal azokban az esetekben, amelyekben elvileg a „felek” meghallgatása kötelező. A pusztá érdekeltség, hogy t. i. valakinek érdekét érinti a hatóság elhatározása, az ügyféljogosultsághoz nem elegendő. Nagy közintézetek (iskolák, kórházak, közművek stb.) létesítése, közlekedéspolitikai elhatározások, stb. vármegyék és országrészek sorsára hathatnak ki, az ügyféljogosultságot azonban az ilyen érdekeltség nem alapítja meg. Egyes ügyekben az ezekre az ügyekre vonatkozó külön (speciális) jogszabályok meghatározzák, hogy a ténylegesen érdekelték közül kiknek biztosítja a jogrend az eljárásban való részvételt. Általános szabály azonban nem rendezi ezt a kérdést eddigi jogunkban. Kevésbé szembeűnő, de lényegében a fentiekkel megegyező a kép akkor is, ha az eljárás a fél kérelmére indul meg. A szoros értelemben vett közigazgatási ügy ugyanis mindenkor közérdekű, tehát nemcsak a kérelmező érdekeit érinti, hanem az emberek kisebb-nagyobb körének érdekeit is. Az iparendélyek elnyerésében nemcsak a kérelmező van érdekelve, hanem a leendő fogyasztóközönség és versenytársak is,

azonban ez az érdekelttség sem elegendő az ügyféljogosultság meg-
alapításához, jogszabály rendszerint ezeknek a személyeknek nem
ad jogot arra, hogy az ügy elintézése során, mint felek, érdekeiket
védelmezhessék. A közigazgatási eljárás csak annyiban egyezik
a bírói eljárással, hogy abban is, ebben is ellentétes érdekek
mérkőznek egymással, a közigazgatási eljárásban azonban nem
lehet a logikai adottság alapján eldönteni, hogy az eljárással érintett
érdekét *mint fél* ki érvényesítheti az eljárásban.

Ha a közigazgatás cselekvését intern elhatározás váltja ki,
vagyis a hivatalból folyamatba tett ügyintézés esetében, mindenkor
a tételes jogszabály alapján kell mérlegelni, hogy van-e egyáltalán
magánszemélyeknek igénye arra, hogy érdekeik védelmének
lehetővé tétele céljából a hatóság szabályszerű eljárást folytasson
le, továbbá, hogy ebben az eljárásban a ténylegesen érdekelttek
tömegéből kit vagy kiket illet meg az eljárásban való részvétel
joga. Kérelemre megindított eljárásban a kérelmező ügyféljogo-
sultsága logikailag adva van ugyan, de itt is felmerül az a kérdés,
hogy azok közül a további személyek közül, akiknek érdekét a
kérelem tárgyában hozandó határozat érinti, kiket illet meg az el-
járásban való közreműködés joga. Eddigi jogunkban ezt a kérdést
is az ügyre vonatkozó külön jogszabály alapján kellett eldönteni.
Az esetek túlnyomó részében a kérelmezővel ellentétes érdekű sze-
mélyek nem vehettek részt az eljárásban, hanem érdekeik védelme
beleolvadt a közérdek érvényesítésébe, ami az eljáró hatóság joga
és kötelessége. Így jön létre az ú. n. „Einparteienverhältnis”, amikor
a hatóság csupán egyetlen fél közreműködése alapján hozza meg
határozatát. Ez a szerkezeti forma jellemző a közigazgatási el-
járásra. Ritkább a közigazgatási eljárásban az az eset, amikor
a hatóság előtt két vagy több ellentétes érdekű fél között jogvita
alakul ki, ami emlékeztet a bíróságok előtt folyó perek szerke-
zetére. Ezek az ügyek a vitás közigazgatási ügyek. Minden közi-
gazgatási ügyben megáll azonban az a tétel, hogy csak a kérel-
mező ügyféljogosultsága állapítható meg külön tételes rendelkezés
hiányában is, a kérelmezőtől különböző személyek, illetve a hiva-
taltól folytatott közigazgatási tevékenység által érdekeikben
érintett személyek ügyféljogosultsága a tételes jog állásfoglalásától
függ.

A javaslat a fél fogalmának meghatározásában az eddigi
jogállapotból indul ki. Mindenekelőtt általános, minden ügyre
kiterjedő érvennyel kimondja a kérelmező ügyféljogosultságát,
hivatalból folyamatba tett eljárásban pedig annak a személynek
az ügyféljogosultságát, akit a hatóság az eljárásba bevon. Ezen
főlműnően a javaslat az ügyre vonatkozó külön jogszabályra és
az állandó közigazgatási gyakorlatra is utal. Az egyéni érdekek
védelme szempontjából kívánatos volna ugyan az ügyféljogosult-
ságot az összes érdekeltnek biztosítani, ez azonban a hatósági
ügyintéztést hosszadalmassá és bonyolulttá tenné, ami közérdekre
ütközik. Ezért a javaslat csak annyiban hoz újítást, hogy általános
érvennyel biztosítja az ügyféljogosultságot mindazoknak, akiknek
szerzett jogát érinti a tervezett határozat. Akár hivatalból, akár
kérelemre jár el a közigazgatási hatóság, szerzett jogokat csorbító

határozatot csak akkor hozhat, ha a jogosultaknak nyilatkozat-tételre és érdekeik védelmére alkalmat adott.

A közigazgatási eljárás közérdekű volta és a közigazgatási tevékenység sajátos jogi természete adta meg a kulcsot az ügyfél-jogosultság problémájának megoldásához. Ugyancsak az eljárás közérdekűsége és annak a közigazgatás feladataihoz alkalmazkodó sajátos szerkezete határozza meg a hatóságnak az eljárásában elfoglalt jogállását is. Ez a jogállás alapján különbözik attól a szereptől, amelyet a bíró az általa vezetett peres eljárásban játszik. A bíró a perben mint pártatlan, a per kimenetelében érdektelen személy a kontradiktórius tárgyalás során a felek között kifejlődő jogvita alapján dönt a peres ügyben. A bírói eljárásra jellemző egyrészt az eljárás szerkezete (kontradiktórius tárgyalás fél és ellenfél között), másrészt a bíró teljes érdektelensége. A közigazgatási eljárás ebben a két alapvető mozzanatban különbözik a bírói eljárástól. A közigazgatási eljárás sajátos szerkezete legszembetűnőbb az egyetlen fél részvétellel folytatott eljárásban (Einparteienverhältnis). Ilyen eljárásban egyáltalában nem érvényesülhet a bírói eljárásnak az az alapvető elgondolása, hogy a bizonyítás anyaga a kontradiktórius tárgyalás során a felek között kifejlődő jogvitából alakuljon ki. Az egyetlen fél részvétellel tartott közigazgatási eljárásnak már a szerkezete kizárja a puszta technikai lehetőségét is annak, hogy a hatóság előtt vita, vagy éppen kontradiktórikus tárgyalás alakuljon ki. Bizonyos érdekek közötti küzdelem ugyan az ilyen eljárásban is kifejlődik, és pedig a hatóság által képviselt közérdek és a fél által érvényesített magánérdek között. Formailag azonban mégsem alakul ki a jogvita, mert legfeljebb a fél fogja álláspontját összefüggően előadni, a hatóság azonban a közérdek érvényesítése céljából nem mondhat önmagának, mint ügydöntő hatóságnak a meggyőzésére perbeszédet. Ez pedig avval a további következménnyel jár, hogy a bizonyítás anyaga előszóban nem hangzik el teljes egészében az eljárásban és a bizonyítékok közötti párbaj csupán a hatósági személy fejében játszódik le. Míg a bírói eljárás szerkezete automatikusan biztosítja a félnek a teljes áttekintést a bizonyítás anyaga fölött, addig a közigazgatási eljárásban a fél külön rendelkezés hiányában nem szerez tudomást arról, hogy milyen tényeket tekint a hatóság bizonyítottnak, nem tudja, mivel szemben védekezzen. Megfelelő szabályozás hiányában csak a határozat indokolásából szerezne tudomást arról, hogy melyek voltak azok az okok, melyek a hatóság meggyőzését előidézték, holott a félnek ezt a bizonyítás során kell tudnia, hogy ellenbizonyítékokkal élhessen. Ámde a hatóság a tényállást hivatalból deríti fel és amit így felderített, annak bizonyítását mai jogunk szerint mellőzi, mert általános eljárásjogi elv, hogy nem kell bizonyítani azt, ami köztudomású, vagy amiről a hatóságnak hivatalos tudomása van. Ily módon a fél a közigazgatási eljárásban ma gyakran elesik a bizonyítás lehetőségétől.

A bizonyítási teher kérdése is egészen másként alakul a közigazgatási eljárásban, mint a bíróság előtt folyó kontradiktórius tárgyaláson. Az ügy közérdekű vonatkozásait ugyanis az eljáró

hatóság hivatalból deríti fel, tehát azt nem „bizonyítja”, mert, mint mondtuk, önmaga meggyőzésére nem végezhet eljáráscelemekényeket. Éppen ezért nem háríthatja magára a „bizonyítási terhet”, tehát a bizonyítás mindig a felet terheli, ha valamiről a hatóságot meggyőzni kívánja, mert a hatóságot nem is *terhelheti*. Ez a „teher” nem is teher a szó köznapi értelmében a fél szempontjából, hanem előny, mert módot ad neki saját érdekeinek védelmére. Neki tehát érdeke a bizonyítás, érdeke, hogy a hivatalbóli felderítés rá kedvezőtlen eredményeit megdönthesse, mert ha ezt nem teszi, ellenében kedvezőtlen határozatot hoznak. Ezért a közigazgatási rendtartásban nemcsak a bizonyítási teher kérdését kell szabályozni, hanem elsősorban jogot kell adni a félnek a bizonyításra, illetőleg a hivatalból felderített és vele közlendő tényekkel szemben az ellenbizonyításra.

Mindaz, ami az egy fél részvételével tartott eljárásban első tekintetre szembetűnik, jelentékeny részben érvényes a vitás közigazgatási eljárásra is, csak kevésbé szembetűnő. Itt ugyanis van jogvita az ellentétes érdekű felek között s ez szóbeli tárgyalás formájában megy végbe. Ez a jogvita azonban elvileg az eljárásnak csupán magánérdekű vonatkozásaira terjed ki, a hatóság által érvényesített közérdekű vonatkozásokra nem. Közérdekből a hatóság a vitás eljárásban éppen úgy hivatalból végzi a tényállás felderítését, mint egyéb közigazgatási eljárásban és külön rendelkezés hiányában éppen olyan kevésbé közli a felekkel annak eredményét, mint az egyetlen fél részvételével tartott eljárásban. Ugyanígy megállapítható, hogy a bizonyítási teher kérdése ugyan felmerül a vitás eljárásban, de csupán az ellentétes érdekű felek között. A hatóság azonban itt sem kötelezhető arra, hogy az általa képviselt közérdek védelmében bizonyítékokat terjesszen — önmaga elé. Az a tény, hogy a közérdek védelme nem testesül meg egy az ügydöntő hatósággal nem azonos, külön perbeli személyben (mint pl. a bűnvádi eljárásban a kir. ügyész személyében), azzal a következménnyel jár, hogy a bizonyítási eljárás menete és a bizonyítási teher jelentősége a vitás közigazgatási eljárásban is átalakul. Lényegében tehát a vitás eljárás szerkezetében is felismerhetők azok a sajátosságok, amelyek az egyetlen fél részvételével tartott eljárásban adva vannak.

A szerkezeti elemek mellett lényegbevágó különbség van a bírós és a közigazgatási hatóság érdektelensége között is. Érdekeltség és érdektelenség természetesen itt sohasem személyes, hanem tárgyi vonatkozásban értendő. Tárgyi szempontból a jogalkalmazó csak akkor tekinthető érdektelennek, ha az előtte folyamatban lévő konkrét eljárás eredménye, az ügy kimenetele általános feladatkörének ellátására és hivatásának betöltésére nincs befolyással, más szóval: ha az ügydöntő hatóság feladata nem terjed túl azon, hogy a jogszabály alapján a felmerült jogvitát eldöntse. Figyelemmel erre, tárgyilag érdektelennek kell minősítenünk a polgári perben ítélező bírót, mivel a bíró általános feladatköre nem más, mint az előtte fekvő ügyre a hatályos jog rendelkezéseit alkalmazni, vagyis az általános szabályból levezetni a konkrét esetben alkalmazandó egyedi szabályt. A bíró hivatása, ezzel kimerül, az

által kimondott ítélet kihatásaiért felelősséggel nem tartozik. Teljesen mindegy a bírói hivatás szempontjából, vajjon A. lesz a perben nyertes, vagy B., feltéve, hogy a jogszabályok az ügyben helyesen alkalmaztattak. Még abban az esetben is, ha a kincstár és egy magános között folyó polgári perben a bíró az államot marasztalná, az ilyen ítélet pénzügyi kihatása őt hivatali minőségében nem érintené, mert nem ő tartozik a közületi kiadások fedezéséről gondoskodni. Egészen másként állana a helyzet, ha a kérdéses ügyben pl. a pénzügyminiszternek kellene ítélnie. Emberileg elképzelhetetlen, hogy a pénzügyminiszter, aki az adott esetben a bíró szerepét töltené be, teljesen meg tudna feledkezni pénzügyminiszteri mivoltáról. Nem minősíthetnők őt tehát érdektelennek, mert a pártatlan ítélkezésre irányuló köteletségével szemben állana a költségvetési egyensúly fenntartására irányuló köteleessége. S alighanem az utóbbi érvényesülne nála nagyobb nyomatókkal, mert hivatása elsősorban az, hogy jó pénzügyminiszter, nem pedig az, hogy jó bíró legyen. A közigazgatási hatóságot jellemzi, az az, hogy működésének legfőbb értékmérője az eredményesség, nem pedig a jogszerűség. A rossz tisztviselőre és különösen az alkalmatlan közigazgatási főnökre jellemző az, ha a jogsértéstől való félelmében semmit sem tesz. Természetesen fennáll a közigazgatással szemben is az a kíváncsi, hogy a tőle várt eredményeket jogszerű eszközökkel valósítsa meg. A két köteletség azonban igen gyakran szemben áll egymással, s minél inkább igyekszik a közigazgatási tisztviselő az egyiknek eleget tenni, annál jobban megsérti a másikat. Valahányszor tehát a közigazgatási hatóság közérdekű ügyben eljárást folytat, az eljáró hatóság *nem személyi, hanem tárgyi okból* érdekelt, elfogult, mert hivatásánál fogva köteles a közérdeknek megfelelő *eredményt* biztosítani. Eredménytelen működését nem mentheti azzal, hogy működése alatt jogszabályt sohasem sértett. Minden közérdekű ügyben tehát ex hypothesi a közösség javára elfogult. Minthogy pedig a közigazgatási hatóság elvben éppen közérdekű ügyeket intéz, elvben *mindig* elfogult. Csak akkor nem lesz elfogult, ha kivételesen magánérdekű ügyet intéz, ami annak folytán lehetséges, hogy az államhatalmak elválasztásának tana a mi jogrendszerünkben sem érvényesül mereven, attól való eltéréseket gyakorlati szempontok szükségessé tettek. Ezek közé a kivételek közé tartozik a községi bíráskodás, a közigazgatási hatóságoknak eseléd- és munkaügyekben való hatásköre, stb.

A közigazgatási eljárás jogi természetében és céljában leginkább a polgári pertől különbözik, közelebb áll viszont a bűnvádi perhez. Mindkettőtől megkülönbözteti az, hogy a bírói eljárásokban az ügydöntő szerv tárgyi szempontból pártatlan, hivatali köteletségénél fogva nincs érdekelve az eljárás kimenetelében. Míg azonban a polgári perben a bíró érdektelensége önként adódik abból a tényből, hogy az eljárás tárgya magánérdek, addig a bűnvádi eljárásban a bíró érdektelensége csak különleges szervezési beavatkozással érhető el. A bűnvádi per ugyanis éppen úgy, mint a közigazgatási eljárás, elsősorban közérdekű. A büntető igazságszolgáltatás szervezete azonban olyan, hogy ezt a közérdeket nem

az ítéletet kimondó bíró, hanem a vádat képviselő ügyész érvényesíti. Ugyanilyen elgondolással biztosítja jogrendszerünk a közigazgatási bíró pártatlanságát. A közérdeket itt az ügyben eljáró hatóság képviseli és annak érvényesítésére védőiratot nyújthat be. A közigazgatási bíró az ügy kimenetelében hivatásánál fogva nincs érdekelve, mert a feladatköre nem lépi túl a tárgyilagos jogszolgáltatás kereteit, eredményességre nem kell törekednie. A bírói eljárásokban tehát az ügydöntő szerv tárgyi szempontból mindenkor érdektelen.

A lényegi különbség közigazgatási és bírói eljárás között az eljárás szerkezetében és az ügydöntő szerv tárgyi érdekelttségében ismerhető fel. A közigazgatási eljárás és a bírói eljárások közötti különbség megvilágításával kapcsolatban azonban szólni kell még néhány olyan eljárási alapelvről, amelyek a közigazgatási eljárásban kétségtelenül felismerhetők és amelyeket régebben a közigazgatási eljárás sajátos elveinek tekintettek. Ezek az elvek a hivatalbóliság (officialitás) elve, amely szerint az eljárás nemcsak a felek kérelmére, hanem a hatóság kezdeményezéséből is megindulhat, a nyomozás (inquizició) elve, amely azt jelenti, hogy az ügydöntő szerv nem elégszik meg a felek által felhozott bizonyítékokkal, hanem felderíti mindazokat a tényeket, amelyeknek ismeretével a közérdek szempontjainak érvényesítéséhez szükséges, a materiális igazság keresésének elve, amely kizárja a polgári perben érvényesülő azt a megoldást, hogy a bíró a felek egyező tényvallításait valóznak tekintsse, stb. Mint említettem, ezek az elvek kétségtelenül érvényesülnek a közigazgatási eljárásban, de — és erre nyomatékosan rá kell mutatni — *nemcsak* a közigazgatási eljárásban, hanem bizonyos fokig a bünvádi eljárásban is. Éppen ezért ezek az elvek nem tekinthetők a közigazgatási eljárás differencia specificájának. Inkább az jellemző a közigazgatási eljárásra a szóban forgó elvekkel kapcsolatban, *ahogyan* azok a közigazgatási eljárásban — a bünvádi perrel szemben — érvényesülnek. Pl. a közérdek hivatalbóli érvényesítésének elve mindkét eljárásban fennáll, de míg a közigazgatási eljárásban a kezdeményezés az ügydöntő szervtől indul ki, addig a bünvádi per a büntető bíró hivatalból nem indíthatja meg, hanem csak vád alapján (Bp. 1. §.). A bünvádi perben tehát a kezdeményezés megilleti a hatóságot (az ügyészt), de nem az ügydöntő szervet (a bírót). A bizonyítékok felkutatása szintén nem a bíróságnak, hanem a vád képviselőjének a kötelessége. Ezek a szervezésbeli különbségek biztosítják a bünvádi eljárásban a bíró tárgyi elfogulatlanságát. Mint láttuk, a polgári perben a kir. ügyészhez hasonló szervre általában nincs szükség, mivel az ügy tisztán magánérdekű s ezeket az érdekeket a perben szereplő magánszemélyek képviselik. Ha azonban a polgári perben az egyik fél az állam, akkor ennek érdekét nem az eljáró bíró, hanem a kincstári jogügyi igazgatóság képviseli, amelynek jogállása ebben a vonatkozásban nem különbözik a perben résztvevő magánszemély jogállásától. Ez a megoldás ismét biztosítja a bíró tárgyi érdektelenségét, amivel szemben a szoros értelemben vett közigazgatási eljárásban az ügydöntő hatóság tárgyilagosan mindenkor érdektelen.

A közigazgatási hatóság tárgyi elfogultsága, érdekeltsége csak úgy volna kiküszöbölhető, ha külön szerv volna felelős az eredményekért és külön szerv az eljárás jogszerűségéért. Ez a gyakorlatban arra vezetne, hogy a közigazgatási eljárás valamely kizárólag bírói funkciót végző szerv előtt folya s abban az aktív közigazgatás szerve ügyfélként szerepelne. Pl. el lehetne elméletileg képzelni, hogy minden közigazgatási eljárás a közigazgatási bíróság előtt indulna meg, már elsőfokon is. Világos azonban, hogy ez megbénítaná a közigazgatás eselekvőképességét, képtelenné tenné eredmények elérésére, ezért még a liberális állam sem gondolt ilyen jogi berendezésre. Ez is igazolja azt a megállapítást, hogy a közigazgatás értékmérője elsősorban az eredményesség és csak másodsorban a jogszerűség. A közigazgatási eljárás biztosítja a közérdekű eredmény elérését és időbelileg is csak ezután következik a közigazgatási bírósági eljárás, amely az ügyet a jogszerűség szempontjából vizsgálja felül.

A büntető eljárásban a bíró tárgyi szempontból nem elfogult, mert a közbiztonság közérdekű kívánalmait nem ő, hanem az ügyész érvényesíti. Ennek analógiájára a közigazgatási hatóság előtti olyan eljárásokban is, amelyek a büntető per természetével bírnak, megtaláljuk az ügyész szerepét betöltő szervet: a rendőri büntető eljárásban a tiszti ügyészt, illetve ügyészi megbízottat, a fegyelmi eljárásban a közvádllót. Ezekben az eljárásokban külön szerv felelős az eredményekért és külön szerv az eljárás jogszerűségéért. Elméletileg, elképzelhető volna, hogy minden közigazgatási eljárásban szerveztessek egy ilyen, pusztán a közérdeket képviselő szerv és ez tehermentesítse, tegye érdektelenné az ügydöntő szervet. Magától értetődő azonban, hogy gyakorlatilag ez a megoldás is kivihetetlen és ellentétben áll a közérdek feltétlen elsőbbségének elvével. A liberalizmus béklyóitól megszabadult jogtudomány nem is kívánhatja a közigazgatás területén a közösségnek és az egyének ilyen egy szintre helyezését. Nemcsak szükségszerű, hanem helyes is az, hogy a közigazgatási hatóság mindenkor a közérdek szem előtt tartásával határoz, egyes konkrét ügyekben is. Viszont ugyancsak önként értetődik, hogy ez általában nem jelentheti a fél teljes kiszolgáltatását a hatóság diszkréciójának. A hatóság tárgyi érdekeltségét a bizonyítás megfelelő szabályozásával kell ellensúlyozni s ezzel a közérdek korlátai között és azt követő sorrendben a jogos magánérdek érvényesülését is biztosítani kell.

A javaslat kellően számot vet ezekkel a szempontokkal. Amellett, hogy a hatósági akció hatékonyságát messzemenően biztosítja, a közigazgatási eljárás sajátos természetének megfelelő különleges rendelkezésekkel a fél jogos érdekeinek oltalmáról is gondoskodik. Különleges gondot fordít a javaslat arra, hogy a fél a hatósági felderítés eredményéről már az eljárás folyamán tudomást szerezzen és azzal szemben ellenbizonyítással védekezhessék. A javaslat értelmében a hatóság köteles a felekkel közölni azokat a tényeket, amelyekről hivatalos tudomása van, vagy amelyeket köztudomásuaknak ismer, ha véghatározatát ezekre a tényekre alapítja. A fél minden hivatalos ügyiratba betekinthez, ha a ható-

ság véghatározatát valamely abban foglalt tényre alapítja. A fél a hatósági ténymegállapításokkal szemben ellenbizonyítással élhet. Vitás közigazgatási ügyben kontradiktórius szóbeli tárgyalást kell tartani, s ha ez akadályokba ütközik, a hatóságnak gondoskodnia kell arról, hogy a felek írásbeli úton mindazokat a jogokat gyakorolhassák, amelyek a szóbeli tárgyaláson megjelent felet megilletik. A javaslat széles körben biztosítja a feleknek a bizonyítás jogát. A hatóság köteles a benyújtott okiratokat, kisebb szemletárgyakat a bizonyításfelvétel során figyelembevenni és az ügyiratokhoz csatolni; ugyancsak köteles a hatóság a fél által tényleg előállított tanukat és szakértőket kihallgatni. A bizonyítás kiegészítésére tett indítványokról csak akkor dönt a hatóság szabad belátása szerint, ha annak teljesítése az eljárás késleltetésével, elhúzódásával jár. A felek által felajánlott, de elutasított bizonyítékokat azonban a véghatározat indokolásában a mellőzés okának feltüntetésével mindenkor fel kell sorolni. A javaslat értelmében felülvizsgálati kérelemnek van helye a másodfokú határozat ellen is, ha az a bizonyításfelvétel indokolatlan mellőzésével hozatott. A javaslatnak mindezek a rendelkezései meggyőződésem szerint a közérdek sérelme vagy veszélyeztetése nélkül a lehető legnagyobb mértékben biztosítják azt, hogy a fél jogos magánérdekeit a közérdek feltétlen elsőbbségét megvalósító közigazgatási eljárásban is érvényesíthesse.

A törvényjavaslat általános alapelveinek és lényegesebb rendelkezéseinek a fentiekben történt ismertetése után az egyes szakaszokra nézve az alábbiakat van szerencsém előadni:

Az 1. §-hoz. A törvényjavaslat 1. §-ának (1) bekezdése meghatározza a közigazgatási ügy fogalmát. A meghatározás általában közigazgatási ügynek minősít jogi természetűre való tekintet nélkül minden ügyet, amely hatályos jogszabályaink értelmében a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik, így a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt bünvádi ügy, illetve polgári peres ügy jogi természetével bíró ügyeket is. Az indokolt kivételeket a szakasz (2) bekezdése sorolja fel. A rendtartás hatálya egyébiránt csak a hatósági intézkedést igénylő ügyekre terjed ki, tehát a rendtartás a hatóságnak csupán közjogi (közigazgatási) aktusaira alkalmazható, magánjogi vagy kereskedelmi ügyeleteire nem. Önként értendődik, hogy a rendtartás csak olyan ügyekben nyer alkalmazást, amelyekben a hatóság a fél közreműködésével határoz, illetve amelyekben a fél közreműködésére a hatóság köteles lehetőséget nyújtani. A közigazgatásnak a felek közreműködése nélkül folytatott tevékenysége természetesen nem esik a rendtartás hatálya alá.

A törvényjavaslat 1. §-ának (2) bekezdése meghatározott ügyeket kivész a rendtartás hatálya alól. A rendőri büntetőbíró-sági ügyekre, az adó- és illetékügyekre, a jövedéki ügyekre, a köz-ségi bírósági ügyekre már az 1929 : XXX. t.-c. általános eljárás-jogi rendelkezéseinek hatálya sem terjedt ki. A szóbanforgó ügyek ugyanis az általános közigazgatási ügyektől különböző típusokként már régen önálló, speciális szabályozást nyertek (Rbsz., Jbsz., KKHÖ.). Eppen ezért ezeket az ügyeket, valamint az 1929 : XXX.

t.-c.-ben kimerítően szabályozott fegyelmi ügyeket az 1. §. (2) bekezdése kivészi a rendtartás hatálya alól.

A törvényjavaslat 1. §-ának (3) bekezdése felhatalmazza a minisztériumot, hogy a rendtartás egyes rendelkezéseinek hatályát a (2) bekezdésben felsorolt ügyekre is kiterjessze. A szóbanforgó bekezdésben olyan rendelkezések vannak felsorolva, amelyek technikai jellegűek, függetlenek az ügy természetétől, tehát közigazgatási, bűnvádi vagy polgári peres ügyekben egyaránt alkalmazhatók. A felhatalmazás az eljárásjogi rendelkezések egységsítését kívánja szolgálni, amikor lehetővé teszi, hogy a minisztérium rendelettel megszüntesse a régebbi eljárásjogi szabályok és a rendtartás rendelkezései közötti indokolatlan és szükségtelen eltéréseket. A felhatalmazással azonban a minisztérium csak a szóbanforgó ügyekre vonatkozó speciális törvények korlátai között élhet; ez a felhatalmazás tehát nem terjed ki a fennálló törvények módosítására és a minisztérium annak gyakorlásában kötve van azokhoz az irányelvekhez, amelyeket a törvényhozó ezeknek az ügyeknek rendeleti úton való szabályozása esetére megállapított (pl. a községi bíráskodás tekintetében a Pp. 766. §-a).

A 2. §-hoz. Ez a szakasz különbséget tesz általános kötelező erejű, tehát a rendtartás hatálya alá tartozó minden ügyben alkalmazandó rendelkezések és szubszidiárius rendelkezések között. A szubszidiárius rendelkezések egy-egy adott közigazgatási ügyben csak akkor nyernek alkalmazást, ha az ügyre vonatkozó külön (speciális) jogszabály másként nem rendelkezik, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a speciális szabály törvényben vagy rendeletben foglaltatik-e.

A 3. §-hoz. A törvényjavaslat 3. §-ában foglalt hatásköri rendelkezés szubszidiárius jellegű, vagyis csak abban az esetben alkalmazandó, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály a hatáskörről másként nem rendelkezik. Hasonlóan rendelkezett az eljárni hivatott elsőfokú hatóságról az 1929:XXX. t.-c. 57. §-ának 1. pontja és az 1933:XVI. t.-c. 14. §-a is.

A 4. §-hoz. A törvényjavaslat 4. §-a a területenkívüliség és személyes mentesség kérdését általános kötelező erővel szabályozza. Anyagi jogi szempontból e szakasz a nemzetközi jog szabályaira utal. A szakasz (2) bekezdése az eljárás tekintetében úgy rendelkezik, hogy valahányszor a területenkívüliség vagy személyes mentesség kérdése felmerül, az eljáró hatóság köteles a kormányhatóság döntését kikérni. Nem volna ugyanis kívánatos, hogy ilyen kényes kérdésekben, amelyeknek megítélése alapos nemzetközi jogi ismereteken felül esetleg külpolitikai szempontok mérlegelését is feltételezi, alsóbbfokú hatóságok kezében legyen a döntés.

Kormányhatóságon a rendtartás szempontjából mindenkor az illetékes minisztert kell érteni.

Az 5. §-hoz. A törvényjavaslat 5. §-a szubszidiárius rendelkezés erejével szabályozza az illetékesség kérdését. A rendtartás az illetékesség szempontjából elsősorban a dologi vonatkozásokat (ingatlan, üzem fekvése) veszi figyelembe és csak ha ilyen vonatkozások hiányoznak, akkor alapítja meg a hatóság illetékességét

a fél lakóhelye (székhelye, tartózkodási helye stb.). Közjogi természetű eljárásról lévén szó, természetes, hogy a felek megegyezése nem alapítja meg és nem változtatja meg az illetékességet.

Helyhez kötött tevékenységen az (1) bekezdés c) pontja szempontjából olyan tevékenységet kell érteni, amely egy vagy több meghatározott elsőfokú hatóság területére korlátozódik. Például egy autobusüzem fenntartása, amely ugyan több elsőfokú hatóság területén bonyolítja le járatait, de e járatok útvonala meg van határozva, helyhez kötött tevékenység. Ezzel szemben egy vándorcirkusz üzemeltetése, amely az ország bármely községében tarthat előadásokat, nem helyhez kötött tevékenység az illetékesség szempontjából. Engedélyhez kötött tevékenységnél a kérelemből mindenkor megállapítható lesz, hogy a tevékenység helyhez kötött-e, vagy sem.

A tartózkodási helyen, mint illetékességi okon, elsősorban az állandó tartózkodási helyet kell érteni. Csak ha a félnek nincs sem lakóhelye, sem állandó tartózkodási helye, akkor jöhet figyelembe az ideiglenes tartózkodási hely. (Hasonlóan a 4961/1927. B. M. eln. sz. rendelet 5. §-a.)

A törvényjavaslat 5. §-ának (2) bekezdése biztosítja, hogy halaszthatatlan ügyekben bármely hatáskörrel bíró hatóság eljárhasson.

A 6. §-hoz. A törvényjavaslat 6. §-a a többszörös illetékesség kérdéséről rendelkezik s ennek kapcsán két esetet különböztet meg: 1. ha az illetékességet a dologi vonatkozások szerint kell megállapítani és 2. ha az illetékesség szempontjából a fél lakóhelye stb. irányadó. Az előbbi esetben az igazgatás vagy üzemvezetés helye, az utóbbi esetben a megelőzés alapítja meg az illetékességet.

A szakasz (2) bekezdése fellebbezési jogot biztosít a többszörös illetékesség esetében a mellőzött illetékes hatóságoknak olyan esetben, amidőn valamely ingatlan fekvése vagy engedélyhez kötött tevékenység az illetékességi ok. Ilyen esetben ugyanis minden hatóság, amelynek hatósági területén fekszik az ingatlan vagy a tevékenység helye, közvetlenül érdekelve van az ügyben (pl. vasútvonal engedélyezése, ipartelep létesítése stb.). Az eljárásra hivatott hatóság természetesen már az eljárás folyamán is érintkezésben áll a többi érdekelt hatóságokkal és lehetőleg velük egyetértésben jár el; nézeteltérés esetén azonban az eljáró hatóság meggyőződése szerint határoz, de a többi érdekelt hatóság jogorvoslati úton ezt a véghatározatot megtámadhatja.

A 7. §-hoz. Ha a fél érdemi kérelmét valamelyik elsőfokú hatóságnál már benyújtotta, akkor nem fordulhat közvetlenül a felsőhatósághoz az eljáró hatóság kijelölése végett, hanem csupán indítványozhatja ezt az elsőfokú hatóságnál; ez a hatóság szabadon dönt arról, hogy az illetékes hatóság kijelölésére szükséges-e előterjesztést tenni, vagy nem.

Felsőhatóságon e szakasz szempontjából nem a fellebbezési hatóságot kell érteni, hanem azt a magasabb hatóságot, amelynek az érdekelt hatóságok szervezetszerűleg alá vannak rendelve,

vagyis, amely működésük fölött az általános felügyeletet gyakorolja.

A 8. §-hoz. Ez a szakasz általános kötelező erejű (nem szubsidiárius) szabályt mond ki, vagyis minden közigazgatási ügyre vonatkozik. A szóbanforgó felhatalmazás lehetővé kívánja tenni, hogy a magasabb hatóságok egyes alsóbb hatóságok kizárólagos illetékességének megállapításával a munkamegosztás előnyeit biztosíthassák.

A 9. §-hoz. A pozitív és negatív hatásköri és illetékességi összeütközés eseteit a rendtartás a hatásköri bíróságról szóló 1907: LXI. t.-c. 7. §-ának szellemében határozza meg. A szakasz (2) bekezdése ugyanennek a törvénynek a 8. §-ában foglalt rendelkezését alkalmazza a közigazgatási ügyekre. Az 1933: XVI. t.-c. 11. §-a értelmében minden hatásköri összeütközés esetén a kormányhatóság határozott volna. E rendelkezés átvétele nem látszott célszerűnek, mivel a javaslat lehetőség szerint a kormányhatóság tehermentesítésére törekszik.

A 10. §-hoz. A javaslat 10. §-a lényegében az 1929: XXX. t.-c. 62. §-át ismétli meg. Lényeges változás csak annyiban van, hogy a *hatásköri* kifogás külön jogorvoslattal is megtámadható, míg az illetékességi kifogás elutasítása miatt csak abban a fellebbezésben lehet orvoslást kérni, amely az ügy érdemére vonatkozó határozat ellen irányul. A hatásköri kifogás elutasítása ellen igénybe vehető felfolyamodást az indokolja, hogy a hatáskör hiánya az egész eljárást semmissé teszi és így e kérdés előzetes eldöntése a hatóságot fölösleges munkától mentesítheti.

A 11—16. §-okhoz. A kizáró okok és az aggályosság szabályozása a bírói eljárásokban, különösen a polgári perrendtartásban és a bűnvádi perrendtartásban érvényesülő szempontoknak megfelelően történt. A rendtartásnak ezek a rendelkezései általános kötelező erővel bírnak, tehát velük szemben nem alkalmazhatók az ügyre vonatkozó külön jogszabály idevágó rendelkezései. Ilyen megoldás azért látszott kívánatosnak, mert speciális eljárási jogszabályaink ötletszerűen (hol a polgári, hol a bűnvádi perrendtartásra utalva) és gyakran csak egészen odavetőleg, távolról sem kimerítően szabályozták ezt a kérdést.

A 17. §-hoz. A speciális eljárási jogszabályokban gyakran megismétlődő ezt a rendelkezést a rendtartás általános érvényre emeli.

A 18. §-hoz. A javaslat 18. §-a a fél fogalmát határozza meg. A kérdéssel az általános indokolásban már volt szerencsém kimerítően foglalkozni. Itt csupán arra kell még rámutatnom, hogy a *szerzett jogok* fogalma erősen vitatott fogalom, amelyről sem a tételes jog, sem a jogtudomány eddig nem tudott általánosan elismert meghatározást adni. A gyakorlatban azonban fokozatosan ki fog alakulni egy olyan értelmezés, amely éppen a gyakorlat szempontjait kielégíti. Általános irányelvül szolgálhat, hogy az *alanyi magánjogok* (elsősorban a tulajdonjog), valamint *közigazgatási határozattal biztosított közigazgatási jogosítványok megsértését* a 18. §. szempontjából szerzett jogok megsértésének kell tekinteni.

A 19. §-hoz. A javaslat 19. §-a lehetővé teszi, hogy a fél a közigazgatási eljárásban meghatalmazottal képviseltesse magát, feltéve, hogy a hatóság őt személyes megjelenésre nem kötelezi. A hatóság személyes megjelenésre kötelezi a felet, 1. ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály a meghatalmazott útján való eljárást kizárja; 2. ezen az eseten kívül is, ha a közérdek a fél személyes részvételét szükségessé teszi.

Meghatalmazott bárki lehet, akivel szemben a 19. §. (2) bekezdésében felsorolt kizáró körülmények nem forognak fenn. A rendtartás elveti a kötelező ügyvédi képviselőt elvét, mivel ezt közigazgatási ügyben általánosan kötelezővé tenni antiszociális volna. Olyan ügyekben, amelyeknek eldöntéséhez nagy anyagi érdekek fűződnek, ez a szociális szempont ugyan nem játszanék szerepet, ámde az ügyvédi képviselőt még értékhatártól függően sem lehet kötelezővé tenni, mert a közigazgatási ügy értékét, — amely általában nem pénzkövetelésre irányul, — gyakran egyáltalában nem lehet pénzben kifejezni. Ilyen körülmények között úgy vélem, hogy a kötelező ügyvédi képviselőt csak egyes ügyekre nézve, az ezekre vonatkozó külön jogszabályokban lehet kimondani.

A 20—21. §-okhoz. A meghatalmazott jogköre a közigazgatási eljárásban megegyezik a polgári perrendtartás 104. §-ában körülírt, „a per vitelére adott meghatalmazás” törvényes terjedelmével, azonban a meghatalmazás a közigazgatási eljárásban, — amely inkább a személyhez kapcsolódik, mint a polgári peres ügy — megszűnik a meghatalmazó halálával. A meghatalmazó meghatalmazott nevezése esetén is eljárhat személyesen az ügyben és meghatalmazottjának nyilatkozatait — a Pp. 108. §-ában foglalt rendelkezéssel is megegyezően — visszavonhatja, illetőleg módosíthatja.

A 22. §-hoz. Ez a szakasz a meghatalmazottak számát korlátozza, és pedig két vonatkozásban is: egyrészt kimondja, hogy egy felet csupán egy meghatalmazott képviselhet, másrészt felhatalmazza az eljáró hatóságot, hogy amennyiben az azonos érdekű felek száma ötnél nagyobb, ezeket a feleket közös meghatalmazott nevezésére kötelezze. Ezt a rendelkezést a közigazgatási eljárás természete teszi szükségessé, mivel a közigazgatási eljárásban a felek száma oly nagy lehet, hogy mindnyájuk személyes részvétele túlságos idő- és költségtöbbletet okozna (pl. vasútépítéssel kapcsolatos kisajátítási eljárás esetében).

A szakasz alternatív szankciókat állapít meg arra az esetre, ha a felek a hatóság felhívásának nem tesznek eleget. Ezek közül a határozathozatal megtagadása akkor kerül alkalmazásra, ha az eljárás a közös meghatalmazott nevezésére felhívottak kérelmére indult meg. Ha viszont ezek a felek a kérelmezővel ellentétes érdekállásban vannak, a hatóság meghallgatásuk nélkül fog határozni. Ha végül a szóbanforgó felek részvétele közérdekből szükséges, akkor a hatóság részükre ügygondnokot rendel.

A 23. §-hoz. Ez a szakasz a meghatalmazás alaki kellekeit a Pp. 100. §-ával egyezően szabályozza.

A 24. §-hoz. A meghatalmazás igazolását a rendtartás nem köti olyan merev alakszerűségekhez, mint a polgári perrendtartás, ha a meghatalmazó és meghatalmazott olyan közeli viszonyban áll egymással, amely a meghatalmazás tényét egyébként is valószínűsíti. Az e szakaszban körülírt személyi kapcsolatok esetében a Pp. 95. §-a is könnyítést enged, nem ugyan a meghatalmazás igazolása tekintetében, hanem a kötelező ügyvédi képviselőt elvének átörökölésével.

A 25. §-hoz. A javaslat 25. §-a lényegében megfelel a Pp. 110. §-ának.

A 26. §-hoz. Ez a szakasz biztosítja, hogy az eljárás abban az esetben is megindítható és befejezhető legyen, ha a fél a részvételben gátolva van és nincs sem törvényes képviselője, sem meghatalmazottja. A szakasz értelmében ügygondnokul bárki kirendelhető, tehát ilyen esetben sem feltétlenül kötelező ügyvéd igénybevétele. A javaslat a hatóság mérlegelésére bízta, hogy adott esetben szükséges-e ügyvéd kirendelése gondnokul és az ügy természete megengedi-e az ezzel járó nagyobb költségeket, vagy nem.

A 27—28. §-okhoz. Míg az 1929:XXX. t.-c. 55. §-ának (2) és (3) bekezdése, valamint az 1935: XVI. t.-c. 7. §-ának (2) és (3) bekezdése a határidőszámításnak csupán egyes vonatkozásait rendezi, addig a javaslat e kérdés általános érvényű szabályozását adja. Tartalmilag ezek a rendelkezések újítást nem jelentenek.

A 29—35. §-okhoz. A rendbüntetésről és rendbírságról szóló fejezet némi eltéréssel a Pp. 209—217. §-aiban foglalt rendelkezéseket ismétli meg. A leglényegesebb eltérés az, hogy a rendbüntetést vagy rendbírságot a közigazgatási eljárásban nem lehet nyomban, tárgyalás közben, élőszóval kiszabni, hanem a tényállásról jegyzőkönyvet kell felvenni s a rendbüntetést (rendbírságot) a hivatalfőnök, vagy helyettese a jegyzőkönyv alapján szabja ki. Ez a rendelkezés azért látszott szükségesnek, mert a közigazgatási eljárásban legtöbbször hiányoznak a bírói tárgyalás ünnepélyes formái és olykor a tárgyalásvezető kellő iskolázottsága, illetőleg gyakorlata is.

A hivatalfőnök helyettesén nemcsak állandó, szervezetszerű helyettese értendő, hanem a hatóságnak bármely kiadványozási joggal felruházott tagja, akit a főnök az adott ügyben maga helyett az eljárással megbíz.

A 30. §. (2) bekezdése a szociális szempontot érvényesíti azzal, hogy a pénzbüntetés összegének megállapítása során a megbüntetendő személy jövedelmét veszi alapul.

A 34—48. §-okhoz. A kézbesítésről szóló fejezet lényegében a hatályban lévő rendelkezéseket foglalja össze, illetőleg egy-egyest.

A 49. §-hoz. Ez a szakasz is csupán a fennálló jogállapotot rögzíti.

Az 50. §-hoz. E törvényszakasz (1) bekezdése jogot ad a hatóságnak arra, hogy *saját érdekében* bárkit megidézzen, tekintet nélkül arra, hogy a megidézett lakóhelye távol van-e, vagy közel, valamint arra, hogy az eljárásban milyen minőségben vesz részt. E rendelkezés alapján azonban bárkit csak saját érdekében lehet

megidézni, tehát a félnek nem kötelessége a megjelenés; éppen ezért elmaradása esetében nincs is helye semminő megtorló (pénzbírságot kiszabó, a költségek megtérítésében marasztaló) vagy kényszerítő intézkedésnek (elővezetés). A hatóság ezt az idézési formát olyan esetekben fogja alkalmazni, amikor a fél megjelenése nem szükséges az eljárás lefolytatásához, a hatóság azonban — akár kötelező jogszabályi rendelkezés értelmében, akár saját elhatározásából — módot kíván adni a megidézettnek arra, hogy érdekei védelmében felszólaljon. A jelen javaslat egyes esetekben kötelezi az eljáró hatóságot arra, hogy meghatározott személyeknek alkalmat adjon az eljárásban való részvételre, illetőleg érdekeik védelmére. Így a javaslat 60. §-a értelmében a hatóság köteles a félnek alkalmat adni arra, hogy az eljárás folyamán jogaik és érdekeik védelmében nyilatkozhassanak. A javaslat 92. §-a értelmében a hatóság szemle foganatosítása esetén értesíteni köteles a szemletárgy tulajdonosát, hogy az esetleges kifogásait érvényesíthesse. Ezeknek a rendelkezéseknek a hatóság eleget tesz azzal, hogy a szóbanforgó személyeket az 50. §. (1) bekezdése alapján megidézi. Ha azonban a megidézendő személy megjelenése *szükséges* az eljárás lefolytatásához, akkor az 50. §. (1) bekezdése alapján való idézésnek nincs helye. Természetesen az a körülmény, hogy a hatóság valakit az 50. §. (1) bekezdése alapján idézett meg, nem zárja ki, hogy — amennyiben ez utóbb szükségessé válik — ugyanaz a személy az 50. §. (2) bekezdése alapján újból beidéztesse.

Az 50. §. (2) bekezdése a pénzbírság terhe alatti idézést szabályozza. Ilyen idézésnek csak abban az esetben van helye, ha a megidézendő személy megjelenése szükséges. A megidézendő megjelenése szükséges akkor, ha valamely közérdekekkel bíró körülményt kell kihallgatása útján felderíteni, valamint akkor is, ha az eljárás ugyan túlnyomórészt magánérdekű, de az a megidézendő személy kihallgatása nélkül nem folytatható le. Nem „szükséges” az 50. §. (2) bekezdése értelmében a megidézendő személy megjelenése, ha az kizárólag az ő saját érdekét szolgálja. A fentiekből kitűnik, hogy a kérelemre megindult eljárásban a kérelmező megjelenése általában nem „szükséges”; távolmaradása esetén a hatóság kérelmét elutasítja. Viszont vitás eljárásban, mégha az kérelemre indult is meg, szükséges lehet a fenti értelemben a kérelmezővel ellentétes érdekű fél megjelenése, ha kihallgatása nélkül a tényállás fel nem deríthető. Ebben az esetben a hatóság a felet az 50. §. (2) bekezdése alapján idézi meg; ha viszont a kérelmezővel ellentétes érdekű fél kihallgatása nem szükséges, elegendő, ha a hatóság az 50. §. (1) bekezdése alapján kibocsájtott idézéssel alkalmat ad neki érdekei védelmére. A tanú kihallgatása szükséges az eljárás folytatásához, ugyanígy a hatóság által kirendelt szakértő meghallgatása. Ellenben a fél külön szakértőjét a hatóság csupán az 50. §. (1) bekezdése alapján idézheti meg.

A (3) bekezdés értelmében pénzbírság és költségmegtérítés terhe alatt történt kétszeri eredménytelen idézés után az eljáró hatóság az elsőfokú rendőrhathoz fordulhat a megidézett

személy elővezettetése végett. Ez a rendelkezés, valamint általában az idézési jog jelen szabályozása megfelel a K. K. H. Ö. 12. és 118. §-ban foglalt rendelkezéseknek, amelyek a pénzügyi hatóságok idézési jogkörét szabályozzák.

Az 51. §-hoz. A javaslat 51. §-a az idézés formai kellékeit határozza meg. A szakasz (1) bekezdése első és második mondatában foglalt formakellékek *érvényességi* kellékek, az e rendelkezésekbe ütköző idézés érvénytelen. A bekezdés harmadik mondatában foglalt rendelkezések viszont, bár kötelezik az idézést kibocsátó hatóságot, az idézés érvényességét nem érintik.

Az 51. §. (2) bekezdése értelmében az idézésben mindig fel kell tüntetni a megjelenés elmulasztásának jogkövetkezményeit. E rendelkezés megsértése különböző elbírálás alá esik az 50. §. (1) bekezdése, illetőleg az 50. §. (2) bekezdése alapján kibocsájtott idézés esetében. Az előbbi esetben az idézésen fel nem tüntetett jogkövetkezmény is beáll, tehát a hatóság a megidézett személy távollétében is határozhat. Az 50. §. (2) bekezdésében meghatározott jogkövetkezmények (pénzbírság, költségekben marasztalás, elővezetés) azonban nem alkalmazhatók, ha azok az idézésen nem voltak feltüntetve.

Ugyancsak érvényességi kelléke az 51. §. (5) bekezdése értelmében az idézésnek az, hogy a megidézettnek a megjelenésre elegendő ideje maradjon.

Az 52. §-hoz. Ez a szakasz az idézés szankcióiról rendelkezik. A javaslat az idézésre meg nem jelenő személyt csupán pénzbírsággal kívánja sújtani, amely szabadságvesztés-büntetésre át nem változtatható. Ilyen szigorú szankció megállapítása az idézés esetében felesleges volna, mert a hatóság szükség esetében a megidézett megjelenését közvetlen kényszerrel (elővezetés) is biztosíthatja. A megjelent, de a vallomástételt, szakvéleményadást megtagadó tanúval és szakértővel szemben a 76. és 99. §-ok értelmében már helye van elzárásbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetésnek is, mivel a vallomást, véleményadást közvetlenül kikényszeríteni nem lehet.

Az 53—55. §-okhoz. A törvényjavaslat 53—55. §-ai a beadványok formakellékeit és benyújtásuk módját szabályozzák. A szabályozás alapelve a formai követelmények legkisebb mértékre szorítása. A felek járatlansága, tévedése hátrányukra nem szolgálhat.

Az 56—57. §-okhoz. A jegyzőkönyvre és feljegyzésre vonatkozó rendelkezések az eddigi jogállapotot rögzítik.

Az 58. §-hoz. Ez a szakasz az iratokba való betekintésről rendelkezik. A fennálló jogállapottal szemben újítás csupán az, hogy a hatóság minden olyan iratba köteles betekintést engedni, amely olyan ténybeli adatokat tartalmaz, amikre a hatóság véghatározatát alapítja. Visszás volna ugyanis, hogy a fél csak a véghatározat indokolásából szerezzen tudomást a hatóság meggyőződését előidéző olyan ténybeli adatokról, amelyekkel szemben az eljárás során ellenbizonyítással élhetett volna.

Az 59. §-hoz. A törvényjavaslat 59. §-a értelmében a közigazgatási ügyben eljáró hatóság általában, ellenkező speciális szabály hiányában, a felmerülő prejudiciális kérdésekben is állást foglalhat. Ez a rendelkezés elsősorban az eljárás felesleges elhúzódsát kívánja kizárni. Az esetleges tévedéseket, ellentétes határozatokat újrafelvétellel lehet orvosolni. Gondoskodik a javaslat arról is, hogy amennyiben mégis sor kerülne az eljárás felfüggesztésére, a halaszthatatlan kérdésekben legalább ideiglenes intézkedés történjék.

A 60. §-hoz. A javaslat 60. §-ának (1) bekezdése biztosítja a feleknek azt a sarkalatos jogot, hogy a hatóság meghallgatásuk nélkül nem határozhat. A meghallgatás joga magában foglalja a nyilatkozattétel jogát, a bizonyítékok előterjesztésének jogát, valamint a félnek azt a jogát, hogy a hatóság vagy az ellenfél által beszerzett bizonyítékokra észrevételt tehesen. Ki kell mindenestre emelni, hogy a határozathozatalnak nem előfeltétele, hogy a fél éljen ezekkel a jogokkal; elegendő, ha a hatóság erre a félnek alkalmat ad, lehetőséget nyújt. Ez a lehetőség más és más lesz a közigazgatási eljárások különböző típusaiban. A kérelemre megindult nem-vitás eljárásban, amelyben csupán egyetlen fél, a kérelmező, áll a hatóság előtt, a fél spontán, hatósági felhívás nélkül gyakorolja a nyilatkozattétel és a bizonyítékok előterjesztésének jogát, mégpedig az írásbeli kérelem és az esetleges pótbeadványok útján, illetőleg — amennyiben a fél kérelmét előszóban terjeszti elő — a kérelem előterjesztése alkalmával előszóban. Ha a hatóság a kérelmet a fél által előterjesztett bizonyítékok alapján teljesíthetőnek találja, további nyilatkozattételre való felhívásnak nincs helye; ilyenkor tehát az előkészítő eljárás a kérelem és a bizonyítékok előterjesztésére, valamint annak hallgatólagos megállapítására szorítkozik, hogy a tényállás a fél által beterjesztett bizonyítékok alapján kellően tisztázva van s a határozathozatal alapjául szolgálhat. Ugyancsak nincs helye nyilatkozattételre való külön felhívásnak a kérelemre folyamatba tett nem-vitás eljárásban akkor sem, ha a hatóság a fél kérelmét az általa benyújtott bizonyítékok alapján elutasítja. Ilyenkor ugyanis ismét csak a fél által felderített, illetőleg bizonyított tényállás szolgál a határozathozatal alapjául, nem pedig olyan újabb, a fél előtt ismeretlen bizonyíték, amellyel szemben a fél észrevételt tehetne, vagy ellenbizonyítással élhetne. Ha azonban a hatóság a kérelemre megindult nem-vitás eljárásban úgy látja, hogy a kérelmező részéről előterjesztett bizonyítékokból a tényállást kellően áttekinteni nem lehet s ennek folytán hatósági nyomozásra, új bizonyítékok beszerzésére kerül sor, akkor a hatóság ezeket a bizonyítékokat köteles a féllel közölni és neki észrevételeinek megtételére alkalmat adni, feltéve, hogy véghatározatát a szóbanforgó bizonyítékokra kívánja alapítani.

Hivatalból folyamatba tett eljárásban, valamint vitás eljárásban a feleket mindenkor fel kell hívni a 60. §-ban biztosított jogaik gyakorlására. Vitás közigazgatási ügyben a felek jogukat a 61. §. értelmében rendszerint a szóbeli tárgyaláson gyakorolják.

A javaslat (3)—(5) bekezdései közelebbről körülírják, hogy mik a fél jogai a bizonyítékok előterjesztése körül. Az általános indokolásban már volt szerencsém kifejteni azokat az indokokat, amelyek szükségessé teszik, hogy a közigazgatási eljárásban ne csak a bizonyítási teher, hanem a bizonyítás joga is szabályozást nyerjen. A szabályozás alapgondolata az, hogy a hatóság köteles figyelembevenni azokat a bizonyítékokat, amelyeket a fél saját erejéből a hatóság rendelkezésére bocsát, viszont a hatóság mérlegelésére van bízva a bizonyításfelvételnek olyan kiegészítése, amely idővesztéssel jár. A feleknek a bizonyításfelvétel kiegészítése iránt tett indítványait elutasító hatósági határozat ellen külön jogorvoslatnak nincs helye, de a fél a véghatározatot fellebbezéssel és felülvizsgálati kérelemmel is megtámadhatja, ha a hatóság a tényállás felderítése során az e szakaszban foglalt rendelkezések megsértésével járt el.

A 61. §-hoz. A 61. §. úgy rendelkezik, hogy vitás közigazgatási ügyben szóbeli tárgyalást kell tartani. Ezt a rendelkezést az eljárás gyorsaságának és olcsóságának szempontja, valamint a fél érdekvédelmének biztosítása egyaránt indokolja. Olyan eljárásban, amelyben ellentétes érdekű felek szerepelnek, az eljárás előkészítésének legcélszerűbb és leggyorsabb módja a szóbeli tárgyalás. Meggyőző bizonyíték erre az, hogy a 60. §. rendelkezései értelmében vitás eljárásban hány eljárási mozzanat szükséges a határozathozatal előkészítésére:

1. a kérelem és a kérelmező bizonyítékainak előterjesztése;
2. az ellenfél, illetőleg ellenfelek nyilatkozatainak, bizonyítékainak és észrevételeinek előterjesztése;
3. a kérelmező viszontészrevételei, esetleges újabb bizonyítékai;
4. az ellenfelek észrevételei az újabb bizonyítékokra és ezeknek esetleges ellenbizonyítékai és így tovább. Mindez szóbeli tárgyaláson az összes felek együttes jelenlétében, előszóban gyorsan és olcsón lebonyolítható, viszont írásbeli úton csak jelentékeny költséggel és a többszöri iratváltásból eredő nagy idővesztéssel. Ezért a javaslat elvileg a szóbeli tárgyalási forma mellett foglal állást és csupán akadály esetén jogosítja fel a hatóságot a hosszadalmas írásbeli eljárás igénybevételére.

A 62. §-hoz. Ez a szakasz a bizonyítási teher kérdését szabályozza. A bizonyítási teher lényegesen más megítélés alá esik a közigazgatási eljárásban, mint a bírói eljárásokban, és különösen a polgári perben. A bírói eljárásokban a bizonyítékokat a felek szolgáltatják, az ügydöntő szerv feladata lényegében arra szorítkozik, hogy az eléárt bizonyítékok alapján döntést, ítéletet hozzon. A polgári perben csupán magánérdekek állnak egymással szemben, a bíró ezért megelégszik a felek által felhozott bizonyítékokkal, a felek egyező tényállításait minden további nélkül valónak tekinti, nem törekszik a materiális igazság felderítésére. A bűnvádi per már közérdekű eljárás, ebben tehát a bíró a materiális igazság alapján ítél (a vádlott beismerése magábanvéve nem elegendő a bűnösség megállapításához), a bizonyítékokról azonban az ügyész és a vádlott gondoskodik, a bíró ismét csak az előtte

lefolyó jogi vita alapján dönt. A közigazgatási eljárásban az ügydöntő hatóság maga deríti fel a tényállást és az ügy közérdekű vonatkozásaiban csak a materiális igazság alapján határozhat. Ezt az elvet kifejezetten is kimondja a 62. §. (2) bekezdése. A felderítés (bizonyítás) terhe tehát megoszlik a fél (felek) és a hatóság között. A hatóság azonban már fogalmilag sem bocsátkozzék. A hatóság maga mérlegeli, hogy van-e szükség a közérdek szempontjából és milyen mértékben a hatósági felderítésre, nyomozásra. A hatósággal szemben tehát nem alkalmazhatók a bizonyítási tehernek a polgári perrendtartásból ismert szabályai. A hatóságnak a felderítésben való részvételét, illetve annak mértékét kizárólag a *materiális igazság elve* határozza meg. A 62. §. (1) bekezdése tehát mindenkor csupán a félre vonatkoztatható, a hatóságra sohasem.

A közigazgatási eljárásnak abból a sajátosságából, hogy maga a hatóság nyomozás útján szerez be bizonyítékokat, az a veszély áll elő a félre nézve, hogy ügyében olyan bizonyítékok alapján döntenek, amelyekről nem is bír tudomással és amelyeknek esetleges megdöntésére nem adtak neki alkalmat. Ezért a szóbanforgó szakasz (2) bekezdése gondoskodik arról, hogy a hatóság a nyomozás útján felderített tényeket minden olyan esetben közölje a felekkel, amelyben véghatározatát ezekre a tényekre alapítja. Ugyancsak közölni kell a (3) bekezdés értelmében azokat a tényeket is, amelyekről a hatóság hivatalos tudomással bír, vagy amelyeket köztudomásuaknak ismer. A közlés megtörténtét a jegyzőkönyv bizonyítja. Ez a rendelkezés nemcsak a fél érdekét szolgálja, hanem az eljárás eredményességét és a felsőbb hatóságok tehermentesítését is. Ha ugyanis a fél nem az eljárás folyamán, hanem csak a véghatározat indokolásából értesülne azokról a tényekről, amelyekkel szemben ellenbizonyítást tud feljánlani, úgy ezt csupán fellebbevitel útján érvényesíthetné és így a felsőbb hatóság volna kénytelen olyan ténykérdésekkel foglalkozni, amelyeknek megnyugtató tisztázása az elsőfokú hatóság feladata.

A 62. §. (4) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy a bizonyítás különleges szabályozása csak a szoros értelemben vett közigazgatási ügyekre, pontosabban a közigazgatási hatóság előtt tárgyalt ügy közérdekű vonatkozásaira alkalmazható. Tisztán magánérdekű vonatkozásokban a közigazgatási hatóság is a polgári perrendtartás bizonyítási szabályait és elveit alkalmazza, tehát feltétlenül elfogadja a felek között létrejött egyezséget, valónak tekinti a felek egyező tényállításait, hatósági nyomozást nem teljesít a magánérdekű ügyben és így tovább és így tovább.

A 65—66. §-okhoz. Ezek a szakaszok a szóbeli tárgyalás technikai lebonyolítását szabályozzák azoknak a kikristályosodott elveknek a figyelembe vételével, amelyek minden — akár közigazgatási, akár bírói — eljárásban irányadók.

A 67. §-hoz. Ez a szakasz közigazgatási ügyben is lehetővé teszi azt, hogy az ügy a felek megegyezése útján nyerjen elintézését. A megegyezés azonban mindenkor csak magánérdekű vonatkozása-

saiban köti a hatóságot, közérdekű vonatkozásaiban csak akkor érvényes, ha ahhoz a hatóság hozzájárul. Egyességnek természetesen csupán vitás közigazgatási ügyben lehet helye, amelyben több fél vett részt az eljárásban; nem-vitás ügyben egyességnek nincs helye, mert a hatóság külön jogszabályi felhatalmazás nélkül a féllel egyességet nem köthet.

A 68—69. §-okhoz. A kiküldött és megkeresett hatóságok útján való eljárás közigazgatási ügyben szélesebb körben lehetséges, mint a bírói eljárásokban. Ez önként adódik a közigazgatási eljárás nagyobb formai kötetlenségéből. A szóbeli tárgyalás vezetésével azonban a javaslat értelmében csak tapasztalt, idősebb (kiadványozási joggal bíró) tisztviselőt lehet megbízni.

A 70. §-hoz. A közérdek gyakran azonnali, minden magánérdekre tekintet nélküli beavatkozást tesz szükségessé. Ezzel vet számot a javaslat 70. §-ának (1) bekezdése, amely felhatalmazza a hatóságot, hogy szükség esetén bármilyen közigazgatási ügyben, bármely eljárástípusban a felek meghallgatásának mellőzésével, minden eljárás és eljárási kööttség nélkül határozzon. A javaslat nem határozza meg taxációval vagy más szoros formában az előfeltételeket, amelyeknek fennforgása esetén ez a szakasz alkalmazható. Az ilyen felsorolás vagy megszorítás ugyanis vagy annyira tág, hogy nincs az egyén szempontjából garanciális jelentősége, vagy pedig olyan szűk, hogy a szabály betartása a közérdeket veszélyezteti. A javaslat éppen ezért — az előfeltételek általános megjelölése mellett — a hatóság megítélésére bízta, hogy van-e helye a szakasz alkalmazásának, a jogos magánérdekek védelméről, illetőleg kártalanításáról pedig közigazgatási bírósági eljárás útján gondoskodik (133. §.).

Egészen más célt szolgál a szóbanforgó szakasz (2) bekezdése, amely csupán a nem-vitás eljárások területén egyes szorosan meghatározott esetekben menti fel a hatóságot a felek meghallgatásának kötelessége alól. A (2) bekezdésben meghatározott előfeltételek olyan eseteket foglalnak magukban, amikor a hatóság feleslegesnek véli a fél meghallgatását, mert a tényállást tisztán látja. Ezért az eljárás gyors és olcsó lebonyolítása érdekében a javaslat értelmében mellőzheti a fél előzetes meghallgatását. A javaslat 71. §-a gondoskodik arról, hogy a fél, ha az előkészítő eljárás megindításához ragaszkodik, azt kifogás útján utólag érvényesíthesse. A fél egyébiránt ennek a bekezdésnek az alkalmazása által nem kerül hátrányosabb joghelyzetbe, mert a kifogás benyújtása után az eljárást ugyanúgy kell lefolytatni, mintha a hatóság még nem is határozott volna. A fél e szakasz alkalmazásával annyiban még előnyösebb helyzetbe jut, hogy a kifogás benyújtása után már az előkészítő eljárás megindítása pillanatában tájékozva van a hatóság szándékáról és azokról az indokokról, amelyekre a hatóság kifogásolt határozatát alapította, minthogy ezekről a kifogással megtámadott határozat s annak indokolása őt pontosan tájékoztatja. Ilyen esetben tehát a fél számára a lehető legnagyobb mértékben van biztosítva a bizonyítás, illetőleg az ellenbizonyítás joga.

A közérdek szempontjából viszont azért előnyös ez az eljárási forma, mert az esetek túlnyomó részében a fél megnyugszik a meghallgatása nélkül hozott határozatban és így a nem bonyolult, világos esetekben minden felesleges eljárási formáság nélkül, a leggyorsabban és a legolcsóbban intéződnek el a közigazgatási ügyek.

Kívánatosnak látszik ezzel a szakasszal kapcsolatban rámutatni arra, hogy a szakasz (2) bekezdésében foglalt rendelkezés nem hozható kapcsolatba a 60. §. (2) bekezdésének rendelkezésével. Míg ugyanis a jelen szakasz azokat az eseteket sorolja fel, amikor a hatóság a fél meghallgatása nélkül határozhat, addig a 60. §. (2) bekezdése csupán a nyilatkozattételre való külön felhívás alól menti fel a hatóságot akkor, amikor a fél (mint kérelmező) már kérelmének előterjesztése során, külön felhívás nélkül gyakorolta az előkészítő eljárásban őt megillető jogokat. Éppen ezért a 60. §. (2) bekezdése alapján hozott határozat nem minősíthető a fél meghallgatása nélkül hozott határozatnak és az ellen nincs is helye kifogásnak. Ha azonban a hatóság a kérelemre megindult nem-vitás eljárásban nemcsak a kérelmező beadványa alapján, hanem a hatósági nyomozás útján felderített tények alapján is határoz, akkor nem határozhat a 60. §. (2) bekezdése alapján a fél meghallgatása nélkül, hanem vagy alkalmat kell adnia a félnek nyilatkozattételre, vagy — ha a tényállást teljesen tisztázottnak látja — a 70. §. (2) bekezdése alapján határozhat. Az utóbbi határozat természetesen kifogással megtámadható lesz.

A 71. §-hoz. Ez a törvényszakasz úgy rendelkezik, hogy, ha a hatóság a 70. §. (2) bekezdésének 2. vagy 3. pontja alapján a fél meghallgatása nélkül határozott, a fél kérheti az így hozott határozat hatályon kívüli helyezését és a szabályszerű eljárás megindítását. Ha a fél kifogással élt és a hatóság a szabályszerű eljárás lefolytatása után újból határozatot hozott, ezt a határozatot a jogorvoslatok szempontjából elsőfokúnak kell tekinteni. Ha azonban a fél nem élt kifogással, az eredeti határozat jogerőre emelkedik. A 70. §. (2) bekezdésének 2. vagy 3. pontja alapján hozott határozat ellen tehát csupán kifogásnak van helye, más jogorvoslattal (fellebbezéssel) az nem támadható meg. A jogorvoslati lehetőségek ilyen szabályozásával a javaslat biztosítani kívánta, hogy a tényállás felderítése mindenkor az elsőfokú hatóság előtt bonyolítottassék le és a fél a meghallgatása nélkül hozott határozat ellen benyújtott fellebbezéssel ne hátríthassa át az elsőfokú hatóság tennivalóját a magasabb hatóságokra.

A 72. §-hoz. Ez a szakasz kimondja közigazgatási ügyekben az általános tanúzási kötelezettséget. A vallomás megerősítésének — a speciális szabályokban meghatározott eseteken kívül — csak a kormányhatóság előtti eljárásban van helye. Minthogy eddigi közigazgatási eljárásjogunk általában nem adott helyt a vallomás megerősítésének, nem látszott kívánatosnak az alsóbbfokú hatóságokat felruházni azzal a joggal, hogy a tanukat vallomásuk megerősítésére kötelezhessék.

A 75—75. §-okhoz. A tanúzás akadályai és a vallomástétel alól való mentesség esetei megegyeznek a bírói eljárásokból ismert akadályokkal, illetőleg mentességi okokkal.

A 76—77. §-okhoz. A rendtartás más megtorlást alkalmaz arra az esetre, ha a kellően megidézett tanú nem jelenik meg és mást akkor, ha a megjelent tanú a vallomástételt megtagadja. Az előbbi esetben csupán pénzbírság kiszabásának van helye, amely behajthatatlanság esetében sem változtatható át elzárásbüntetésre; az utóbbi esetben viszont a hatóság az engedetlen tanút elzárásbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetéssel sújtja, sőt további vonakodás esetén a tanú le is tartóziatható és fogva tartható. Erre a szigorúbb megtorlásra azért van szükség, mert a vallomástételt megtagadó vagyontalan tanúval szemben a pusztá pénzbírság nem vezetne eredményre. A rendtartásnak ez a rendelkezése egyébiránt megfelel a Rbsz. 145. §-ában, illetve a Jbsz. 57. §-ában foglalt rendelkezéseknek.

A 78—85. §-okhoz. Ezek a szakaszok a közigazgatási ügyben elkövetett hamis tanúzás büntetőjogi következményeit szabályozzák. A szabályozás alapja Btk-nak a hamis tanúzásról és hamis esküről szóló XII. fejezete. A hamis tanúzásnak azok az esetei, amikor a tanú hamis vallomását meg is erősítette, már az eddigi gyakorlat alapján is kimerítették a Btk. 215. §-ának tényálladékát („aki polgári ügyben... hamis vallomást tesz és azt esküvel erősíti...”), mivel a gyakorlat a közigazgatási ügyet a „polgári ügy” fogalma alá szubszumálta. A javaslat 78. §-a ezt a gyakorlatot kodifikálja; a törvényes fogalom és a büntetési tétel egyaránt változatlan marad. Új a javaslat 79. §-a, amely az esküvel meg nem erősített hamis tanúzást is büncselekménynek nyilvánítja és a következmények súlyosságához képest egy évi börtönnel, illetőleg öt évi börtönnel sújtja.

A 80—85. §-ok a Btk-nak egyes fontosabb, idevágó rendelkezéseit terjesztik ki a közigazgatási ügyben elkövetett hamis tanúzásra.

A 84—86. §-okhoz. A törvényjavaslat 84—86. §-ai a tanú kihallgatásnak a bírói eljárásból jólismert technikai szabályait foglalják magukban.

A 87. §-hoz. Ez a szakasz pontosan meghatározza, hogy a távollakó tanú milyen költségeket számíthat fel, illetve, hogy milyen költségeknek megfelelő összeget kell az idézéssel egyidejűleg a távollakó tanúnak előlegképen kiutalni. A „távollakás” fogalma az 50. §. (2) bekezdésében nyert meghatározást.

A 88. §-hoz. Ez a szakasz lehetővé teszi az írásbeli tanúnyilatkozatok figyelembevételét csekélyebb jelentőségű kérdésekben. Ez a rendelkezés is az eljárás egyszerűsítését és olcsóbbá tételét szolgálja.

A 89. §-hoz. A javaslat az okiratos bizonyítás lehető széleskörű alkalmazását rendeli el, mivel ez a bizonyítási mód nemcsak a legmegnyugtatóbb, de a legegyszerűbb és legolcsóbb is. Gátat kíván azonban vetni a javaslat annak az újabban elharapózott helytelen gyakorlatnak, hogy a hatóságok jelentéktelen ügyekben

is ragaszkodnak az okirat eredeti példányának felmutatásához. A javaslat értelmében a hatóság az eredeti okirat bemutatását csak az ügyre vonatkozó külön jogszabály alapján, valamint abban az esetben követelheti, ha a benyújtott másolat hitelessége ellen kétség merül fel.

A 90. §-hoz. A rendtartás az okiratok bizonyító ereje tekintetében csupán utal a polgári perrendtartás megfelelő rendelkezéseire.

A 91. §-hoz. A rendtartás megállapítja az általános okirat-felmutatási köteleiséget. A szankció más és más aszerint, hogy az egyik fél birtokában levő okirat felmutatása csupán a felek közötti jogvita eldöntéséhez szükséges, vagy közérdekből van feltétlen szükség az okirat beszerzésére. Előbbi esetben a javaslat megelégszik azzal a szankcióval, hogy az okirat felmutatását jogellenesen megtagadó féllel szemben az okiratnak az ellenfél által állított vagy a hatósági nyomozás során valószínűsített tartalmát bizonyítottnak tekinti. Arra az esetre, ha az okirat beszerzése közérdekből feltétlenül szükséges, a rendtartás a közigazgatási ügyben eljáró hatóságot is felruházza azzal a joggal, amelyet a KKHÖ. 11. §-ának 5. pontja biztosít az adóügyben eljáró pénzügyi hatóságoknak: nevezetesen megengedi az okirat lefoglalását. A lefoglalás szankciója — a Jbsz. 54. §-ának, valamint a Rbsz. 84. §-ának rendelkezéséhez hasonlóan — elzárásbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetés és ha ez is eredménytelen maradna, letartóztatás. Azonban házkutatás, személymotosás, levelek és táviratok lefoglalása a közigazgatási eljárásban nem rendelhető el.

A 92—95. §-okhoz. A javaslat a dolog természetéhez képest külön szabályozza egyrészt azt az esetet, amidőn a szemle megtartásához nem szükséges a szemletárgy birtokosának közreműködése (például ingatlanok megszemlélése), másrészt azt az esetet, amikor a szemle foganatosításának előfeltétele a szemletárgy felmutatása, illetőleg kiadása. Az előbbi esetben a szemletárgy birtokosa csupán jogosult (de nem köteles) a szemlénél közreműködni és a szemle megtartása közvetlen kényszerrel (karhatalommal) mindenkor biztosítható. Az utóbbi esetben a szemle foganatosításának előfeltétele, hogy a szemletárgy birtokosa a tárgyat kiadja és ezt személye ellen irányuló kényszerrel is biztosítani kell. A kényszerítő intézkedéseket illetően a 94. §. csupán utal az okiratok felmutatásával kapcsolatos rendelkezésre. A 95. §. gondoskodik arról, hogy a feleknek adassék lehetőség a szemlén való megjelenésre és jogos érdekeik érvényesítésére.

A 96. §-hoz. A javaslat különbséget tesz hatósági szakértő és a fél saját szakértője között. A hatósági szakértő személyére a felek csak javaslatot tehetnek, míg a fél a kinevezett hatósági szakértő mellett igényelheti saját szakértőjének bevonását is.

A 97. §-hoz. A szakértővel szemben ugyanazok a kizáró okok érvényesülnek, mint a hatóság tagjával szemben. Ezen kívül a közszolgálatban álló szakértővel szemben kizáró okként minősül a hivatali titoktartás köteleessége is, ha az alól felmentést nem kap.

A 98. §-hoz. Ez a szakasz meghatározott feltételek fennforgása esetén kötelezővé teszi a szakvéleményadást, azonban mentességet biztosít a szakértőnek olyan okok alapján, amelyek őt a tanúvallomás alól is mentesítenék. Ezenfelül kifogásolható a szakértőnevezés hiányos szaktudás címén is, de csak akkor, ha szakértőként nem a hatóság állandó szakértője jár el.

A 99. §-hoz. A szakvéleményadás kötelességének szankciója a javaslat szerint azonos a tanúzási kötelesség szankciójával.

A 100—102. §-okhoz. E szakaszok a szakértő esküjét és költéséket szabályozzák a bírói eljárásokban is érvényesülő alapelveknek megfelelően.

A 103. §-hoz. Ez a szakasz a szakértőkre vonatkozó rendelkezéseket kiterjeszti a tolmácsra, mint speciális szakismerettel bíró szakértőre is.

A 104—111. §-okhoz. A határozathozatal módjára és a határozatok tartalmi kellékeire, továbbá az azok közlésére, kijavítására és kiegészítésére vonatkozó rendelkezések lényegükben megegyeznek a polgári perrendtartás rendelkezéseivel és az eddigi gyakorlattal. A javaslat elvileg megállapítja a határozatok indokolásának kötelességét. A 107. §. behatóan szabályozza a határozatok tartalmi kellékeit, különös tekintettel a konstitutív közigazgatási határozatokra. Ezeknél különösen fontos a határozat kimerítő és szabatos megfogalmazása, mert ezáltal a jogerővel kapcsolatos kétségek és viták lehetősége a minimumra csökkenthető.

A 112. §-hoz. Ez a szakasz, amely a határozathozatal kötelességét mondja ki és arra általános érvényű határidőt szab, a rendtartás egyik legnagyobb jelentőségű rendelkezése. Erről már az általános indokolásban volt szerencsém szólni. A javaslat az európai jogfejlődésben kialakult két megoldás: a francia és az osztrák megoldás szerencsés kombinációját valósítja meg. A francia megoldás közigazgatási bírósági panaszjogot és kártérítési igényt biztosít a félnek bármely hatóság hallgatásával szemben. Az osztrák megoldás szerint a fél csupán azt kérheti, hogy az ügy a magasabbfokú hatóság hatáskörébe szálljon át. A jelen javaslat az alsóbbfokú szervek hallgatása esetére az osztrák megoldást veszi át, ami ebben a vonatkozásban tökéletesen kielégítő. Nem nyújt azonban orvoslást a volt osztrák eljárási törvény arra az esetre, ha a legmagasabbfokú hatóság nem hoz kellő időben határozatot; ilyenkor ugyanis fogalmilag ki van zárva a hatáskördevolúciója még magasabbfokú hatóságra. Erre az esetre a javaslat a francia megoldást terjeszti ki, amennyiben közigazgatási bírói panaszjogot és kártérítési igényt biztosít a sérelmet szenvedő félnek. A határidőt a javaslat négy hónapban állapítja meg, ebbe a határidőbe azonban nem számít be az a késedelem, amely a fél mulasztása folytán állott elő. Ha tehát a fél tesz indítványt bizonyításkiegészítésre, ha beadványa hiányainak pótlására záros határidőt kap, ha bármilyen határidő meghosszabbítását kéri és így tovább és így tovább, az így előálló késedelem a négy hónapba be nem számítható. A beszámítható és be nem számítható idő az

ügyiratokból és a hatósági iktatókönyvből bármikor könnyen megállapítható.

A 113—117. §-okhoz. A törvényjavaslat 113—117. §-ai a közigazgatási jogerő kérdését szabályozzák. Ez a fontos kérdés eddigi közigazgatási eljárásjogunkban általános szabályozást nem nyert. A szabályozás ugyanis nem könnyű, mert azt két egyaránt fontos szempont sérelme nélkül kell megvalósítani: 1. egyrészt biztosítani kell, hogy a jogerős határozatok is megsemmisíthetők, visszavonhatók, illetőleg módosíthatók legyenek, ha azok fennállása parancsoló fontosságú közérdeket sért; 2. másrészt a jogbiztonságot és a közigazgatási eljárás jogszerűségét csak úgy lehet megvalósítani, ha a jogerőre emelkedett határozat általában, elvileg érinthetetlen a közigazgatás számára is. A javaslat kellő figyelemmel van arra a sokat hangoztatott és részben helytálló érvre, hogy a közigazgatási jogviszony, illetőleg a közigazgatási határozat alapjául szolgáló ténybeli viszonyok rövid idő alatt is sokszor változnak, de nem fogadja el a javaslat azt a túlzott és helytelen következtetést, hogy ennek folytán a közigazgatási határozatok nem is képesek a jogerőre és ezért e határozatok érvényessége csak feltételes volna, mindenkor a *clausula rebus sic stantibus* korlátai között.

A jogerő jogintézményének egy további célja, hogy a hatóságot és a feleket az ügyek ismételt tárgyalásával járó munkatöbblettől mentesítse. A jogerő kizárja annak a lehetőségét, hogy a határozattal elégedetlen felek az elintézett kérdésekkel céltalanul és feleslegesen újból zaklassák a hatóságot és ellenfeleiket. Olyan esetben azonban, amikor mind a hatóság, mind az összes felek egyhangúlag úgy vélik, hogy az ügy újabb tárgyalása kívánatos, céltalan volna a jogerőhöz való merev ragaszkodás. Ezért teszi lehetővé a javaslat 113. §-a, hogy ilyen esetben a jogerős határozat is módosítható, visszavonható legyen. Elsősorban a felek érdekét szolgálja az a rendelkezés, hogy olyan határozatok, melyekből a felekre jogok nem származtak, visszavonhatók, módosíthatók. A szóbanforgó határozatok legnagyobb részét a felek kérelmeit elutasító határozatok teszik ki. A fél igen hátrányos helyzetbe kerülne, ha egy egyszeri elutasítás egyszersmindenkorra szólna és ahhoz a hatóság is kötve volna. Ilyen megoldás nem is felelne meg a közigazgatási ügyek természetének: amit a hatóság a mai körülmények között nem engedélyezhet, holnap esetleg már nehézség nélkül engedélyezheti. A javaslat ilyen esetben is lehetővé teszi a jogerő elvétől való eltérést. Mindkét imént tárgyalt esetben a hatóság ítéli meg, hogy el kíván-e térni korábbi határozatától, vagy annak jogerejére hivatkozva az újabb kérelmet elutasítja-e.

A 114. § a közigazgatási felügyelet lehetőségét is biztosítja és annak gyakorlását a jogerős határozatok felett is lehetővé teszi, ha a határozat súlyos jogsértéssel jött létre, vagy végre nem hajtható.

A 115. § elsősorban az engedélyeket tartalmazó határozatokat tartja szem előtt. Az ilyen határozat érvényességének feltétele, hogy az engedélyes magatartása súlyos kifogás alá ne essék. Az egyes engedélyek visszavonásának feltételeit az ügyre vonatkozó

speciális szabály rendszerint behatóan szabályozza, ezért a javaslat 115. §-ának rendelkezései csupán szubszidiárius jellegűek.

A 116. § értelmében a jogerős határozat visszavonását, módosítását, illetőleg semmissé nyilvánítását szabályszerű közigazgatási eljárás alapján hozott véghatározatban kell kimondani. Ennek során a felek eljárási jogaikat ugyanúgy gyakorolhatják, mint az alapeljárásban. A határozat visszavonása címén a félnek nem jár kártérítés, ha azt ő kérelmezte, vagy arra az ő vétkes magatartása adott okot.

A 117. § ugyanúgy a „biztonsági szelep” szerepét tölti be a jogerő kérdésében, mint a 70. § (1) bekezdése az egész eljárás szempontjából. E szakasz ugyanis általában megengedi a közigazgatási határozatok visszavonását, ha azt nyomós közérdek feltételül szükségessé teszi. A javaslat egyáltalában nem írja körül azokat az előfeltételeket, amelyek ennek a széleskörű felhatalmazásnak az igénybevételére jogosítanak. A visszaélések ellen azonban a javaslat széleskörű bírói jogvédelmet nyújt, azonfelül minden esetben kártérítési igényt biztosít az összes kárt szenvedetteknek.

A 118. §-hoz. Ez a szakasz az 1929 : XXX. t.-c. 46—47. §-ának, illetőleg az 1933 : XVI. t.-c. 12. §-a (1) és (4) bekezdéseinek helyébe lép. A javaslat az e törvényhelyeken felsorolt jogorvoslati lehetőségeket kiegészíti azzal, hogy nemcsak a sérelmes határozatok ellen, hanem a határozathozatal elmulasztása miatt is enged jogorvoslatot. Másrészt a javaslat a koncentráció elvének megfelelően csak olyan felek részére biztosít jogorvoslatot, akik a határozathozatalt megelőző eljárásban résztvettek, vagy a részvételt önhibájukon kívül mulasztották el. Visszas volna ugyanis, hogy olyan személyek, akik az alsóbbfokú hatóság előtt jogaikat nem érvényesítették, a magasabb hatóság idejét és munkáját igénybe vehessék. Az 1929 : XXX. t.-c. 47. §-a (2) bekezdésének rendelkezését (hogy t. i. közérdekű ügyben érdekelt s ennél fogva fellebbezéssel élhet a közület minden tagja, akit a határozat ebben a minőségében érint) a javaslat nem veszi át. A közigazgatási ügyek leglényegesebb vonása ugyanis az, hogy azok mindenkor közérdekűek, ilyen rendelkezés tehát, amely a közérdekű ügyben a közület minden tagjának jogorvoslati lehetőséget biztosít, valójában általános érvénnyel keresztül sem vihető. De ellenkeznek ilyen rendelkezés a javaslatban érvényesített koncentráció elvével is, amelynek értelmében jogorvoslattal csak az élhet, aki az eljárásban résztvett, vagy a részvételt önhibáján kívül mulasztotta el. Éppen ezért a javaslat a különös jogszabályokra hagyja azoknak az eseteknek a megállapítását, amelyekben a közület tagja pusztán e minősége alapján jogorvoslattal élhet. Ilyen actio popularisnak egyébként csak az önkormányzati testületeknek általános tárgyú határozataival szemben lehet helye, nem pedig egyes személyek ügyében folytatott közigazgatási eljárásban hozott határozatok ellen.

A 119. §-hoz. E szakasz (1) bekezdése felsorolja mindazokat a jogorvoslatokat, amelyek a közigazgatási eljárásjogban előfor-

dulnak. Eddigi eljárásjogunkban ismeretlen, új jogorvoslatok a kifogás és a határozathozatal iránti kérelem, amelyekre az előbbiek során (a 71. és 112. §-ok kapcsán) már volt szerencsém kitérni. Megemlíteném vélem, hogy a „kifogás” csupán a javaslat 71. §-ában jelent önálló közigazgatási jogorvoslatot, a javaslat egyéb helyein a „kifogás” szót mindennapi értelmében és nem eljárásjogi műszóként kell érteni. A szakasz (2) bekezdése az eddigi jogállapotnak megfelelően összefoglalja, hogy hányadfokú határozat ellen lehet közigazgatási bírósági panasszal élni. (V. ö. 1929 : XXX. t.-c. 49. §. (5) bekezdése és 57. §-ának utolsó mondata.).

A 120. §-hoz. Ez a szakasz az 1929 : XXX. t.-c. 48. §-ának és az 1935 : XVI. t.-c. 2. §-ának megfelelően szabályozza az elsőfokú határozat elleni fellebbezés kérdését.

A 121. §-hoz. A javaslat 121. §-a az 1929 : XXX. t.-c. 49. §-ának rendelkezéseit az 1935 : XVI. t.-c. 3. §-ában foglalt szabatosabb fogalmazásban ismétli meg.

A 122. §-hoz. Az 1929 : XXX. t.-c. 50. §-a értelmében olyan ügyben, amelyben fellebbezésnek nincs helye, felülvizsgálati kérelemmel lehet élni azon az alapon, hogy az eljáró hatóság túllépte hatáskörét, vagy hogy határozata, vagy az annak alapjául szolgáló eljárás jogszabályt sértett. Az életbe nem lépett 1935 : XVI. t.-c. közigazgatási ügyben csupán egyfokú fellebbvitelt enged (1. §.) és a felülvizsgálati kérelmet, mint jogorvoslati fajt, megszünteti. Mint a törvénycikk miniszteri indokolásában olvashatjuk, ez a jogorvoslati faj nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert „bár a törvény szerint a felek a felülvizsgálati kérelem jogát csak jogszabálysértés esetében vehetik igénybe, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy ezzel a joggal a felek mégis mindig élnek, akár van jogszabálysértés, akár nincs.” Másrészt az 1935 : XVI. t.-c. számolt azzal, hogy „rövidesen törvény lesz a közigazgatási bíráskodás reformjáról is, amely a jogvitás ügyek nagy részét végső fokon az élthez közelebb álló alsó bíróságokhoz utalja.” Az 1935 : XVI. t.-c. miniszteri indoklásából is kitűnik, hogy a két reform: a felülvizsgálati kérelem eltörlése és az elsőfokú közigazgatási bíróságok felállítása összefügg, az előbbi az utóbbit feltételezi. Minthogy pedig az elsőfokú közigazgatási bíróságok felállítására mindmáig nem kerülhetett sor, az 1935 : XVI. t.-c.-nek idevágó rendelkezései sem voltak életbeléptethetők. Figyelemmel arra, hogy a jelen javaslat, amennyiben törvénnyé válik, a kihirdetését követő év első napján egész terjedelmében hatálybalép, természetesen csak olyan rendelkezéseket tartalmazhat, amelyek a mai joghelyzetben is akadálytalanul végrehajthatók. Éppen ezért a javaslat fenntartja a felülvizsgálati kérelmet, azt azonban tökéletesíti, előfeltételeit szabatosabban meghatározza és a javaslat egész rendszerébe szervesen beilleszti.

Az 1929 : XXX. t.-c. 50. §-a értelmében felülvizsgálatnak akkor van helye, ha

1. az eljárt hatóság túllépte hatáskörét, vagy ha
2. határozata jogszabályt sértett, vagy ha
3. a határozat alapjául szolgáló eljárás jogszabályt sértett.

A jogszabálysértés a szóbanforgó szakasz szerint tehát nyilvánulhat akár az anyagi, akár az alaki (eljárási) jogszabályok megsértésében. Az anyagi jogszabálysértés fennforgása, vagy fennem-forgása már eddigi jogunkban is könnyen és határozottan megállapítható volt, mert az ügyre vonatkozó külön jogszabályból kitűnt, hogy a határozat annak alapján hozott-e, vagy azzal ellentétben volt-e. Az eljárási jogszabály megsértése azonban igen bizonytalan volt, mivel éppen az elsőfokú hatóság előtti eljárás nem nyert általános szabályozást és a speciális szabályokban is csak szórványosan és ötletszerűen rendelkeztek az eljárási kérdésekről. A jelen javaslat éppen ebből a szempontból kedvezőbb helyzetben van, mivel az általános eljárási szabály ismeretében közelebbről meghatározhatja, hogy milyen alaki jogszabálysértés esetén élhet a fél felülvizsgálati kérelemmel. Nem volna ugyanis célszerű bármilyen csekély, jelentéktelen alaki hiba esetén felülvizsgálati lehetőséget nyújtani a feleknek. A javaslat most tárgyalt szakasza éppen ezért hat pontban szabatosan megjelöli azokat a súlyosabb természetű alaki jogszabálysértéseket, amelyeknek alapján a fél felülvizsgálati kérelemmel élhet. A szakasz (1) bekezdésének 7. pontja viszont változatlanul fenntartja az 1929 : XXX. t.-c. 50. §-ának azt a rendelkezését, hogy anyagi jogszabálysértés esetében minden korlátozás nélkül helye van felülvizsgálati kérelemnek. A súlyosabb, jogorvoslati igényt biztosító alaki jogszabálysértések felsorolása egyébiránt a közigazgatási bírósági reform során is értékesíthető volna, mivel az alsófokú közigazgatási bíróságok felállítása esetén a közigazgatási bírósági panasz ugyanazokra az esetekre volna korlátozható, mint ezidő szerint a felülvizsgálati kérelem.

A szakasz (2) bekezdése az 1929 : XXX. t.-c. 50. §-ának (2) bekezdését ismétli meg.

A 123. §-hoz. Ez a szakasz az 1929 : XXX. t.-c. 54. §-ának és az 1933 : XVI. t.-c. 5. §-ának helyébe lép. Ezek a törvényszakaszok csupán a jogorvoslatot és az igazolási kérelmet visszautasító végzés ellen engedtek felfolyamodást. Minthogy a javaslat számos, az eljárás során hozott határozat ellen enged felfolyamodást, annak körét nem lehetett többé olyan szűken meghatározni, mint az említett törvények tették. A szakasz (2) bekezdése nem jelent újítást, csupán egy eddig is fennállott és önként értetődő elvet kodifikál. A (3) bekezdés az eljárás gyorsítását szolgálja azzal, hogy a felfolyamodással orvosolni kívánt jogsérelem orvoslására azt a hatóságot is felhatalmazza, amelynek határozata ellen a felfolyamodás irányul.

A 124. §-hoz. Ez a szakasz az 1929 : XXX. t.-c. 65. §-ának rendelkezését ismétli meg.

A 125. §-hoz. A törvényjavaslat 125. §-a az 1929 : XXX. t.-c. 55. §-ának és az 1933 : XVI. t.-c. 6. §-ának helyébe lép. A javaslat lényegében az 1933 : XVI. t.-c. 6. §-ának szövegét veszi át, nem ismétli azonban meg e szakasz (3) és (4) bekezdését, mert az ott érintett kérdéseket a javaslat már az elsőfokú eljárással kapcsol-

latban szabályozta és így e helyen elegendőnek látszott az utalás a javaslat 53—55. §-aira.

A 126. §-hoz. A szakasz (1) bekezdése az 1933 : XVI. t.-c. 7. §-a (1) bekezdésének szözszerinti megisméltése, a (2) bekezdés viszont az 1929 : XXX. t.-c. 53. §-a (4) és (5) bekezdésének rendelkezéseit veszi át. Az említett két törvényszakasznak a határidőszámításra vonatkozó rendelkezéseit e helyen nem kell megisméltelni, mivel a javaslat a határidőszámítás kérdését az általános részben szabályozza.

A 127. §-hoz. Ez a szakasz az 1929 : XXX. t.-c. 57. §-ának (2) bekezdése és az 1933 : XVI. t.-c. 25. §-ának (1) és (2) pontja alapján meghatározza, hogy — amennyiben az ügyre vonatkozó külön jogszabály másként nem rendelkezik, — másodfokon mely hatóság hatáskörébe tartozik az eljárás.

A 128. §-hoz. A javaslat 128. §-a a fellebbviteli hatóságok eljárását szabályozza. A szakasz (1) bekezdése a nem-vitás ügyekben, tehát csupán egyetlen fél részvételével tartott fellebbviteli eljárásról rendelkezik. Ilyen eljárásban a fél — a javaslat 60. §-a (2) bekezdésének első mondata értelmében is — jogainak, érdekeinek védelméről a fellebbviteli beadványban gondoskodhat, éppen ezért a fellebbviteli hatóság nem köteles a félnek a nyilatkozattételre külön alkalmat adni, kivéve, ha a fellebbviteli hatóság nyomozás útján új ténymegállapításokat tett és határozatát ezekre a újvumokra kívánja alapítani. Ilyen esetben természetesen a félnek újból alkalmat kell adni arra, hogy észrevételeit megtegye és esetleg ellenbizonyítással éljen.

Vitás közigazgatási ügyben mindenkor alkalmat kell adni az ellenfeleknek arra, hogy a jogorvoslati beadvány tartalmára észrevételeiket megtehessék. A javaslat felhatalmazza a minisztériumot, hogy az eljárás előkészítése céljából a felek közötti iratközlést — a Pp. idevágó rendelkezéseihez hasonlóan — kötelezővé tegye. Ez azzal az előnnyel járhat, hogy a jogorvoslati hatóság kellő előkészítés után pusztán az iratok alapján, további késedelem nélkül határozhat.

A szakasz (3) bekezdése a másodfokú eljárás során is érvényesíti a koncentráció elvét, amelynek értelmében a felek nem érvényesíthetnek olyan új bizonyítékokat, amelyeket az alsóbbfokú hatóság előtt önhibájukból nem hoztak fel. Ez a rendelkezés azt a célt szolgálja, hogy a tényállás felderítése lehetőleg már az elsőfokú hatóság előtt befejezhető legyen s a magasabbfokú hatóságok általában csak a felmerült jogkérdéssel legyenek kénytelenek foglalkozni.

A 129—150. §-okhoz. A javaslat az igazolás és az újrafelvétel tekintetében az 1929 : XXX. t.-c. 51. és 52. §-aiban, illetőleg az 1933 : XVI. t.-c. 9. és 10. §-aiban foglalt szabályozást veszi át. A javaslat csupán annyiban egészíti ki az eddig hatályban volt rendelkezéseket, hogy az igazolással kapcsolatban utal azokra a számos ügyben érvényesülő speciális rendelkezésekre, amelyek felhatalmazzák a hatóságot, hogy a felek távolmaradása esetében is határozatot hozzon. Ilyen esetben a javaslat a hatóság mérlege-

lésére bízza, hogy a távolmaradás igazolása esetében új határnap kitűzésének van-e helye vagy nincs.

A 131—132. §-okhoz. A határozatok végrehajthatósága kérdésében a szabályozás alapja az 1929 : XXX. t.-c. 56. §-a, illetőleg az 1933 : XVI. t.-c. 9. §-a. A javaslat az előzetes végrehajthatóság előfeltételeit nem szabályozza aprólékos részletezéssel, hanem az esetleges túlkapások ellen közigazgatási bírósági jogvédelmet nyújt.

A 133. §-hoz. Az e szakaszban foglaltakkal az általános indokolásban volt szerencsém részletesen foglalkozni.

A 134—136. §-okhoz. A javaslat 134—136. §-ai az eljárási költségekről rendelkeznek. A javaslat szorosán különböztet a költségek előlegezése és azok végérvényes viselése között. Az a körülmény, hogy a költségeket ki előlegezi, teljesen független attól, hogy a költségek végeredményben kit fognak terhelni. A javaslat a költségek előlegezése kérdésében azt az elvet viszi keresztül, hogy az előlegezésre az köteles, aki a költséget okozó eljárást, illetve eljáráscelekményt kezdeményezte, vagyis aki formailag okot adott a költséggel járó cselekményre. Ezzel szemben végeredményben az viseli a költséget, akinek érdekében állott az eljárás, kivéve azokat a költségeket, amelyek utólag feleslegesnek, indokolatlannak bizonyultak. A hivatalból elrendelt eljáráscelekmények azonban a költségek viselése szempontjából indokolatlannak sohasem minősíthetők. Ha az eljárásra valamely fél vétkes vagy jogellenes magatartásra szolgáltatott okot, a költségeket ő viseli, bárki is kezdeményezte az eljárást. A szabályozás alapgondolata tehát az, hogy míg a költségek előlegezése esetén csak a formális okozati összefüggést kell vizsgálni, addig az eljárás befejezésekor a költségeket végérvényesen arra kell hárítani, aki érdemben, materialiter oka volt a költségek keletkezésének.

A 137. §-hoz. A javaslat 137. §-a általános rendelkezéseket tartalmaz a közigazgatási határozatok végrehajtásáról. A végrehajtás kezdeményezésének joga közérdek fennforgása esetén a hatóságot illeti, magánérdekű ügyben a felet. Magánérdekű ügyben is hivatalból hajtja végre a hatóság a közigazgatási határozatot, ha az ügyre vonatkozó külön jogszabály így rendelkezik. A szakasz (2) bekezdése a közigazgatási végrehajtásnak azt az alapvető kérdését kodifikálja, hogy mindenkor a még célravezető legenyhébb kényszereszközöket kell alkalmazni.

A 138. §-hoz. A javaslat 138. §-a utaló rendelkezéssel szabályozza a pénzkövetelések végrehajtását és a személyes szabadság korlátozására irányuló határozatok végrehajtását.

Pénzkövetelések behajtása iránt a javaslat értelmében az illetékes pénzügyi hatóságokat kell megkeresni, vagyis azokat a hatóságokat, amelyek a közadók behajtására hatáskörrel bírnak. E hatóságok eljárására, valamint a felet a végrehajtás ellen megillető jogorvoslatokra a K. K. H. Ö. rendelkezései alkalmazandók. A részleteket a pénzügyminiszter rendelettel szabályozza. A közigazgatás egyszerűsítésének szempontját szolgálja a javaslat

azzal, hogy a pénzkövetelések behajtását nem bízta új szervekre és erre nem ad új szabályozást, hanem azt azokra a hatóságokra bízta, amelyek ezt a feladatot a közadók behajtása mellett leggyorsabban és leggyorsabban, legolcsóbban és legszakosítottabban elláthatják. A feladat elvégzése már azért sem jelent komoly megterhelést a hatóságoknak, mert ilyen követelések behajtása esetén is ama szabályok szerint járnak el, amelyek a közadók behajtására is érvényesek.

A 139—140. §-okhoz. A természetben teljesítendő szolgáltatásra irányuló kötelezettség végrehajtása, illetőleg kikényszerítése a kötelezett vonakodása esetén két módon lehetséges: 1. a szolgáltatásnak más személy által a kötelezett költségére való elvégzetése útján; 2. a kötelezettnek pénzbüntetéssel való közvetett kényszerítése által. Az utóbb említett kényszerítési mód kétségkívül súlyosabb, a kötelezettre terhesebb; éppen ezért — a javaslat 137. §-a (2) bekezdése értelmében — ennek alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a 139. §-ban körülírt enyhébb kényszerintézkedés nem célravezető. A 139. §. alkalmazásával a határozat végrehajtása nem biztosítható, ha a szolgáltatást természeténél fogva a jogszabály értelmében csak a kötelezett teljesítheti, valamint ha a helyettes útján való teljesítés költségei a féltől behajthatók nem volnának. Az előbbi esetben ha t. i. a szolgáltatást személyesen kell teljesíteni, a hatóság a kötelezettet a 140. § (1) bekezdése értelmében pénzbüntetéssel szoríthatja a teljesítésre. A pénzbüntetés behajthatatlanság esetén elzárásbüntetésre is átváltoztatható. Szabadságvesztésbüntetésre át nem változtatható pénzbírsággal a cél nem volna elérhető, mivel olyan személyekkel szemben, akiken a bírság be nem hajtható, ilyen szankciók hatástalanok volnának. Ugyanebből az okból kellett lehetővé tenni, hogy a hatóság nem feltétlenül személyesen teljesítendő természetbeni szolgáltatás esetében is elzárásbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetés szabhasson ki a kötelezetre, ha annak anyagi viszonyai mellett a 139. §. nem alkalmazható és a kötelezett éppen erre való tekintettel, rosszhiszeműen nem teljesíti a szolgáltatást. Pénzkövetelések behajtására természetesen ilyen kényszer sohasem alkalmazható. Büntetésjellegű szankció kiszabását kellően indokolja az a körülmény, hogy a közigazgatási eljárás, illetőleg a közigazgatási határozat a közérdek célját szolgálja és így a végrehajtásra kerülő kötelezettségek nem a pusztán magánjogi kötelezettségekkel, hanem inkább a közjogi kötelezettségekkel esnek egy tekintet alá.

A 141. §-hoz. Ha a határozatnak megfelelő állapot eléréséhez a kötelezett személyes, aktív közreműködése nem szükséges, a hatóság karhatalmat is igénybe vehet. Erre különösen akkor kerülhet sor, ha a kötelezett nemcsak a passzív nem-teljesítés álláspontjára helyezkedik, hanem aktív ellenállással megakadályozni törekszik azt, hogy a hatóság a határozatot — esetleg a 139. §. alkalmazásával — végrehajtsa.

A 142. §-hoz. A szakasz a végrehajtás során hozott határozatok ellen egyfokú fellebbezést biztosít a félnek, ha a határozatot az a közigazgatási hatóság hajtsa végre, amely a végrehajtandó hatá-

rozatot megelőző elsőfokú eljárást lefolytatta. Ha azonban ez a hatóság nem maga teljesíti a végrehajtást, hanem az iránt a 138. §-ban említett hatóságokat keresi meg, a végrehajtásra és az annak során igénybevehető jogorvoslatokra azok a rendelkezések irányadók, amelyek ezeknek a hatóságoknak eljárását szabályozzák.

A 143. §-hoz. A végrehajtási eljárás költségei tekintetében a javaslat ugyanazokat az alapelveket érvényesíti, mint az általános közigazgatási eljárás költségei kérdésében.

A 144. §-hoz. A 144. §. vegyes rendelkezéseket tartalmaz. Az (1) bekezdés az 1929 : XXX. t.-c. 57. §-a 1. pontjának második mondatát ismétli meg. A javaslat megfelelő helyén ugyanis e törvényszakasznak csupán általános jellegű rendelkezései nyertek beillesztést. Minthogy azonban kodifikációs-technikai szempontból az egész szakasz hatályon kívül helyezése kívánatos, a még hatályban levő speciális rendelkezést a vegyes rendelkezések közé illesztettük be. A szakasz (2) bekezdése a közigazgatási bírósághoz előterjesztett panasz és felfolyamodás határidejének elmulasztása esetén igénybevehető igazolási kérelemről szól. A közigazgatási bírósági panasz benyújtásának elmulasztása esetére előterjeszthető igazolási kérelemről eredetileg az 1896 : XXVI. t.-c. 99. §-a rendelkezett. Ez a rendelkezés két vonatkozásban is módosult. A 600/1927. P. M. sz. K. K. H. Ö. 117. §-a az *adó- és illetékügyek tekintetében* módosította az igazolási kérelem előterjesztésének határidejét. Az 1929 : XXX. t.-c. 51. §-a viszont az *általános közigazgatási ügyek tekintetében* a határidő módosításán felül az igazolás lehetőségét a felfolyamodás elmulasztása esetére is biztosította. A K. K. H. Ö.-ben foglalt határidőszabályozás tartalmilag egyezik az 1929 : XXX. t.-c.-ben foglalt határidőszabályozással. Éppen ezért kívánatosnak látszott a két, lényegében egyező módosítást magában az 1896 : XXVI. t.-c. 99. §-ának szövegében keresztülvezetni. Ennek megfelelően a jelen szakasz (2) bekezdésében a K. K. H. Ö. idevágó rendelkezését is hatályon kívül kellett helyezni.

A 145. §-hoz. Ez a szakasz a rendtartás hatálybalépésének időpontját határozza meg és felsorolja azokat a jogszabályokat, amelyek a rendtartás hatálybaléptével hatályukat veszítik és pedig 1. egyrészt a közigazgatási eljárás tárgyában eddig alkotott *általános érvényű* rendelkezéseket és 2. másrészt azokat az egyes közigazgatási ügyekre vonatkozó *külön (speciális)* eljárási rendelkezéseket, amelyek a rendtartás *nem* szubszidiárius jellegű rendelkezéseivel megegyeznek vagy ellentétben állanak.